

ARCHY

5.

O LETNICÍCH LÉTA PÁNĚ 1927

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

5. ARCHY SVATODUŠNÍ 1927

OBSAHUJÍ:

3 dřevoryty

10 listů: *Potřeba posv. vědy*

10 „ *o Bernardu Shawovi*

8 „ *od B. Groethuysena*

8 „ *Smrt v lese*

6 „ *o Sh. Andersonovi*

6 „ *Kříže u cest*

4 listy *básní H. Spiesse*

2 „ *básní G. Frödinga*

2 „ *hymnu svatodušního*

2 „ *Pramenů poesie*

2 „ *o „Kouzelné lampě“*

2 „ *Orchestrace snů*

4 „ *z Agendy J. F.*

Vytiskly knihtiskárny

Pokorného a spol. v Brně a Lidové závody v Olomouci.

Prodávají se ze skladu

Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě

do července za 7 Kč, později draže.

L. L a v a u d :

POTŘEBA POSVÁTNÉ VĚDY

podle apoštolského listu

UNIGENITUS DEI FILIUS

věnovaného řádovým představeným.

1. Tři nové velekněžské projevy o studiu.

Jest ustavičnou snahou Církve, aby měla kněze učené a svaté. Důkazy této snahy nacházíme v ceremoniálu kněžských svěcení, v kanonickém zákonodárství, v pravidlech a ustanoveních náboženských řádů a zřízení, v celých církevních dějinách. Nového a nejvyšší vznešeného potvrzení se nám o tom právě dostalo ve třech projevech papeže slavně panujícího: ve dvou apoštolských listech a v jedné encyklice, jež vyšly v přestávkách několika měsíců.

Kardinál Achille Ratti byl korunován tiarou v únoru 1922. Hned 1. srpna téhož roku adresoval nový

papež kardinálu Bisletimu, prefektu posvátné Kongregace seminářů a universit, list *Officiorum omnium*¹ o výcviku a intelektuelním i duchovním vzdělání kleriků v seminářích. 29. června 1923 u příležitosti šestistého výročí svatořečení sv. Tomáše Akvinského dal světu podivuhodnou encykliku *Studiorum du-
cem*,² kde ukazuje, jak u „Doktora všeho vědění“ věda byla nápomocna svatosti a svatost vědě a jak tomu rovněž má býti u všech synů Církve, kteří se svým stavem oddali posvátným vědám. Konečně 19. března tohoto roku 1924 adresoval všem řádovým představeným list *Unigenitus Dei Filius* o výcviku a vzdělání duchovenstva řádového.

Tento list je takřka celý věnován otázce studia. Obsahuje nejvýš významné stránky o jeho užitečnosti, ba i nutnosti, a to jak pro život vnitřní, tak pro apoštolát. Uznali jsme za dobré zmíniti se o tomto listě, aby se šířilo smýšlení Církve katolické o otázkách intelektuálních.

Mužové věnující se v Církvi studiu jsou všeobecně přesvědčeni, že zbožnost je užitečná a nutná nejenom theologovi, nýbrž každému, kdo se oddá intelektuální práci: *Pietas ad omnia utilis est*, (zbožnost jest ke všemu užitečná); láska slouží vskutku vědě tím, že zjasňuje pohled ducha. Nezřídka se však stává, že se

¹ Acta Apostolicae Sedis 1922.

² Tamt., 1923, str. 309 – 326.

setkáváme, a to i u mužů zbožných a horlivých, s nedostatečnou úctou k vědě a k studiu, ba i s předsudky proti nim. Ti mužové si vesměs neuvědomují dosti jasně, jaký zisk lze míti z vydatných studií humanitních, z vydatných studií theologických před vysvěcením a z intelektuální práce konané po celý život nejenom pro apoštolskou činnost, nýbrž i pro život v jednotě s Bohem. A právě na to Svrchovaný Velekněz snaží se poukázati.

2. Hodnota svaté vědy pro kněze vůbec.

Chvála vědy a jejích blahodárných účinků je zahájena v pontifikální výzvě doporučením papežovým, aby se vychovatelé duchovenstva nestarali tolik o vzdělání svých žáků ve vědách a literaturách světských, až by tím zanedbali vyučiti je náležitě v pravdách víry. (Kdo by se opovážil říci, že je ta rada zbytečná!) Aťsi jsou sebe bohatší jejich znalosti věd lidských, jsou-li nedostateční ve vědě svaté, nedostává se jim nejkrásnější, nejdrahocennější ze všech ozdob. „Prázdní jsou všichni lidé, v nichž není vědění Božího,“ praví Moudrost.¹ A Doktor Andělský praví velmi výstižně: „Ovoce všech věd jest v tom, že všemi se posiluje víra, ctí Bůh, že se jimi zřizují mravy, a ze všech že plyne útěcha, již nacházíme ve spojení (Kris-

¹ IX, v. 1.

ta) snoubence s (duší) snoubenkou, spojení, jež působí láska.“¹

Neboť konec konců nic se nevyrovná lásce k Bohu. Vždyť v plnosti lásky spočívá dokonalost, nikoli v hloubce vědění. To platí nejen podle mínění sv. Bonaventury, který jako by dával primát vůli – zřejmě staví tuto voluntaristní doktrinu proti sv. Tomáši Scot – ale i podle mínění sv. Tomáše samého, jenž je přece zastáncem absolutního prvenství intelligence, a podstatou nebeské blaženosti je mu zřejmě akt patření. Neboť je mu zde na zemi a vzhledem k Bohu důležitější milovati nežli znáti, a láska je více „jednotící“.² Každá věda musí směřovati k této lásce. Jinak by byla marná.

Směřuje k ní však spíše svou přirozeností, ne-li vždycky úmyslem a metodou toho, který se jí oddá. Theologie vede jakoby za ruku k lásce Boží. Je to věda afektivní, věda, která učí milovati.³ Přispívá k uzrání tohoto plodu. Tento plod nemůže u kněží uzrati bez vědy. A nemůže uzrati u věřících bez vědění kněží:

„Jest nezbytno, aby sluhové Církve příkládali této znalosti věcí svatých hodnotu nejvyšší a aby ji dů-

¹ De reductione omnium artium ad theologiam, n° 26.

² Sv. Tomáš Summa Theologica I, q. 82, a. 3, a II. II, q. 23, a. 6, ad 1.

³ „Theologia ordinatur ad affectionem caritatis . . . et debet dici affectiva vel dilectiva.“ Sv. Tomáš, in Canticum, Proemium.

kladně ovládali. Hlavním bodem naší výzvy bude tedy povzbuditi duchovní, ty, kteří už jsou kněžími, nebo kteří jimi teprve budou, aby pěstovali svaté vědy: nebudou-li v nich vynikati, nebudou moci vykonávati plně a dokonale povinnosti svého stavu.“

Vidíme tedy, že podle pontifikálního učení *kněžství* řádových kněží si žádá vědy. Frátri a laičtí řeholníci, vázání stavem stejně jako duchovní, aby hledali dokonalosti, nekonají studií theologických a přece mohou dosáhnouti nejvyšších stupňů svatosti. Jsou tedy jistí řeholníci přísně zavázáni k tomu, aby se znali ve vědách svatých především proto, že jsou kněžími. Uvidíme však hned, že Nejvyšší kněz uvádí důvody, jež stanoví důležitost vědy pro všechny formy života řeholního vůbec.

Při svém důkazu o nutnosti vědy pro řeholníky všech řádů drží se papež téhož postupu jako sv. Tomáš Akvinský v článku, kde se táže, *může-li býti založen nějaký řeholní řád za účelem studia*. (II^a II^{ae}, q. 188, art. 5.)

Probíraje postupně řády zasvěcené životu kontemplativnímu, řády zasvěcené životu činnému, pak řeholní život vůbec v prvcích společných všem řádům, dokazuje sv. Tomáš v tomto článku, že studium je *užitečné pro život kontemplativní, nutné pro život činný*, a že je *drahocennou pomůckou k dosažení cíle společného všem řeholním řádům*: dokonalosti vyko-

náváním evangelických rad. Jsou to tytéž hlavní důkazy, jež nacházíme i v listě svatého Otce. Sledujme obě myšlenky vedle sebe.

3. Užitečnost studia pro život kontemplativní.

Studium, praví sv. Tomáš, přísluší především členům řádů kontemplativních. Prospívá životu kontemplativnímu dvojím způsobem: 1. *působením přímým*, tím, že osvětluje intelekt, 2. *nepřímo*, tím, že odstraňuje nebezpečí spojená s kontemplací, totiž bludy, v jejichž nebezpečí se často vydávají kontemplátoři nevědomí.

Kontemplace však není účelem jenom řádů kontemplativních. Není svatosti, aby nebyla přirozeně proniknuta kontemplací. Každý řeholní řád usiluje o svatost a má tedy vésti přímo své údy k této kontemplaci *přirozené*, anebo jim dáti možnost, aby k ní byli pozdviženi od Boha, zkrátka uzpůsobiti je k ní. Rády kontemplativní uzpůsobují je k ní hlavně božskými chvalami a modlitbou. Rády činné pak zvláště skutky horlivosti a lásky k bližnímu. Studium posvátných věd, náležitě řízené, to jest podnikané z lásky a proto, aby byl více milován Bůh, jehož učí lépe poznávati, jest dílem života kontemplativního, jak učí sv. Tomáš. Světla získaná studiem, ačkoli nejsou tak drahocenná jako světla nadpřirozená, přijatá v mod-

litbě, proniklé jednotou s Bohem, přece k ní znamenitě napomáhají. Vědění, praví sv. Terezie, jest velkým pokladem pro modlitbu. Theologové, kteří se upřímně oddají modlitbě – tak nás ujišťuje – udělají v ní zakrátko nesmírné pokroky. Ovšem když už jsou skutečně pozdviženi k nadpřirozené modlitbě, nejsou jim jejich učené úvahy k ničemu, a budou-li se jich i tehdy pořád držet, „udusí v nich, než se pomodlí „Credo“, každou jiskřičku“; avšak *před modlitbou a po modlitbě* bude jim jejich vědění k velkému užitku.

Svatý Tomáš a svatá Terezie mluví o vhodnosti a užitečnosti, ne však o naprosté nutnosti studia. Není třeba býti nebo státi se učeným, aby kdo byl nebo zůstal členem kontemplativního řádu, nebo aby byl pozdvižen ke kontemplaci, k čemuž přímo směřuje život kontemplativní. Mužové i ženy bez vzdělání mohou míti schopnost hluboké kontemplace, toho není ani třeba zdůrazňovat. Avšak jen s tou podmínkou, že mají za vůdce muže učené, jak velmi často svatá Terezie připomíná. Prostí věřící a řeholníci-laikové mohou se pro sebe obejít bez vědy, mohou-li se uchýliti o radu k vzdělaným vůdcům, ale kněží, mají-li se řádně spravovati, nemohou spoléhati leč jeden na druhého. Studium je jim proto nejen užitečné, nýbrž bez výjimky nutné, chtějí-li se oddati životu kontemplativnímu, chtějí-li se státi kontemplátory.

Právě proto píše papež:

„Jediným a jistě aspoň hlavním cílem těch, kdož se zasvětili Bohu, jest modliti se k Bohu a rozjímati a uvažovati o božské pravdě; jak dostojí tomuto velmi těžkému úkolu, nemají-li úplných a hlubokých vědomostí o naukách víry? Chceme, aby zvláště tato věc na sebe obrátila pozornost těch, kdož vedou život pohřížený v kontemplaci věcí nebeských: mýlí se, myslí-li, že, zanedbavše hned s počátku nebo opustivše později studia theologická a jsouce takto připraveni o onu bohatou znalost Boha a tajemství víry, jež se čerpá v posvátných vědách, budou moci snadno dospouti výšin, býti povzneseni a pozdviženi až k důvěrné jednotě s Bohem.“

4. Nutnost studia pro službu činnou.

Za druhé, praví svatý Tomáš, je studium nezbytné řeholníkům, kteří mají kázati nebo konati jiné služby toho druhu. Proto praví Apoštol o biskupovi, jehož povinností je věnovati se této službě, *že se má pevně přimknouti k nauce, v níž byl vyučen, aby byl s to kázati podle zdravé nauky a potírati ty, kteří jí odporují.*¹ A ať se neříká, že svatí apoštolé byli posláni kázat, aniž před tím studovali, neboť, jak praví svatý Jeronym v dopise Paulinovi, *Duch Svatý jim vnukal*

¹ Tit. I, 9.

*vše, co jiným přináší studium a každodenní rozjímání zákona.*¹

Tu svatý Tomáš nemluví už jenom o veliké vhodnosti nebo užitečnosti, nýbrž o nutnosti. Není vskutku pochyby o tom, že vědění je krajně potřebné každému knězi, jak řádovému tak světskému, který má vykonávat veřejnou působnost: katechisovat, kázat, zpovídat, spravovat, zabývat se mnohonásobnou prací „moderního apoštolátu“. Vnitřní život a svatost jsou ovšem ještě potřebnější. „Hlavní přípravou pro kazatelnu je modlitba a čistota srdce,“ praví Otec Lalle-mant a všichni svatí mluví stejně. Věda sama bez svatosti by vydala velmi ubohé výsledky. I to praví svatí, potvrzuje to zkušenost a přirozenost věcí toho vyžaduje. Avšak přesto jest věda naprosto nutná k apoštolátu, ať už máme na mysli přímo samu apoštolskou činnost nebo život vnitřní, žádoucí k tomu, aby horlitelské dílo mělo pravou a trvalou účinnost. Při stejném vnitřním životě – a řekli jsme už a řekneme ještě, jak prospívá studium životu vnitřnímu – jest plodnost působnosti každého kněze v přímém poměru s jeho hodnotou intelektuální, s jeho theologickým vzděláním a se schopností, jak dovede nauku uplatnit. Což vyjadřuje Pius XI. velmi jasně a energicky takto: „Pokud se týče ostatních (t. j. řeholníků oddaných životu činnému), ať už vyučují nebo kážou, ne-

¹ Epist. LIII.

bo ať zasedají ve zpovědnici k očišťování duší, nebo jsou posíláni na misie, nebo působí mezi lidmi v jejich každodenním zaměstnání, zdaž nebudou mít mnohonásobné úkony jejich posvátného úřadu tím více síly a účinnosti, čím větším množstvím vědomostí budou se sami skvíti a uplatňovati?“

Je-li tomu tak, budou-li moci činit tím více dobra, čím budou učenější a světější, jest jasno, že všichni kněží, oddaní pracem apoštolským, členové činných a apoštolských řádů a všichni kněží světští – neboť ti jsou zřízeni jen k potřebám apoštolátu a dejž Bůh, aby jich bylo dost, by k tomu stačili – musí zároveň s tím, že se snaží o svatost, chtít se zmocniti všeho možného vědění, neboť příkaz lásky je zavazuje k tomu, aby chtěli bez míry slávu Boží posvěcením a spásou duší. Nemohou se spokojiti prostředním věděním právě tak, jako se nemohou spokojiti prostředním duchovním životem, protože každý křesťan, byť to byl prostý věřící, má směřovati k lepšímu a dokonalému, a kněz má k němu směřovati dvojnásob, jak k vůli sobě tak k vůli těm, jejichž spása a svatost jsou mu výslovně svěřeny.

„Ostatně, pokračuje papež, snaže se opřítí o Písmo své tvrzení, že kněz má býti proniknut věděním, věděním hojným a hlubokým – sám Duch Svatý to prohlásil ústy Proroka: *Rty kněžovy jsou strážci vědění (a z jeho úst žádají poučení, neboť on jest andě-*

lem Jahveh zástupů).¹ Jak by mohl postrádat pevného vědění ten, z jehož úst čeká lid křesťanský slova spásy, protože on jest vyslancem Hospodina umění,² sluhou a učitelem nového společenství, solí země³ a světlem světa.⁴ Ať se tedy strachují sami o sebe všichni ti, kdož podnikají posvátnou činnost bez vzdělání a vědění. Hospodin nenechá bez trestu jejich nevědomosti, neboť jí pohrozil strašným způsobem: *Ty jsi zavrhl umění, i já zavrhnu tebe, abys mi neposluhoval kněžstvím.*⁵

Věda, vždycky žádoucí, jest potřebna zejména za našich dnů, kdy více než jindy se věda ctí, náboženství se napadá ve jménu vědy nepravé, a kdy tudíž jest více než jindy třeba využití vědy pravé k rozšíření, vysvětlení a obraně víry.

„Nuže, bylo-li vždycky třeba, aby kněz byl učený, jest toho mnohem více třeba v naší době: věda požívá takové vážnosti a má takovou cenu v životě, že i lidé málo vzdělaní – což jest fakt takřka všeobecný – ať dělají cokoli, vždycky se chvástají, že jednají ve jménu vědy. A proto jest nutno vynaložiti všecko úsilí k tomu, aby se víře katolické dostalo přispění všech věd lidských. Aby se v jejich světle ukázala všem očím krása pravdy zjevené a aby se rozptýlily obmyslné bludy, jež věda nepravá hromadí proti dogmatům víry.“

¹ Mal. II, 7. ² 1. Král. II, 3. ³ Mat. V, 13. ⁴ Tamt. 14. ⁵ Os. IV, 6.

„Vskutku, jak nádherně píše Tertullian, naše víra nežádá nic jiného, než aby nebyla odsuzována, dokud není slyšena.¹ A nechť se nezapomíná na toto slovo svatého Jeronyma: Svatá prostota jest užitečna jen sama sobě: *Přispívá sice zásluhou vlastního života k zvelebení Církve, ale právě tak jí škodí, neodolávají-li těm, kdož odporují pravdě... Úřad kněžský vyžaduje také tohoto: táže-li se kdo kněze na zákon (jeho víry), musí umět odpovědět.*² Stejně náleží jak rádo-
vému tak světskému knězi, aby rozšiřoval katolickou nauku a zároveň ji hlouběji vysvětloval a hájil: neboť tato nauka má čím zmásti a odraziti všecko, co se proti ní staví, kromě toho však, jen když se jasně vykládá, nemůže nepřitahovati k sobě duší, zbavených předsudků.

To neušlo ani dost málo středověkým Učitelům. Pod vedením Tomáše Akvinského a Bonaventury vynaložili všecko úsilí, aby nabyli co nejhlubšího vědění o věcech božských a aby je sdělili ostatním.

5. *Studium je užitečné k účelům společným
všemu životu řeholnímu.*

Takto jest tedy studium užitečné řeholníku, oddanému životu kontemplativnímu, a nutné tomu, kdo se věnuje službě činné. Jest nejvýš vhodné každé for-

¹ Apolog. I. ² Epist. LIII, Paulinovi.

mě života řeholního jako znamenitý prostředek zdokonalení. Toť třetí důvod, který uváděl svatý Tomáš:

Studium utiňuje žádostivosti, zmírňuje touhu po bohatství, připravuje k poslušnosti a slouží takto dokonalému plnění tří řeholních slibů, jež odpovídají třem evangelickým radám a jež jsou třemi velikými nástroji dokonalosti.

Jest to bezmála táž myšlenka, kterou nalézáme vyslovenu u Pia XI.

„Úsilí odvahy, talentu a energie, jež při těchto studiích budou musit vaši řeholníci vynaložiti, přivodí jistě tento výsledek: nabudou více náboženského ducha a lépe ponesou důstojnost a poctu velmi vznešeného stavu, ježž na sebe vzali. Kdokoliv se věnuje posvátným vědám, podniká věc, která zajisté vyžaduje velké námahy, velkého úsilí a trýzně, čímž vším se brání zahálce a lenosti, matce a paní mnohého zla. Touto napjatou činností myslí zvykne si studující v ničem se nerozhodovati nakvap, nic nedělati bez uvážení a kromě toho omezí a mnohem snáze spoutá ty vášně, jejichž rozpoutáním se hluboko nachylují a padají do bláta neřestí všichni, kdož je opomenuli krotit. Svatý Jeroným píše při této příležitosti: *Miluj vědění Písem a nebudeš milovati neřestí těla . . .*¹ Z vědění Písem vypučí panny.²

¹ Epist. CXXV, ad Rust.

² Comment. in Zacch., I. II., c. X.

Avšak řeholník má být puzen k těmto studiím vědomím povinnosti, k níž je vázán svým povoláním, které spočívá v dosažení dokonalé ctnosti. Nikdo nemůže účinně směřovati k této dokonalosti, aniž jí bezpečně dojde, nebude-li žít vnitřním životem. Nuže, kde lze nalézt hojnější obživu pro vypěstění a udržení tohoto vnitřního života nežli ve studiu věcí božských? Pravidelná a každodenní kontemplace divů přírody a darů milosti, jichž Bůh vylil do vesmíru i na každého člověka tak velikou hojností, posvěcuje myšlenky i hnutí duše a povznáší je k věcem nebeským. Naplňuje lidi duchem víry a spojuje je velmi důvěrně s Bohem (*efficitque Deo conjunctissimos*). Kdo bude blíže Kristu nežli ten, kdo obrátí v mizu a v krev učení víry a mravů, jež nám bylo božským způsobem přineseno? Byli tedy zakladatelé náboženských řádů vedeni velmi moudrými cíly, když ve stopách svatých Otců a Učitelů církevních doporučovali svým synům studium co nejdůrazněji.“

Zkušenost dokazuje, že v tom byli proniknuti Duchem Božím.

„Víme s druhé strany ze zkušenosti, že ti z vás, synové milí, kteří pěstovali s větší láskou pravdy víry, dosáhli nejčastěji vyššího stupně svatosti.“

A opačný důkaz:

„Všichni ti, kdož naopak opustili tuto posvátnou povinnost, zakrátko zemdleli a nezřídka upadli do

stavu mnohem horšího, zacházejíce až k porušení svých slibů.“

Papež ukončil tento krásný výklad o dobrodiních vědy takto:

„Ať si všichni vzpomenou na slova Richarda od svatého Viktora: *Dejž to Bůh, aby se každý z nás oddával těmto studiím, dokud se slunce nenachýlí a dokud láska k marnostem v nás pozvolna neopadne a dokud s ohněm žádostivosti nezmizí vlastní řízené světskou moudrostí.*¹

Ať si oblíbí a osvojí modlitbu svatého Augustina: *Kéž jsou mi tvá Písma cudnou rozkoší! Ať nikdy nezbloudím v nich, ať nikdy nezbloudím skrze ně.*“²

Takový důkaz nám po stopách svatého Tomáše podává Nejvyšší Velekněz o dobrodiních vědění a studia, jímž se vědění nabývá.

„Poněvadž,“ pokračuje svatý Otec, mluvě k představeným řádů, „poněvadž z vytrvalého a pozorného studia posvátné nauky vyplývají tak veliké výhody, jest z toho velmi jasně patrné, jak máte, drazí synové, bdíti nad tím, aby vaši žáci měli možnost nejenom studovati tuto nauku, nýbrž vzdělávati se v ní po celý život.“

Tento závěr budí úctu. Stejně Pius X. doporučoval v encyklice *Pascendi dominici gregis* biskupům, „aby

¹ De diff. sacrif. Abr. et Mariae, 1.

² Conf. lib. XI., c. II, n° 3.

podněcovali mezi kněžími studium theologie tak, *aby se jim stalo rozkoší po celý život*“.¹

6. *Věda posvátná a vědy lidské.*

Všimli jste si, že ve všem tom, co předchází, šlo ustavičně a takřka jedině o posvátnou nauku. Neboť ona jest vpravdě vědou kněží.

Avšak posvátné studium předpokládá jako vzdálenou přípravu umění světské a vědy lidské; ty obsahují nejvyšší vědu lidskou, filosofii, kterou theologie přijímá a jíž využívá k výkladu, k uspořádání, k obraně pravdy zjevené. Nelze si zajisté stěžovati, že by Církev nevykazovala dosti veliké úlohy vědám čistě lidským. Nechce ovšem, aby se intelektuální činnost jejích duchovních rozptylovala. Bojí se, že, budou-li se příliš zaměstnávat vědami světskými, nebudou mít času k prohlubování vědy posvátné, která má rozhodně býti jejich hlavním, ba jediným předmětem studia. Žádá si však, pokud se týče lidské kultury, všeho, co jest žádoucí pro theologii. Nuže, theologie si žádá k službě božské pravdy vší lidské moudrosti: *Sacra theologia omnem sapientiam desiderat humanam*. Církev ustavičně vzdává chválu filosofii, této královně přirozeného vědění. Chce, aby její duchovní věnovali

¹ „Theologiae studium . . . ita provehite, ut illius existimatione magnoque amore imbuantur, illud semper pro deliciis habeant.“

studiu filosofie celá dvě nebo tři léta. Zná její cenu a chce, aby ji všichni znali. Neboť i ona jest paprskem věčné a svrchované pravdy.

Jest bez průtahu nutno citovati zde stránku, kterou Pius XI. věnuje filosofii, když ji byl už před tím výmluvně oslavil v listě *Officiorum omnium*. Tím, že o ní uvažuje v jejích vztazích k theologii, dává jasně na jevo, že jí nesnižuje, nýbrž ji povznáší.

„Jak velice jest důležité, aby se vaši žáci z žádné příčiny nevzdalovali scholastiky, to vyplývá také z toho, že scholastikové, poznávající velmi úzké příbuzenství, které pojí filosofii a zjevení, je obě zasnoubili a sdružili v souladu tak podivuhodném, že si navzájem propůjčují světlo a pomoc velmi významnou. Obě pocházejí od Boha, této nejvyšší a věčné pravdy: jedna tlumočí a vykládá nauky rozumu, druhá nauky víry. Nemohou bojovati jedna proti druhé; tvrditi něco takového je šílenství. Shodují se tak přátelsky, že se navzájem doplňují.

Odkudž vyplývá, že z nevědomého a neschopného filosofa nikdy neuděláme učeného theologa, a že ten, kdo neví ničeho o věcech božských, nemůže nikterak dokonale filosofovati. „Z principů víry,“ praví výborně svatý Tomáš, „vedeme důkazy mezi věřícími, jako z principů poznaných přirozeně vedeme důkazy mezi lidmi; theologie je tedy věda.“ Jinými slovy, jako filosofie prvního stupně čerpá své principy z rozumu,

který je částí světla božského, tyto principy vyjadřuje a vykládá, tak theologie čerpá pravdy víry ze světla zjevení, které osvěcuje a naplňuje inteligenci svou skvělostí, tyto pravdy rozvíjí a vysvětluje, takže obě jsou paprsky téhož slunce, dvěma potoky z téhož pramene, dvěma budovami na témže základě. Věda lidská jest zajisté čímsi velikým, pokud lne poslušně k pravdám víry. Jakmile jimi pohrdne, jest bez výhrady nutno, aby sama upadla ve všechny možné bludy a pošetilosti.

Jestliže vaši žáci, když v sobě nashromáždí sumu věd lidských, podrobí je službě vědy posvátné, a budou-li mít kromě toho lásku a horoucí žádost pravdy zjevené, budou muži Božími. Budou za takové považováni. Svým slovem i svým příkladem budou svrchovaně užiteční lidu křesťanskému. Neboť vskutku „všeliké Písmo od Boha vnuknuté“, nebo podle výkladu svatého Učitele, „posvátná nauka prohloubená ve světlem zjevení“, „užitečné jest k učení, k trestání, ke kázání, k cvičení v spravedlnosti, aby dokonalý byl člověk Boží, ke všelikému dobrému skutku způsobný.“¹

7. Podmínky plodného studia.

Studium vydá všechny své plody, bude-li podnikáno a konáno, jak náleží. Nemůžeme se rozloučiti

¹ II. Tim. III, 16 – 17.

s papežem, aniž bychom nevyslechli a nezapamatovali si všichni, co praví řeholníkům o podmínkách úspěšného studia.

„Mladí řeholníci však, aby se nelopotili nadarmo s tímto tak rozsáhlým polem věd lidských i božských, musí především živiti svého ducha vírou: ochabne-li tento duch, nebudou už moci proniknouti do světa nadpřirozeného, neboť bystrost jejich očí bude jako by otupena. A neméně záleží na tom, aby přistupovali ke studiu s úmyslem poctivým; neboť jsou takoví, poznamenává svatý Bernard, kteří chtějí věděti jenom pro vědění samo; to jest zvědavost špatná . . .; jsou takoví, kteří touží věděti, aby mohli prodávat své vědění, ať za peníze nebo za pocty: to jest mrzké kramářství. Jsou takoví, kteří chtějí věděti, aby vzdělávali jiné: to je láska k bližnímu; a jsou takoví, kteří chtějí věděti, aby vzdělali sami sebe: to je opatrnost.¹

Cílem vašich mladých lidí při těchto studiích má býti jedině, aby se líbili Bohu a aby získali sobě samým jakož i bližnímu co největší duchovní užitek.

Poněvadž věda odloučená od zbožnosti přináší jistě více škod a nebezpečí nežli pravého užitku — ti, kdož zpyšňují vědou, již nabyli, vrhají se obyčejně slepě, ztrácejíce víru, do smrti duše — ať vaši mladí řeholníci usilují o to, aby se pronikli až do morku svých kostí ctností pokory, která je zajisté nutná všem, avšak ti,

¹ In Cant., Sermo 36.

kdož studují, mají ji zejména pěstovati, jsouce pamětlivi, že jedině Bůh je svrchovaně moudrý sám sebou a že všechno, co člověk zná, všechno to, ať jest toho sebevíc, je ničím proti tomu, čeho neví. Svatý Augustin praví znamenitě při této příležitosti: „Věda nadouvá, praví Apoštol. Což tedy! Znamená to, že máte prchat před vědou a raději nechtíti nic věděti, abyste se nenaduli? Proč k vám tedy mluvím, je-li nevědomost lepší nežli vědění...? Milujte vědu, ale více milujte Boha a bližního. Věda nadouvá, je-li sama. Ale poněvadž láska buduje, nedovolí vědě, aby se nadouvala. Věda nadouvá tam, kde láska nebuduje. Kde láska buduje, věda vydává své plody v plnosti.“¹

Prodchnou-li tedy vaši synové své studium duchem lásky a zbožnosti, z nichž se rodí a trvají všechny ostatní ctnosti, prodchnou-li je tímto duchem jako spasilnou vůni, která vzdaluje všechno nebezpečí nákazy, stane se bezpochyby, že ozdobou svého učení budou i příjemnější Bohu i užitečnější Církvi.“

To budiž touhou každého, kdo se věnuje studiu – ať je to člověk světský nebo řeholník, kněz či laik. Jest třeba hledati pravdy pro pravdu samu, neboť Bůh jest Pravda a Církev je příbytkem Pravdy: *Sedes incommutabilis veritatis*² (Stolice pravdy nezměnitelné).

¹ Sermo 354, ad Cont., c. VI. ² Missál, Pref. o Posvěcení chrámu.

Z frančtiny přeložil Jan Čep.

SV. JANA DAMASCENSKÉHO
HYMNUS
NA HOD BOŽÍ SVATODUŠNÍ

(Vyňato z Pentecostarion)

(Prorok) zpozdilého jazyka, zakryt jsa božským oblakem, prohlásil Bohem psaný zákon, a odvrhnuv všechno hmotné, učí se patřiti očima mysli na toho, kterýž jest, chvále vědu Ducha božskými písněmi.

Přísná a úctyhodná ústa řekla: Nerozcházejte se, přátelé, neboť, až zasednu na vznešeném otcovském trůně, vyliji nekonečnou milost Ducha ve vší skvělosti na ty, kteří si jí žádají.

Když přišel čas, Logos, věrno svému přislíbení, naplňuje srdce pokorná; dokonavši dílo své, obveseluje přátele prudkým větrem, ohnivými jazyky: Kristus dává jim Ducha, aby dostál svému slovu.

Nepochopitelná jest přebožská moc, která z neučených tvoří řečníky, jejich slovem pak dokonale umlčuje sofisty; oslňujícím bleskem Ducha vyvlečení jsou z hluboké noci nesčíslní národové.

Z nestvořeného světla vyšel všemocně osvětlující a neporušitelný jas, z podstaty, již Otec přenáší na Syna; dnes ohňový hlas na Sionu zjevuje národům toto světlo, čerpané v božství.

A ty, ó Slovo Boží, které jsi dvě přirozenosti spojilo, připravuješ božskou lázeň k obrození (lidského rodu); skýtáš mi v hojnosti vody z neporušitelného svého zdroje, zraněného

boku, ze studnice, zapečetěné mocným žářem Ducha.

Jste pravými služebníky nejvyšší Moci, kdož se koříte třikrát světlé podstatě. Kristus přikládá dnes naposled ruku, aby naplnil svým nadpřirozeným dobrodiním zemi, posílaje k naší spáse toho, jež vyjadřuje oheň, vylévaje na nás plnost milosti Ducha.

O dítky Církve, zplozenci světla, přijměte ohnivou rosu Ducha a skrze ni očistění a rozvázání od hříchů: nebo dnes vyšel zákon ze Sionu, podoba ohnivého jazyka, milost Ducha.

Jindy souladná hudba nástrojů svolávala lid, aby se klaněl zlatému bezduchému obrazu; ale světlonosnou milostí Utěšitele stávají se hodnými, aby volali: O Trojice jediná, rovná v moci, bez počátku, budiž požehnána.

Kdo neznali slova prorokem řečeného, pravili bláznivě, že apoštolové jsou opilí vínem, když mluvili cizími jazyky. My však zbožní nadšeně tobě voláme: Obnoviteli všeho, požehnaný jsi.

Třetí z hodin našla věru milost, aby ukázala, že třem Osobám třeba se klaněti v jednotě moci: ale v prvním teď dni, v neděli, Otče, Synu i Duše svatý, Bože, budiž požehnan.

Bernard Groethuysen

ÚVOD DO ŽIVOTA BURŽOASNÍHO

Perchance to dream
HAMLET

Ne ne, milý příteli, já jsem nevynalezl buržou. Pokusil jsem se toliko definovati a vymeziti zjev, který mnoho jiných přede mnou popsalo. Buržoa, který nebyl ničím, stal se vším. Rád bych ukázal, že čímśi jest. Byla doba, kdy se říkalo člověk, zcela krátce člověk; sám o sobě představoval druh lidský. Tehdy *Buržoa* neměl určitého smyslu. Myslím, že přišel čas, kdy možno lépe určití význam tohoto slova, kdy *býti občánem* (buržoou) něco znamená. Právě toto něco bych rád definoval, nebo ještě lépe, aby buržoa definoval sama sebe. Jest teď dosti stár, aby mohl tak učiniti; dospěl věku, kdy se uvažuje. Víím, že jest vždy nějak trapno sama sebe vymeziti a zredukovati se ve vlastních očích na to, čím kdo ve skutečnosti jest. Člověk se těžko odhodlá k tomu, co by ho učinilo jiným, než čím si zvykl býti. Ale právě v tom záleží poznání sa-

ma sebe: znáti vlastní skutečnost v širé oblasti možného.

Také nemohu dobře pochopiti, proč buržoa obyčejně nemá rád, aby byl nazýván svým jménem. Králové se pokojně dali nazývati králi, církevníci církevníky, rytířové rytíři; jen on dbá toho, aby si uchoval inkognito. Volno vám, když s ním hovoříte, nazývati ho člověkem moderních dob, duchem pokročilým, nebo označiti ho jménem jeho země; ale jest to zatroleně choulostivé říci mu, že jest buržoa. A přece jest třeba tím začíti a vybídnouti ho, aby si to už jednou sám řekl, aby tak docela nenevěděl, jaký jest, a mohl si trochu prozpytovat svědomí.

Ale aby se to podařilo, jest třeba k němu přistoupiti s uctivostí, vystříci se všeho, čím by byla zlehčena jeho důstojnost. Samozřejmě není on sám představitelem lidského druhu, jest toliko typem člověčenstva. Ale z mnohonásobných pokusů lidského pokolení, jimiž se chce uspořádati život, jeho pokus patří mezi nejpozoruhodnější, ba řekl bych, jest „nejzdařilejší“, a to tím více, že jest to uděláno s nejmenší dávkou možných hypothes a že následkem toho jeho úspěchy zdají se býti dobře vydobyty. Chtěl žíti na tomto světě, aniž by bylo třeba předpokládati něco na onom světě, nebo aspoň aniž by se musel nějak skutečný jeho život zaříditi podle takových předpokladů. Učinil gesto člověka probuzeného. Pravit: „Jsem.“ Ni-

koliv: „Sním, tedy jsem.“ (Myšlení nevyvedlo by ho ze snění; myslím, sním – sen metafysikův) ale: „Jednám, tedy nesním, tedy jsem.“ Přichází pak ujmoutí se vlastnictví, („já“ pánem věcí, „míti“ předchází „býti“). Napřed práce, pak vlastnictví.

Opovázíte se ještě říkati, že buržoa neexistuje? Jest to bytost, která existuje definicí, jest to člověk zřetelného: jsem. Musel dlouho zápasiti, aby se stal tímto člověkem, aby se přesvědčil o svém bytí, aby mohl tvrditi, že jest. Co se všechno neřeklo, aby se mu v tom zabránilo? A celou jeho odpovědí bylo to, že jednal. „Žijeme, křesťané, žijeme?“ táže se Bussuet. Buržoa odpověděl: „Žiju,“ zprvu bázlivě, potom s tím větší jistotou, čím více se učil žíti. „Život jest trochu méně nestálým snem,“¹ pravil Pascal. Buržoa uvěřil v život (pozemský) a tak dovedl dodati snu stálosti. „Jak jest malé místo, jež zaujímáme na tomto světě!“ praví ještě Bossuet a pokračuje: „Nevím, zda to, co nazývám bděním, není snad poněkud vzrušenější částí hlubokého spánku; a zda vidím věci skutečné, nebo zda jsem toliko maten výtvary obraznosti a marnými preludy.“² Buržoa ví, že nespí, že se probudil. Pustil se do díla, ochočil strašidla; vložil ruku na věci, vším pohnul a vše spořádal. Zprvu špatně procitlý a chůze často rozpačité našel konečně své místo, ať sebemenší místo v řádu času a prostoru, a ubytoval se pevně do „tohoto koutku vesmíru“.

Ale co pak mu dává jistotu, že již nesní? „Sny nás sledují až do bdění,“ praví Bossuet. „Cím jsou hrůzy, jež se nás bez příčiny zmocňují, ne-li děsivým snem?“ A ta žádostivost, „která nás vede z prací do prací, z iluse do iluse, a činí nás hříčkou lidí“, čím jest, „ne-li jakýmsi snem, jenž mění marné rozkoše v trpká muka?“³ Jest smrt, jest „tento poslední okamžik, který, když přijde, všečen ostatní náš život jest usvědčen z klamu a bludu“.⁴ Tváří v tvář smrti bude moci ještě věřiti v život?

„Bůh ani nechtěl,“ praví Nicole, „aby dojem, jakým jest schopna smrt působiti na ducha lidí, mohl býti zmenšen nějakým úskokem, jímž si pomáhají při většině pravd nepohodlných zatemňující jejich zřejmost a jistotu strojenými pochybnostmi.“⁵ Co tedy učiní stoje v tvář jistotě smrti? Bude jedním z těch slabých, kteří, aby již nemuseli na ni mysliti, „odpočívají si ve svém domě, ve své rodině, ve svých ženách, ve svých dětech, ve svém hospodářstvíčku, ve svých parcelkách (půdy), v poli, které sami vzdělali, v nějaké stavbičce, kterou podnikli“,⁶ praví ještě Nicole.

Byl by tedy buržoa zbabělec, který se ohlušuje, „jeden z těch,⁷ kdož se snaží ohlušiti hlukem, jež sami tropí?“ Ale k tomu vám nikdy nepřisvědčí, neboť: „Člověk spořádaný, který nemá, co by si vyčítal, ničeho se nebojí, a není nikdy zbabělý,“⁸ a naopak on bude vyčítati svým protivníkům, že si připouštějí o-

byčejné hrůzy, jež snižují člověka. Budou-li mu tito škarohlidi namítati, že neumí umírat, dokáže jim na svém smrtelném loži, že to nic není, a dovede býti statečným až do konce.

Jest buržoa zbabělec, jest hrdina? Anebo snad jest hned zbabělcem, a hned zase hrdinou? Otázka zdá se mi špatně učiněna. „Nevím, kdo mne postavil na svět,“ praví Pascal, „aniž vím, co svět jest, nebo kdo jsem sám; jsem v hrozně nevědomosti o všech věcech . . .“⁹ „Jako nevím, odkud přicházím, tak nevím, kam jdu.“¹⁰ Jest tedy třeba, když už musíme žít v takové nevědomosti, buď býti odvážlivcem nebo býti zbabělcem, podle toho, jde-li se vpřed se smělým pohledem vpravo vlevo, nebo pokusíme-li se o to, abychom na nic nemysleli. Ale to právě není pravdivějším pro člověka rozhodného „jsem“.

Stanovme si napřed dobře, co to znamená: „Jsem.“ Až tohle si pevně stanovíme a tím se pronikneme, budeme moci říci: „Vesmír jest.“ To neznamená, že by to byla nezbytně dedukce; naopak řkouce to, vydáváme se v nebezpečí, že upadneme zpět do snu, (já tvůrce světa; jiný způsob snu, ale ne méně hluboký spánek), z něhož jsme byli unikli. Tedy: „jsem“, a nic jiného. Ale kde jsem, otážete se mne ihned, a myslíte, že, když jste mi nasadili takovouto otázku, že uvedete do nesnází mé já, které se právě probudilo, a že mne pohnete k tomu, abych se vzdal svých požadavků člo-

věka probudilého. Odpovím-liž vám tedy: Ve vesmíru, v nějakém „koutku“ vesmíru? Nikoliv, to by nebylo pravda. Jsem tady a nikde jinde, tady ve svém „pelíšku“, a dobře si sedím, tady odtud vidím vesmír. A vlastně ani to není ještě pravda. Nevidím než předměty, jež mají ke mně nějaký vztah, jež mi nějak náležejí; vše to se mne týká, vše jest pro mne. Můj „pelíšek“ šíří se do nedohledna, kam zrak můj donese. Stává se velikým, stává se světem. Proto také jest mi třeba vynaložiti úsilí, abych mohl mysliti o vesmíru. Ale právě zde mne očekáváte. „Vidím ty úděsné prostory vesmíru, které mne uzavírají, a vidím se přivázán do kouta tohoto širého prostranství, aniž vím, proč jsem na tomto místě a ne spíše na jiném, ani proč ten trošek času, který jest mi dopřán k životu, jest mi určen právě na tomto úseku a ne v jiné části celé té věčnosti, která byla přede mnou, a té, která bude po mně.“¹¹

Tedy již nejsem; všechno moje úsilí bylo marné; padám zpět do svých snů. „Marnost nad marnost a vše jest marnost.“ – Rozumím vám. A přece nemáte pravdu. Žiju, chci žíti, pravím vám, a žíti, toť začíti sám sebou, čímž jest řečeno, že „jsem“.

Odpočívají si ve svém „pelíšku“, na svých „kouscích půdy“, pravil Nicole. – Zřejmě, můj pelíšek, moje parceličky. – „Čím tedy jest člověk v nekonečnu?“¹² Však proto také buržoa není v nekonečnu. Vždyť člo-

věk, který řekl: „Jsem,“ nebydlí ve vesmíru, nezůstává ve věčnosti. Můj „pelíšek“, mé „parceličky“. To vy ostatní obyvatelé vesmíru takto si mluvte. Můj dům, ztracený někde ve vesmíru, a já sám „jako zabloudilý do tohoto odlehlého koutu přírody!“¹³ Povídejte si tak nebo tak, jsem tady, ve svém a jsem tu takový, jak mne vidíte, a ze svého nepůjdu.

Jest veliký vesmír, jest „můj pelíšek“. Naprosto nemá smyslu chtít nás převést z jednoho na druhý a usilovati o to, abychom stanovili mezi nimi nějakou společnou míru. Proto také jest třeba voliti mezi vesmírem a já, zkrátka mezi „jsem“ a bytím, mezi věčností a přítomným okamžikem. „Když pozoruju krátké trvání svého života, pohlceného ve věčnosti předcházející a následující, malý prostor, jejž vyplňuji, ba jejž vidím zapadlý do nesmírné nekonečnosti prostorů, jichž neznám a jež neznají mne, děším se a podivuju se, že se vidím tady a ne tamto, neboť není důvodu, proč bych nemohl býti spíše tam než tuto, proč právě teď a ne jindy.“¹⁴ Ale jak na to jdete! Proč pozorujete vesmír chcete se v něm setkat se sebou samými, kterak vycházejíce od vidění věčnosti chcete přijíti k přítomnému okamžiku, k této hodině mého života, k tomu, co se právě děje? Pro celý život není nikterak východiskem vesmír, „nepohnutelná přítomnost věčnosti“; ale to, že „žiju“, že „jednám právě teď“.¹⁵ Odpočívají si „v políčku, které sami vzdělali,

v chaloupce, kterou si sami postavili,“ pravil Nicole. Ale právě proto, že si vzdělali to políčko, proto, že si postavili chaloupku, odpočívají si v ní u veškeré bezpečnosti.

A tak všechno se změní ve světě buržoasním. „Ohlížím se na vše strany a všude vidím toliko temnotu,“ pravil Pascal.¹⁶ Nový člověk, ten si zavede do domu pořádné osvětlení a s uspokojením popatří na hvězdnaté nebe. „Nezdržujme se při tom, co se vidí, ale při tom, co se nevidí, protože, co se vidí, jest časné, ale věci, kterých nevidíme, jsou věčné.“¹⁷ Ale buržoa žije v čase a natahuje si hodinky, aby mu správně šly, aby si mohl podle nich život dobře pořádati. „Jest toliko jeden ráj: kdo si hodlá zařídití ráj tady na zemi, nemůže doufatí v nějaký v Nebi,“ pravil Quesnel.¹⁸ – „Rozdíl mého Náboženství, praví pisatel *Listu Monsignoru Arcibiskupu Lyonskému*,¹⁹ jest v tom . . . že se nesnažím po blaženosti věčné, dokud si nezajistím štěstí na tomto světě.“ U Quesnela²⁰ křesťan „jest člověk nad člověkem“. Buržoa chce býti toliko člověkem, dokonale člověkem.

Všechno to se zřetězuje a tvoří dokonalou souvislost. „Jsem“, jakožto východisko, „já“, jež se probouzí a jež jedná, jež zůstává v přítomném okamžiku, a opíše si kolem sebe kruh jako čaroděj a obmezí se v prostoru, takže tvoří střed, z něhož vše pořádá, z něho vyhledává štěstí nebo oslavuje lidstvo: „já“, činnost, práce,

vlastnictví, štěstí a lidstvo. Není-liž to náš svět, svět, který již není vesmírem, svět bez věčnosti a bez nekonečna?

Pokouším se narýsovat vám filosofii buržoovu, filosofii paradoxální, jak ani jinak býti nemůže, když se spokojíme pozorováním se stanoviska ryzího poznání. Neboť co jest smělejšího než dokazování zdání, na němž vlastně spočívá? Věci jsou blízké nebo vzdálené podle toho, jak nám to zkušenost dokazuje. Svět jest tam, kde jsem. Proto také: tvrzení o skutečnosti přítomného okamžiku se vztahem na to, co bylo a co bude, jest dokonale nesmyslné. Čemuž se nedivte, neboť buržoasní filosofie není založena na hloubavém badání: jest výsledkem životní zkušenosti. V řádu biologickém bylo by možno v ní viděti pokus přizpůsobení, hnáný dále než všechny takové pokusy minulosti, návrat myšlenky k životu. Myšlení ponechané sobě samému nemohlo dospěti než k snu jakési skutečnosti s oné strany snu. Abychom vyšli ze snu, nač přemítati na mysli jen svůj sen? Když sníme, tu jenom sníme, a nic jiného. Sen spřádá se ke snu bez konce. Jest tedy třeba, abychom tak řekli, uspíšiti věci, nesnažiti se zvěděti, kde jsme, než stavíme „nádherné domy“, ale začítí tímto stavěním. Nebo jinak řečeno: začítí žítí, aniž víme, odkud přicházíme a kam jdeme.

Vím, že takto se obyčejně nepředvádí postup těchto věcí. Buržoa byl by začal, tak se domýšlíme, příti se

o tyto fantómy, a vida, že jich není, byl by se pokojně radoval z denního světla. Tedy z různých poznání snad se buržoa vytvořil, a poněvadž jeho poznání mu nepřišla od něho samého, přisuzuje šlechetně zásluhu svého utvoření filosofům a mužům vědy, kteří ho asi naučili viděti věci, jakými vskutku jsou. Ale vědy nenaučily ho, jak žíti; přesto mu opatřovaly důvody tou měrou, jakou se přičiňoval hájiti a vymeziti své vědomosti. Neopravil zcela prostě svých názorů o světě nahrazuje omyl pravdou. Obrátil pořad otázek, chápaje svět jako funkci života, místo aby se snažil pochopiti sama sebe jako funkci celku. Buržoa, pravda, řekne, že, když tomu tak, tu právě proto, že celek vesmíru nám uniká, ale kdo by takto chápal vývoj buržoasní, ten převrací pořádek věcí. „Kdo mne postavil na svět? Cím rozkazem nebo přičiněním bylo toto místo a tento čas určen mně?“²¹ Buržoa neví o tom nic více než Pascal. Přece však neřekl: „Nevěda, kde jsem, nechávám se žíti“ (ať si to Pascal vyřídí sám se svým myšlením, když on tomu tak rozumí), ale: „Uměje žíti, mohu se obejít bez toho, abych věděl, kde jsem.“

Rád bych tedy ukázal, jak se buržoa naučil žíti. Jest velmi nesnadno zvěděti to, k tomu se přiznávám, milý příteli. On totiž člověk, který jedná, málo mluví, nebo mluví-li, vychází z činnosti a třeba pak nedůvěřovati jeho teoriím. Tak filosofové napovídali se nám mnoho pěkných věcí o původech vesmíru a o určení člově-

kově, a zdá se, že nic nám zprvu nepřekáží najít v tom ducha buržoasního, ale nedůvěřuju jaksi jejich systémům. Vidím v nich světy všeho druhu, od sebe velmi rozličné. Buržoa nežije v žádném tomto světě. Má své doma a tam se uvelebil. Pelíšek ten je z jeho chlupů, sám si jej zařídil; toť jeho dílo. Filosofové to teprve pak vykládali po svém způsobu, a jejich výklady ovšem jsou velmi poučné pro nás, víme aspoň, jak o tom druhým zvěstovati, ale jest vždy třeba pozorovati ho při samém díle, když pro nic jiného, aspoň proto, abychom pochopili filosofie.

Tím není řečeno, že bych chtěl přistihnouti buržou vně jakékoliv ideje. Vždyť naopak snažím se pochopiti buržoasní ideologii; jestli tato ideologie před jakým-koliv systémem, ji každý moderní systém předpokládá. Jinými slovy: než připustíte kterýkoliv ideový systém, vězte, že napřed jest čin, který předchází slovu (logos). Proto také nesmí se odlučovati od života. Počínejme vždy týmž: žiju; jen tak zmocníme se pravé stupnice buržoasních hodnot a postupu moderního myšlení.

Byl čas, kdy buržoa rád si zafilosofoval; a dělá mu to velmi dobře. Ale než se s ním pustíte do diskuse o Bohu a o vesmíru, pokuste se pochopiti, co dělá, kterak jedná a čím a jak na jednání druhých odpovídá. Pracuju, předvídám. Jest třeba předvídati. Pořádný člověk předvídá. Tady se můžeme zastaviti. To

právě často dělá buržoa, když prohlašuje, že jen na morálce záleží. Předvídavost předpokládá zákony, jež pořádají všechny věci. Ve vesmíru vládne podivuhodný pořádek. Jest nějaká svrchovaná moudrost, která všechno uspořádala. Nic nebrání buržoovi, aby se zastavil u takovýchto koncepcí, nebo aby si nevybral jiné, jež by mu mohli vyložiti chod vesmíru. Ale jest vždy záhodno vrátiti se k počáteční věci, k žité zkušenosti, k tomu faktu řádu sociologického, jež představuje zkušenost, získaná vespolek, jež se denně potvrzuje, a jež zase jest základem k uspořádání nového života. Takové jesti východisko.

Vidíme čím dál tím více, že představujeme toliko jeden způsob člověckého bytí, totiž svůj způsob. Poznáváme se jako tvorové pomíjející, vysazení mnohým pohromám na pospas. Buržoa není nic definitivního. Byl čas, kdy nebyl. Má své počátky, a právě proto, že se datuje od svých počátků, učí se znáti. Poznej sama sebe: z historie. Uměj v sobě oživiti doby, v nichž jsi nebyl, a prošed dobou, v níž jsi začal býti, vžij se do myšlenky, jako bys již nebyl. Právě v tom spočívá historické vědomí, dílo historika, pro něhož vše se stává minulým.

Vyptám se tedy buržoy, vyslechnu, co sám praví. Nebo lépe jiní ho přiměli, aby mluvil přede mnou, zvláště faráři. Byla doba, kdy buržoa, nejsa si ještě sám sebou plně jist, vynasnažoval se ospravedlniti se

před těmi, kteří mu vyčítali, že jest příliš buržoou. Chtěl dokázat, že má pravdu, a faráři ve svých kázáních zachovali nám argumenty, rozumí se argumenty, jimiž by mohli nábožné ty muže důkladně porazit. Za těchto vášnivých bojů tvořilo se právě buržoasní svědomí. Stačí býti spořádaným člověkem, nebo jest třeba býti pobožný? Buržoa vlastně neví, co a jak, ale s časem snad věc se poddá, nikoliv proto, že by to rozřešil metafysickými úvahami, ale přijde to samo, až bytí spořádaného člověka, „ryzího a prostého“,²³ nebude již možno popírat. Prohlašuje tedy svou neodvislost a nechce již nic věděti o světě, v němž by figuroval jen jako hříšník.

Všechno to najdete ve svědectvích, jež jsem sebral, kde se dalo, jak v řečech takového Bossueta, tak v kázáních skrovných venkovských farářů, jak ve spisech Jansenistů, kteří, dovolávající se veliké postavy svatého Augustina, hřmí proti novému člověku, tak v traktátech jesuitů, kteří ho přijímají a přičiňují se o to, aby ho přivedli k oltáři; konečně v oněch pedagogických spisech, tak četných v druhé polovině XVIII. století, v nichž vidno, jak buržoa, ustaviv své morální dědictví, odkazuje je v ochranu svých dětí. A ještě třeba se zmíniti o celém dokumentárním bohatství francouzské revoluce, tak oplývající svědectvími těch, kteří jich obyčejně nezanechávají, ledaže nějaká veliká událost z nich vycásne nějaké to slovo, a tu pak nám

dovolí přiblížiti se skutečnosti a uviděti celý svět tam, kde často jsme nezpozorovali než několik pravidel a pouček.

A tento svět snažil jsem se pochopiti: tento svět buržoasní. Žijeme v něm všichni a nic k nám nepřilnulo s takovou důvěrností jako on. Přece však, když se nám podaří od něho se odpoutati a když umíme ještě upnouti svou pozornost na to, co nás obklopuje, možná že se podíváme, že se v něm nalézáme, a že jsme v něm pořád žili, aniž jsme se na víc tázali, a právě toho třeba, abychom jej pochopili. Vzpomínáte si na slovo autora *Perských listů*, který uměl pozorovati věci z blízka, i když se na ně díval z daleka: „Pozoruju národy Evropy s toutéž nestranností jako rozličné kmeny ostrova Madagaskaru?“ Často jsem myslel na Montesquieua, když jsem cestoval ve světě buržoasním. Kéž by se ti, milý příteli, těch několik stránek zalíbilo!

P O Z N Á M K Y

- 1 *Pensées*. Edition Brunschvicg. Strana 505.
- 2 *Sermon sur la mort*.
- 3 *Élévations sur les Mystères*. 7eme Semaine, 4eme *Élévation*.
- 4 *Préparation à la Mort*. Première Prière.
- 5 *Essai de Morale*. Tome IV. Ier Traité. Chap. Ier. Cf.: „Žeňte nevěru pokud možná nejdále, nikdy nebudete nevěřícími a nebudete moci býti vzhledem k Smrti.“ (Joseph Lambert. *Instructions courtes et familières pour tous les dimanches et les principales fêtes de l'année, en faveur des pauvres et particulièrement des gens de campagne*. 3e Ed. 1723.)
- 6 *Ibid.* Chap. VII.
- 7 Pastýřská in trukce monsignora arcibiskupa lyonského o Zřídlu nevěry a základech náboženství, 1776.
- 8 *L'Alambic Moral ou Analyse raisonnée de tout ce qui a rapport à l'homme*, par l'ami des Français, 1773.
- 9 Pascal, *Op. Cit.* Strana 418.
- 10 *Ibid.* Str. 419.
- 11 *Ibid.* Str. 418 a další. Vizte však, co praví Necker: „Člověk v této nesmírnosti není než pranepatrným bodem, a přes to svými smysly a svou inteligencí zdá se býti ve spojení s celým vesmírem; ale jak jest libé a tichounké toto spojení! Skoro takové, v němž jest kníže se svými poddanými: všechno se oživuje okolo člověka a všechno má vztah k jeho žádostem a k jeho potřebám; jako by příroda kromě něho ničím jiným se nezabývala; činnost živlů, hluk a šumění země, jakož i světelné paprsky, zdají se býti úměrny jeho schopnostem a jeho silám; a zatím co nebeská tělesa pohybují se rychlostí, jež děsí obraznost, a co unáší s sebou na svých drahách náš příbytek, pokojně dlíme jako v závětrí pod střechou, kterou jsme si vybrali, a tam těšíme se v pokoji z hojnosti statků, jež jinou zázračnou příbuzností vyhovují všem našim chutím a všem ci-

tům, jimiž jsme byli obdařeni.“ Necker. *De l'importance des Opinions Religieuses*, 1788. Str. 342 a násl.

12 *Pensées*. Str. 349.

13 *Ibid.* Str. 348.

14 *Ibid.* Str. 427.

15 „Nebýti zaměstnán a nebýti, toť pro člověka totéž.“ (*Poznámky* Voltairovy k *Myšlenkám p. Pascala*.) Jsem zaměstnán, tedy jsem.

16 Pascal. *Op. cit.* Str. 453.

17 Bossuet. *Traité de la Concupiscence*. Kap. IX.

18 *Le nouveau Testament en français avec des Réflexions morales*. Ed. de 1716. Tome I. Str. 344.

19 *Lettre à Monseigneur l'Archevêque de Lyon dans laquelle on traite du Prêt à intérêt à Lyon . . .* 1763.

20 Quesnel. *Op. cit.* Tome III. Str. 242.

21 *Pensées*, str. 427 a násl.

22 Montesquieu: *Pensées et Fragments Inédits*, 1899. Tome I., str. 24.

23 „My lidé s hloupým rozumem,“ říkají lidé, mající peníze a ošívající se, že „nemohou půjčiti“ nám „študovaným“.

H e n r i S p i e s s

PROSTĚ...

Prostě, jako se spínají ruce, něžně, jak si vzpomínáme, klidně, jak se doufá, dávám ti tuto neděli, tuto neděli a její modlitby, tuto neděli, která se jeví jako dřímání bílých růží.

Něžně, jako si vzpomínáme, nad tvé sny se skláním . . . Dáváš mi tuto neděli a její báseň v mlčení, potom tichou dřímotu a nebe mezi větvemi, a nešpory zahrady . . .

Sladce, jak se doufá, dávám ti tuto neděli, tuto neděli s tabulemi jasnými, v níž již večer začíná . . . Vidíš stín, který přichází? Vedle vlka, hle, pes . . . Viz svého anděla strážce pro noc bílých růží . . .

Dáváš mi svoje mlčení; dávám ti tuto neděli, prostě, jako se spínají ruce.

NA LOUCE ZELENÉ...

Na louce zelené, na sluníčku, vítr pohrává s prádlem . . . Pila a mlýn bzučí jak včely; pramen hovoří, spoutaný.

Cesta ubíhá pod větvemi; slepice se potuluje, pes spí . . . Teplo tančí a tančí . . . A v tvém srdci se rozpíná klid neděle.

L U N A

Dnešního večera měsíc jest komolý; velký kus se ho nedostává, neboť spadl do vody, mezi vlny měňavé.

Štika, pstruh a smuha, ty jistě všechny měly velký strach; a viděti jest bleskotavý svit, jenž se chvěje v hloubi tmavé, zádumčivé tůně.

K O Č K A

Pokradmá, obezřelá a zchytralá, kočka hubená přichází, obchází a otáčí se, číhajíc, neznámo nač, svýma velkýma očima smaragdové zeleně.

Pobíhá, těsně u zdí; nevidí se, co vlastně v hlavě snuje; zná více než jedno tajemství, dozajista; zívá do oblouku hřbitůc páteř.

Nikdy ničeho nežádá: je to jemná aristokratka . . . Opovrhne, nechává, ať pes se doprošuje a dává pac.

Když si jí poněkud všimnete a projevíte jí přízeň, k tomu shovívavě svoluje, ale nudíte ji; když ji voláte, dělá se hluchou, a když se jí chcete zalichotit a pohladíte ji, vytratí se.

Stále jest plná podezření, výpočtů a lstivosti; ale když jí ukážete rybu, ztratí všechnu sebeúctu . . .

P E S

Ušlechtilé psisko bíle oděné, s hezkýma hnědýma očima, se zašpičatělou tlamkou, s čumáčkem pohyblivým, s ocasem do chocholu, bláznivě skáče a hraje si na schovávanou.

Mnohdy sní, ospalý, asi o důležitých věcech; potom odběhne, aby si trochu odčural; potom ukazuje svůj růžový jazyk.

Jde, pravíš, aniž ví kam? Ale ne, má mnoho na práci: číhá, větrí, vyhrabuje důlek; potom si sedá na zadek.

Aby viděl, zda jest v dobré shodě s počasím, pozdvihuje své libé achátové oči; a náhle si uléhá a usíná s čumákem na tlapách.

OSVĚŽENÍ PAMĚTI

Jak jest těžko, jaký čas potměšilý; a hle, tam se zablesklo . . . Vítr točí prachem. Pohřmívá, pes štěká . . . A znova toť jindy v mé paměti mimovolné.

Listí silně voní, člověka zmáhá nevolnost před bouří, když se vrací pospíchaje, potom obchvilku kapka, okrouhlá a široká, padá, roztřepí se, na zápraží, kde vyčkáváme.

Janek pohání krávy . . . Ptáci poděšení se skrývají . . .

„Ubožátka kvítka naší zahrádky . . .“ Nikoliv, bouře jest ještě daleko . . . Slunce se zase vrátí . . .

„Ah! jak jsou hory blízko! . . .“ Ale hle, už prší jen se leje . . .

Věty let odumřelých; ó věty verand za bouře, slyším vás, trochu sklíčené a bázlivé, v mlčení střídavém . . .

Královno! Zapomněl jsem si knihu tam „na Konci Světa“, na lavici! . . . Pojd'! . . . Jak ta okenice tluče! . . . Neuklidili prádlo . . .

TICHÁ NEDĚLE

Tichá neděle se zvony táhlými, neděle modrá . . . Vzduch pokojný nyje . . . Celý blankyt zpívá.

Obzor . . . Zahrada odpočívá. Pamatuji si . . . Dětství ve snu,
vracíš se, nesouc růže.

Nepohnutelné království blaha . . . Naivní očekávání . . . Neděle
tichá se zvony zvolnými . . . Nad našimi srdci mír.

A Ť KAŽDÝ DEN . . .

Slečně M. C. Franeschi.

Ať každý den ti jest nedělí, modrou nedělí o hlubokém blan-
kytě! . . . Ať každý den, v rouše bílém . . . blankytem, dívenko,
a obzorem!

Zahradou, která zpívá, která bzučí . . . Zvonem, jenž se modlí
a jenž odpouští . . . Ať každý den ti jest, miltká, azurem, láskou
a obzorem!

Ať každý den v rouše bělostném . . . A nebe zpívá na střeše . . .
Ať každý den ti jest nedělí, tichou nedělí u tebe!

Zahradou, která žvatlá, která září . . . A důvěrností a radostí
a radostí! Zvonem, jenž se modlí a jenž odpouští . . . Ať každý den
ti jest, miltká . . . A v azuru, který tě věncí, Náš Pán jest s tebou!

PŘIKÁZÁNÍ

Od toho, co není dobrota, od toho, co není krása, od toho, co
není jas, duše, odvrát svou tvář . . .

Oddal jakoukoliv zlou vůli; oddal jakékoliv špatné vědění; ne-
dbej žádného špatného znamení aniž které neblahé předzvěsti.

Duše, proč tolik vzdychati? Toto tělo není tady leč pro čas, není tady než na krátký čas, není tady leč pro velmi málo okamžiků . . .

Chop se krásné naděje a dobré odvahy, duše na cestě, duše, která musíš stále žít!

Všechno toto zde jest toliko na hodinku.

Skloň se k těm, kteří pláčí; modli se tichým zpěvem v hlavách těch, kteří umírají; ať tě nikdy nezachvátí strach, a neměj než gesta lásky.

A B E C E D A

Janu Violettovi.

A . . . B . . . C . . . Dítě moje, pohleď: Hle vzduch, v němž ptáče žvatlá, hle řeka, hle strom; viz blankyt, kde na Boha budeme hledět, popatř na vodu a popatř na oheň . . .

Dobře . . . Zítřa pochopíš lépe. Zavřeme teď ten nudný slabikář a půjdeme se projít.

A . . . B . . . C . . ., děťátko milé, můj malounek počátku! . . . Právě tak se stáváme velkými.

Ulice se leskne, hučí, víří . . . Neboj se a pusť se mého prstu. Ba ne, pes není zlý; štěká, jen aby si hrál . . .

Dítě moje, později, jednoho krásného dne, až se budeš chtít vydat na cestu za svou radostí a za svou láskou, uvidíš, jak přicházejí kroky tlumenými lidé, kteří ti asi takto budou domlouvati: „Pomalů! Nechod' příliš daleko! Pamatuj na návrat, pamatuj na zítřek! Buď opatrný! Život jest zlý . . . Zdržuj se . . . Zřekni se pýchy své netrpělivé mladosti. Mluv méně silně, a budeš-li zpívat, ať je to potichu, jen pro sebe . . .“

Tito lidé budou mítí třaslavé ruce otroků, kteří zůstali na prahu . . . Neposlouchej jejich škemravých hlasů. Jsou oškliví, jejich gesta jsou studená. Žehrají na tvou smělost, že se odvažuješ patřit na život tváří v tvář. Umění a krása je dráždí. Jsou sprostí, zvětšeli, úzkoprsí . . . Neposlouchej všech těchto lidí, jejichž smích jest pošklebkem!

Zamítň navždy jejich rady. Vyvol si sám své slunce, svou zábavu a svůj důvod býti. Přidrž se Boha, najdi si svého mistra, ale svobodně, od svého probuzení; potom jdi, a byť pohmožděný, byť vyobcovaný, nelekej se širého nebe a hledej se, až začneš býti bez předka!

Poznávej se, neboť v tom jest spása. Uměj věděti, co miluješ, a nepodrobovat se hned všemu, co jest mimo tebe. Odvrz knihu, hned, jak jsi ji dočetl, namlouvá-li ti otroctví, a hledej jednou pro vždy absolutno. Opovrhuj mladými mrzáky a všemi, kdož nežili ze strachu před hanou nebo urážkou.

Ty buď denně mladší, z lásky do lásky vroucnější, po omylu vždy silnější. Nikdy se nedomnívej, že jsi již došel. Odcházej bez konce, s čelem povznešeným, a uměj býti sám, když pláčeš. Zatuchlá přemoudřelost má v srdci olovo, opatrnickví má na rukou okovy. Unikni! Nikoliv zítra, ale ihned! Buď sobě osudem. Překonávej se každého jitra.

Ať tvůj cíl jest stále jinde, nad tvým schválením, dále, výše než tvoje štěstí. Leť k cíli a leť zpívaje. Dostihneš-li ho, proraz terč.

A poznáš umíraje útěchu, že jsi žil svoboden, a pýchu, že jsi se přičinil a žil daleko od těch prostředních lidí, ošumělých, nezdravých, plazících se, opatrnických, kteří by tě rádi za živa spoutali řetězy . . .

A . . . B . . . C . . ., moje děťátko.

HOSPODA

Jsou čtyři lípy, na břehu při vodě žvatlavé, jest pes, sám samotinký pod zápražím, a dívá se.

Jest šest kaštanů, lilie a hra v kuželky... Hospoda má vzhled jarní a hospodský má tři dcery.

Zdi jsou bílé, střecha hnědá, okna jsou ve květu. Večerem šíří se pach dobytka a stáje.

Chodí se tam večer, je-li pěkně, aby se zvědělo, co nového. Na pozdrav jen trošku nazdvihnou klobouk... Světnice jest hluboká a nízká.

Jsou na zdi staré, prastaré obrázky... V sadu ovoce zasedá a úl má včely.

Kdosi zívá... Obchvíli pes zahafá, nasloucháme, a vůz, tam za stodolami, tlumeně drkotá a vzdaluje se po bílé cestě...

O LETNICÍCH

Našich srdcí těžkých, v nichž zora prodlévá, ach! buďte, maličtí, stráží a dobrým útočištěm a libým odpočinkem! Bytosti jako sněné, zázračné, uchráněné, daleko od výčitky s tvrdými vzlyky!

Čisté plameny, dušičky, buďte nám, daleko od stínu mrzkého, v němž se utlouká naše muka, chrámem tichým a zářením!

Buďte nám spásou, potom vítězstvím, daleko od Šelmy s křídly černými, maličtí, naše krvi, naše srdce, vy, kterýchž se dovolává Spasitel!

Stave milosti, stave milosti, přijď a pomoz naší duši znavené!
Vedte nás, děťátka, k tomu, jenž vás miluje a vás hájí!

O vy, zcela bělostné, lépe než naše labutě, usmějte se na nás,
dejte nám znamení!

Učte nás trpělivosti a ctnosti dlouhých mlčení! Učte nás, naučte
nás, ve stínu kathedrál, jak se modlí na obou kolenech, daleko od
stínu v osudných dveřích, maličtí, naše nejlepší láska, kterou ctí
přízní velká Láska! Děti, svěžesti neposkvrněná, vedle našich duší
potěšených! Duše ve snu, čisté plameny, dobrý odpočinku, nevin-
nosti a balsáme útěchy! . . .

Povstává hluk velikého větru; potom, k světlici usebrané, na
tebe, na nás, na tebe, Maria, přinášeje nám Ducha Svatého, zvolna
plamen sestupuje . . .

O maličtí, něžná ochrano našich srdcí těžkých, kde zora prodlévá.
Maličtí, maličtí! Naše magie, naše útočiště, naše vlasti!

Modlete se, modlete se na obou kolenou, aby Duch zůstal
s námi!

(Ze sbírky básní „Simplement“, 1922.)

Ž franštiny přepsal J. F.

Gustaf Fröding

TITANIA

Zvuk ořeším, březinou běží,
jak drobných houslí tóny to zní,
svit měsíční na nivách leží,
leč v lese tma půlnoční.
Cos svítí a vlní se jak vlasy a vlá,
rej lehkonožý víří a hrá.
Ti tá! Ti tá! Ti tá!

Běl míhá se ňader a šíjí,
let vleček hedvábných, hebounkých,
vše vlní se, víří a svíjí
se v střevíčkách lehounkých.
Rej vzdušný kdo vede tu v půlnoční čas
v té síni, již stříbří měsíční jas?
Ti tá! Ti tá! Titania!

V MLÁDÍ

Proud potoka třpytí se rozzářen,
zpěv ptačí zní v lese, a líně,
jak zhýčkaný syn, jsem tu rozložen
v své matky přírody klíně.

Vše směje se, zpívá a voní, se skví,
i nebe i země, co oko jen zří.

Jest jako by vítr mi přinášel zvěst
dní šťastných, jež blíží se tiše,
vře krev mi — ach, myslím, to láska jest
— a ke komu? — k všemu, co dýše.
Chtěl nebe i zemi bych obejmout
a v podobě dívky vše přivinout.

FANTASIE PARKOVÁ

viděná oknem nemocnice

Léto je a zeleň listí
šumí jako po přílivu
vlny ještě zčerené,
chci být tam, kde stromy klenou
husté koruny, kde vůně
plní keře zšerené.

Ve všecku tu zeleň kolem
v stromech, nivách, o čems z dávných
zašlých dob si vesním sen
— není zeleň shakespearovská,
starobylá, není park tu
windsorskému podoben?

Snad to, že jsem ondy viděl
z houští tam koš s prádlem nésti —
široký a těžký byl, —
velký, že by v něm sám Falstaff
mohutné a proslavené
baňaté své břicho skryl.

Jako v dávné Anglii tu
vane listím šum a mění
v tvory živé strom i keř,
park se plní dobrodružstvím,
je tu lid a dvůr a šlechta,
koně, psi a plachá zvěř.

Zelené tam pláště lovců
vlají na všech stráních, výších,
pláních krytých zelení,
zelené je vše, šat paní,
závoj, hedvábí a krajky,
hřívy koní, řemení.

Stranou lovců rytíř stojí
hrdě vzpřímen — šlechtic, dvořan —
štíhlý, útlý páže s ním,
ruku na dýce, jež visí
u pasu — je jako lovcí
oděn šatem zeleným.

A když vítr sklání stromy,
uklání se rytíř, bujně
s biretu mu pero vlá.
Divno, že tak mocný rytíř
pážeti se tolik klaní,
tolik úcty k němu má.

Divný páže! Jaký divný
půvab jeví každý pohyb,
jeho lehký, svižný krok!
Tuším tajemství, jež hlásá
měkká linie všech tvarů,
obrys hrudi, oblý bok.

Páže, podoben jsi příliš
přestrojené k dobrodružství
nejmladší všech dvorních dam —
a tvůj rytíř nepochybně
nejdravější sokol dvora,
myslím, Walter Raleigh sám.

Ze švédštiny přeložil
JAROSLAV SKALICKÝ

ŽIVOT
SHERWOODA ANDERSONA
A JEHO LEGENDA

Napsal Bernard Fay (1926)

Byl jsem loňského léta (1925) v Chicagu. V srpnu bylo úmorné vedro, pršelo několikrát za den na horkou zemi a z této vlhkosti stoupala horečka. Každé odpoledne jezdíval jsem z jednoho konce města na druhý ve vzdušných tramvajích, ve vozích zdlouhavých, plných prachu, se vzduchem zkaženým. Nebylo jiné pomoci a jiné úlevy než pozorovati svět vůkol sebe, a co jsem viděl, bylo často příšerné a krásné: černé a lesknoucí se domy negrů, pokryté špínou a cetkovou nádherou, bídné, zpestřené opadanou nebo zvětralou omítkou, hovící si v tomto úpalu šťastnou lenivostí; nesmírné třídy, třpytící se vodou a zářící elektrinou; kupecké krámy s výklady s osadním zbožím, podobné paláci Harun-al-Rašida, v nichž se hromadily všechny plody země; obličej, lesknoucí se deštěm, únavou a jakousi rozkoší, jejíž tajemství marně jsem se snažil pochopiti. Jednoho dne, únavnější byl ten den než ostatní, protože přehánky byly čas-

těšší a kratší, vracel jsem se na své Severní nádraží projížděje lidnatými čtvrtěmi, když se mi přihodilo pranepatrné dobrodružství, jež mne okouzlo. Vedle mne dívalo se oknem dítě s nosem ven vychýleným, s koleny na polštářích: asi nějaký prodavač novin; jeho kaučukové boty byly tak rozedrané, že ukazovaly celé plošky jeho černých nohou. Chlapec byl oděn toliko pracovní halenou. Neviděl jsem mu do tváře, ale všiml jsem si, co dělá: měl kabelku třešní a zvolna jednu za druhou pojídal, vyplivuje pecky na střechy, nad nimiž jsme jeli. Hleděl jsem naň a záviděl jsem mu. Neobracel se, skrýváje svou tvář, zatím co s bezstarostností a pýchou nechával zeti svou bídu a uhadnouti potěšení, s jakým pojídá třešně. Náhle na jedné stanici vystoupil, vyklouznuv přede mnou, a než zmizel do zářící noci, jeho špinavá ručka položila na má kolena kabelku třešní do poloviny plnou.

Neznám tváře Sherwooda Andersona, ale z jeho povídky, jako z těchto třešní chicagských, zůstala mi v hrdle chuť, na niž nikdy nezapomenu. Jeho život je z nejkrásnějších, a bylo by možno říci, že všechny jeho povídky jsou jeho zlegendisovaným životem.

Ten jest v krátkosti takovýto:

Nejprve možno říci, že jest z dobré krve: Sherwood Anderson, jako všechno, co jest nejplodnějšího ve Spojených státech (nebo aspoň skoro všichni moji

přátelé), jest rodem Skot a Ir. Toto dvojí plémě nejen že Ameriku zalidnilo, ale opravdu v ní zapustilo kořeny a vytvořilo její zvláštnosti. Zdá se plodnější, bohatší a svižnější než dědictví ryze anglické. Kromě Židů tito Skoti-Irové jsou jedinými americkými občany, kteří jeví mocnou obraznost. Skoro všichni američtí milionáři jsou z této krve.

Sherwood Anderson narodil se v Middle Westu, když byl ještě „Západem“. Sám vyličil vesnici svého dětství: „Americká města a zvláště americká města Middle Westu před dvaceti lety nebyla stavěna pro krásu, nebyla budována, aby se v nich trvale bydlelo. Ukruťná žádost z nich uniknouti, ba možno říci fysická žádost zmocňovala se duše našich otců jako nemoc. Jak ledabyly stavěli svá města a městečka! Jaké karikatury! Mladík, kterého si představujeme, jak se večer prochází ulicemi takového města, je vši osudnou nutností čímsi mnohem krásnějším nežli všechna tato nachvat postavená města a městečka, jimiž snad projde. Mladí ducha i těla, nezralých ještě, je krásnější nežli obyčejná zralost fysická, zrozená z únavy; fysická zralost mužů a žen, která nemá v sobě duchovního protějšku, stává se rychle fysickým úpadkem, stejně ošklivým jako ony laciné, dřevěné boudy, jež naplňují tolik našich měst.“

Anderson narodil se v jednom z těchto rozházených městeček (Camden, Ohio) třináctého září 1876.

V každém jiném kraji byla by jeho rodina bývala velmi chudá; v Americe se tomu prostě řekne, že neměla peněz, a otec nerad pracoval, aspoň ne rukama. Byl to mnohomluvný a zahálčivý tlachal, který pěstoval několik řemesel: byl sedlářem, maloval plakáty, řečnil na schůzích atd. Matka byla žena statečná, vážná a rozumná. Živila celou domácnost, k níž byla americká země ostatně dosti dobrá. Sherwood sám o tom vypravuje:

„V naší vesnici slavili kluci předvečer Všech svatých¹ tím, že se kradli ulicemi a házeli lidem do dveří zelné hlávky. Když si toho v tom domě nevšimli, šli dále svou cestou, ale vyběhla-li z domu rozzlobená hospodyně a běžela za nimi, podnikali svůj útok znovu a znovu.

Matka, vidouc to, využila toho. Bylo vidět její vysokou ohnutou postavu, jak číhá ve tmě a čeká na kluky. Když nám hodili hlávku do dveří, pustila se za

¹ Halloween – předvečer Všech svatých – slaví se v Americe a zejména v Nové Anglii podivným způsobem. Děti od 5 do 15 let si začerní tváře sazemi a táhnou pak v zástupu ulicemi zpívající a nesouce prázdné dýně, do nichž udělaly oči, nos a ústa, a do těchto otvorů postavily svíčky. To jsou hry dětí hodných. Těm se dávají krejčary. Jinak se však provádějí všelijaké darebnosti, jež se omlouvají. Mladíci a dívky mají bály, na kterých se zachovávají starodávné zvyky. Tyto zvyky mají, jak se zdá, původ velmi dávný a sahají až ke skotským tradicím doby pohan-ské, k bázni před čarodějnicemi a před strašidly.

nimi. Hra trvala někdy celé hodiny a matka získala touto metodou pětadvacet až třicet hlávek zelí, takže jsme měli měsíc co jíst.“

Synové se z toho dostali velmi záhy: Sherwood byl předčasně dospělý a jako hoch vykonával všecka drobná řemesla, jež jsou v Americe tak dobře placena: zametal v krámech, stříhal trávnick před domy, prodával noviny, obstarával koně v rodinách, kde nebylo mužů, prodával pistácie a v sobotu odpoledne praženou kukuřici atd. Žádná škola, ale mnoho četby, nazdařbůh. Nekonečné tlachy s otcem a s jinými bodrými lidmi v městečku.

V šestnácti letech odešel do Chicaga a tam se začalo nejdůležitější životní období pro utváření jeho charakteru a jeho uměleckých zálib, pracoval tam vlastníma rukama, jsa prostým dělníkem. Byl také tulákem, potloukaje se po závodistiích jako pacholek u koní, koně takřka zbožňoval a měl rád lidi cizích plemen, kteří tato místa navštěvují. Odešel však i odtud, město ho volalo. Našel v něm ono utrpení, ono temné vzrušení, ony tisíce doteků, smělých, kalných a nevýslovných, které jsou příznačné americkým metropolím. Bylo mu to bezpochyby jakýmsi opojením a naučil se tam mnohému. Byl tehdy v té době svého života, která přichází v Americe opožděně a kdy se člověk utváří, a jsa citlivý ke všem živým dojmům, uchovává je v sobě smíšené s krví.

Válka Španělsko-americká ho vytrhla z Chicaga, aby z něho učinila hrdinu. Odejel jako dobrovolník, vůbec se nebil a byl přijat při svém návratu do rodného městečka jako triumfátor. Hrozilo mu tehda nejvážnější nebezpečí jeho života, že se totiž stane velkým mužem po způsobu americkém, mužem, který mívá rychlý finanční úspěch. Uchvácen najednou ideálem své rasy a svého věku, zařídil si továrnu a hrabal peníze. Požíval obecné vážnosti a nebylo by trvalo dlouho a tento nespoutaný hrdina, dychtivý a svobodný mladík, přímé a inspirované dítě – ze všeho toho by se byl stal důstojným vicepresidentem obchodní komory, kdyby na štěstí nebyl úplně ztroskotat. Nechal všeho, začal si vydělávat na živobytí jako insertový redaktor a mnoho hodin věnoval zpracovávání příběhů, které posedaly jeho obraznost už po dvacet let. Peníze mu plynuly v dostatečné míře z jeho anoncí a jeho povídky mu brzy přinesly slávu. R. 1921 mu dala revue „mladých“ *The Dial* svou literární cenu a už měl jméno. Potom poznal New-York, p. Freuda, Evropu a katedrálu v Chartres. To by ho bylo možná smrtelně rozežralo, nebýt jeho mládí, jímž se zachránil. A tak teď má za sebou krásný věk a deset knih a je pořád pln života.

Jest jedním z největších básníků, jež Amerika zplo-
dila. Možno takřka říci, že po Waltru Whitmanovi
nikdo nedovedl promluvit o člověku tak, jak vskut-

ku v Americe žije. Spisovatelé, kteří psali na půdě Spojených států, jako by si neuvědomovali psychologických rozdílů – a ty jsou přece podstatné – které dělí Nový svět od Starého světa. Jejich nejvážnějším bludem bylo, že zacházeli s americkými osobnostmi, tak bohatými, tak plnými mízy a plodnosti, ale tak neodvislými od intelektuálních kategorií, které tvoří nutný rámec osobnosti evropské, a tak málo schopnými, aby na ně byly uvedeny, jako by je bylo možno převést na tytéž typy nebo typy obdobné. Tak se docházelo ke groteskním karikaturám, neboť Američané jsou většinou s klasického hlediska evropského dětmi špatně zformovanými nebo netvornými. Sherwood Anderson mohl naopak díky svému básnickému daru a díky svému vychování a svému vkusu milovati Američana bez zřetele k našim koncepcím. Nesnažil se opatřit ho stůj co stůj těmi ostrými hranami, o nichž pyšně prohlašují naše středomořské civilisace, že jimi vyzbrojují všechny své výtvary, ani snivou schopností, již vkládá německý a skandinávský romantism do všech svých postav, ale podařilo se mu vybaviti ze svých lidí bez umělkované určitosti a bez chtěné sentimentality onu prudkou citlivost těla i duše, ono bohatství reakcí zároveň temných, neboť se nesnaží intelektualisovati se (ba, brání se tomu) a zároveň prostých, neboť jsou vedeny pudý velmi čistými a velmi mocnými, jež vždycky usilují přejíti v čin.

Povídky Sherwooda Andersona jsou ve skutečnosti nejvýraznějšími básněmi o vnitřním životě moderního Američana, jež znám. Jsou to básně i formou i látkou, jež je naplňuje. Tato próza, plná obrazů a živlů smyslových, je oživena táhlou a polohlasnou hudbou. Táž slova a tytéž výrazy vracejí se v ní jako rýmy nebo přesněji jako assonance středověkých chansons de geste. Podobně jako u našich starých trouvérů i jeho hlavním zájmem je mládí a láska. „Nic nemůže být krásnějšího v našich efemérních městech,“ pravil takřka doslova Anderson na stránce, kterou jsme právě citovali, „nežli mládí jinochů, kteří chodí jejich ulicemi.“ A dokonalé uskutečnění a zjevení tohoto mládí, jímž je opojen, hledá v krisích lásky, v nichž oheň mládí nejmocněji vzplane. Láska však je u Sherwooda Andersona zřídka uspokojením; jeví se spíše vždycky jako vzpruha, jako cosi nedokonaného a neukojitelného, čím se život vzněcuje.

Láska není sama uspokojením, je však nutná k uspokojení, které se z ní rodí. Uspokojení je v těch krátkých okamžicích, kdy se člověk cítí proniknut prudkým životem a kdy se zcela odhaluje druhému, a ať už se to děje ve formě trvalé nebo ve formě dočasné, bolestně nebo harmonicky, vždycky to nějak působí na celý život toho člověka. Tyto okamžiky, kdy vnímání se nepřerušuje, aniž se ve vlastním slova smyslu intelektualisuje, jest však navštíveno ideou, jest, možno-li

tak říci, pojato formou, jsou slavnostními okamžiky v životě amerického člověka. Jsou řidší než u nás Francouzů, neboť věky a ostatní tajemné podmínky nás zjemnily a uzpůsobily k tomu, že si snadno oblékáme postroj svědomí, umění a rozumu, ale jsou také bohatší, neboť forma v nich organisuje a na okamžik prudce osvětluje živly hlubší, panenštější a netknutější. A právě tyto okamžiky Anderson zbožňuje, právě je jmenuje „událostmi“.¹

Vypravování „příběhů“ má v americké civilizaci nekonečně větší důležitost než u nás. Žádná veřejná ani soukromá slavnost se neobejde bez řečí a proslovů, které se vesměs končí vypravováním „příběhů“. Evropští návštěvníci tím bývají často rozmrzeni a skoro vždy udiveni. Nepochopili, že v zemi, kde se zřídka vyskytuje vědomá a vyhráněná osobnost, v civilizaci, kde této osobnosti překáží jakýsi ostych a veliký stud, aby se zcela odhalila, jsou tyto malé záblesky světla, ať už je jmenujeme anekdotami nebo povídkami, jakýmsi nezbytným ventilem a mají značnou psychologickou úlohu; zástup Američanů, vzdělaných nebo nevzdělaných, odchází na konci takového ban-

¹ Tuto chválu Ameriky dlužno zde držeti zřejmě jen na umění Andersonovo, neboť z díla samého patrna jest nesmírná bída, definitivní uzávěrka duchovní bídy, jaká může předcházeti jen obecným Potopám Světa, jen základním katastrofám tohoto času. Pozn. vydav.

ketu, po tuctu takových historek, jako by byli „pročištění“, docela tak, jako by byli na sobě zakusili účinek oné „katharse“, kterou velebil dobrák Aristoteles.

Evropanu, který nemá takových potřeb a jemuž je jeho vlastní osobnost skutečnější a přístupnější bez tohoto léčivého prostředku, zdají se tyto povídačky často nudné a dětinské. Nikoli však povídky Sherwooda Andersona, neboť jeho básnický genius a láska, která ho inspiruje, mu činí drahou tuto skutečnost, kterou on strhuje k světlu pomocí těchto malých událostí, rozestřených jako síť rybářovy, který loví ryby v tmavé vodě na světélkující mušku nebo na kroutícího se červa. Vypravování Sherwoodova jsou nejprve dlouhým a trpělivým a opatrným zápasem básnickým se sirénou, kterou se snaží svést. Pronásleduje ji až do jejích skrýší. Miloval by ji méně, kdyby se méně skrývala, kdyby bylo možno zmocnit se jí bez zápasu, neboť tento boj mu umožňuje, aby pocítoval tuto realitu, kterou by sice prosté a stručné intelektuelní odhalení také znázornilo, a to bezpochyby velmi jasně, avšak studeně a málo přesvědčivě. „Údálost“ vždycky nakonec přijde v povídkách Andersonových, jako při všech amerických pomnících a slavnostech, ale přichází obyčejně pozdě, zasvítí v atmosféře nasycené třpytícím se prachem, v němž každý sebemenší paprsek světla svítí jako duha.

Jazyk Sherwooda Andersona se nesnadno rozezvu-

čuje do jiného jazyka, neboť jest zároveň lidový, bohatý, hudební a čistý. Náleží k onomu druhu americké řeči, kde není takřka hrubých nebo oplzlých slov, kde však kvetou nescíslná přirovnání všeho druhu. Vzdali bychom se naděje, že jej budeme moci kdy přetlumočiti, kdybychom méně milovali umělce, který jím mluví.

Z frančtiny přeložili Jan Čep a J. F.

Sherwood Anderson

SMRT V LESE

I.

Byla to stará žena a žila na statku blízko města, ve kterém jsem žil. Všichni lidé z venkova a z malého města viděli takové staré ženy, ale nikdo o nich mnoho neví. Taková stará žena přijíždívá do města, pohánějíc starého sedřeného koně, anebo přicházívá pěšky s košíkem. Snad má několik slepic a mívá vejce na prodej. Přinášívá je v košíku hokynáři. Tam je prodává. Dostane trochu nasoleného vepřového masa a trochu bobů. Pak dostane libru či dvě libry cukru a trochu mouky.

Potom jde k řezníkovi a požádá o trochu drobu. Vydá snad deset či patnáct centů, ale za ty už něco žádá. Za mých časů dávali řezníci játra každému, kdo si jich přál. V naší rodině jsme je vždy mívali. Jednou můj bratr dostal na jatkách vedle tržiště celá játra z krávy. Měli jsme je tak dlouho, až nám z nich bylo zle. Nestály ani cent. Od té doby se mně protiví, jen když si na ně pomyslím.

Stará selka dostala trochu jater a kost na polévku. Nikdy nikoho nenavštěvovala a jakmile dostala, co chtěla, vyrazila k domovu. Byla to hezká tíha na tak staré tělo. Nikdo jí neulehčil. Lidé jezdí rovnou po silnici a nikdy si nepovšimnou takové stařeny.

Taková stařena chodívala jednou v létě a na podzim do města vedle našeho domu, když jsem byl nemocen tak zvaným reumatickým zápalem. Vracela se později domů s těžkou nůšou na zádech. V patách za ní šli tři velcí, hubení psi.

Na té stařeně nebylo nic zvláštního. Patřila k oněm bezejmenným, které člověk stěží pozná, avšak utkvěla mi v myšlenkách. Právě teď po tolika letech vzpomněl jsem si náhle na ni a co se stalo. Je to příběh. Jmenovala se, myslím, Grimesová a bydlila s mužem a synem v neolíceném domku na břehu potůčku čtyři míle od města.

Její muž a syn byli nezkrotná banda. Ačkoliv měl syn teprve jedenadvacet, odseděl si už žalář. Suškalo se, že muž té ženy ukradl koně a pak je odehnal do jiného okresu. Čas od času, když se náhodou pohřešil kůň, zmizel ten člověk také. Nikdo ho nikdy nechytí. Jednou, když jsem se povaloval v nájemní stáji Toma Whiteheada, přišel tam ten člověk a usedl vpředu na lavici. Byli tam dva nebo tři jiní, ale žádný na něho nepromluvil. Poseděl několik minut a pak povstal a odešel. Když odcházel, ohlédl se a zahleděl se upřeně na muže. Měl v očích něco vyzývavého. „Nu, snažil jsem se chovat přátelsky. Nechcete se mnou mluvit. Bylo tak všude, kamkoliv jsem v tomto městě zašel. Jestliže jednoho dne se pohřeší některý váš krásný kůň, hm, co potom?“ Ve skutečnosti nic neřekl. „Rád bych tak některého z vás praštil po hubě,“ to asi říkaly jeho oči. Pamatuji se, jak jsem se třásl před pohledem jeho očí.

Ten starší muž byl z rodiny, která měla kdysi peníze. Jmenoval se Grimes, Jake Grimes. Rozpomínám se teď

jasně na vše. Jeho otec John Grimes míval pilu v době, kdy se krajina začala rozvíjet, a vydělával peníze. Pak začal pít a běhat za ženskými. Když umřel, mnoho nezbylo.

Jake promarnil zbytek. Velmi brzy nebylo už co řezat a přišel téměř o všechny pozemky.

Ženu dostal od farmáře Němce, k němuž šel na práci jednoho dne v červnu při sklizni pšenice. Byla tehdy mladická a k smrti ustrašená. Víte, farmář s tou dívkou něco zamýšlel. Myslím, že byla ve službě, a jeho žena měla podezření. Vyčinila za to dívce, když její muž nebyl nablízku. Potom, když musila žena odejít do města nakupovat, farmář se na ni vrhl. Pravila mladému Jakeovi, že nikdy k ničemu nedošlo, ale nevěděl, má-li tomu věřit či ne.

Sám ji dostal velmi snadno po prvé, když s ní byl venku. Nebyl by si ji vzal, kdyby se nebyl farmář Němec snažil vymluviti mu to a od dívky ho vystrnaditi. Jednou v noci si s ní vyjel v bryčce, když tam u nich mlátil, a pak si pro ni příští neděli navečer přišel.

Podářilo se jí dostati se z domu, aniž ji zaměstnavatel uviděl, ale když vystupovala do bryčky, přišel na ně. Bylo už skoro tma a náhle nahmatal koňovu hlavu. Uchopil koně za udidlo a Jake vytáhl bič.

Vypořádali se, jak se patří! Němec byl silák. Možná, že mu nezáleželo na tom, ví-li to jeho žena, či ne. Jake ho švihl bičem po tváři a po ramenech, ale kůň se mu začal plašit a musel sestoupit.

Pak se do toho oba muži pustili. Dívka to neviděla. Kůň se dal do běhu a uběhl po silnici téměř míli, než ho dívka

zastavila. Pak se jí podařilo přivázat ho ke stromu u cesty. (Je mi divné, jak to vše vím. Jistě mi to utkvělo v mysli jako jedna z drobných povídek ve městě, když jsem byl hochem.) Jake ji tam našel, když se byl vypořádal s Němcem. Seděla zabalená v bryčce na sedadle a plakala vystrašená na smrt. Napovídala toho hodně Jakeovi, jak se pokoušel Němec zmocnit se jí, jak ji jednou pronásledoval ve stáji a jak jindy, když byli náhodou ve stáji spolu sami, roztrhl jí vpředu šaty. Němec prý by se jí byl snad tehdy zmocnil, kdyby nebyl zaslechl, jak žena vjíždí do vrat. Byla ve městě nakupovat. Nu, povede do stáje koně. Němci se podařilo upláchnouti do polí, aniž ho žena viděla. Privil dívce, že ji zabije, řekne-li to. Co mohla dělat? Selhala, že prý si rozedrala ve stáji šaty, když krmila dobytek. Vzpomínám si teď, že byla najatou služebnou a nevěděla, kde je její otec a matka. Možná, že neměla otce. Chápete, co chci říci.

II.

Vzala si Jaka a měla syna a dceru, ale dcera zemřela. Pak se dala do krmení dobytka. To byla její práce. U Němce vařila pro Němce a jeho ženu. Žena byla silná s velikými boky a pracovala většinou v polích se svým mužem. Krmila je a krmila krávy ve stáji, krmila vepře, koně a kuřata. Jako dívka celý den ustavičně něco krmila. Pak si vzala Jakea Grimese a toho bylo třeba také krmiti. Sama byla útlé stvoření a když byla provdána tři nebo čtyři léta

a narodily se jí dvě děti, ohnula se jí slabounká ramena.

Jake míval vždycky hodně velkých psů kolem domu, který stál vedle odpočívající pily u potoka. Když něco nekradl, obchodoval stále s koňmi a býval obklopen hodně vyzáblými ubožáky. Choval také tři nebo čtyři vepře a krávu. Pásly se na několika málo jitrech, která zbyla z Grimesova statku, a Jake pracoval málo.

Zadlužil se pro mláticí nářadí a udržoval je několik let v chodu, ale nevyplácelo se to. Lidé mu nedůvěřovali. Báli se, že v noci obilí ukradne. Musíval chodit daleko po práci a stálo to mnoho, než se tam dostal. V zimě chodil na lov a nasekal trochu paliva, které prodával v některém blízkém městě. Když hoch dorostl, byl právě takový jako otec. Opíjeli se spolu. Nebylo-li v domě co jísti, když přišli domů, starší muž tloukl svou starou po hlavě. Měla několik svých kuřat a musila spěšně jedno z nich zařezati. Když je zařeže všechny, nebude mít vajec na prodej, až půjde do města, a co potom?

Po celý život musela pomýšleti na to, jak nakrmiti, jak nakrmit vepře, tak aby ztloustli a mohli se na podzim zabít. Když se zabili, odnesl muž většinu masa do města a prodal je. Neudělal-li to on první, udělal to hoch. Někdy se rvávali a když se rvali, stařena stávala stranou chvějíc se.

Jaksi si navykla mlčeti — to bylo jisto. Někdy, když začala stárnout — neměla ještě čtyřicet let a muž se synem byli pryč, obchodující koňmi nebo pijiče nebo lovíce či kradouce, obcházela po domě a po dvorku a mumlala si.

Jak to udělá, aby všechny nakrmila? — to jí bylo záha-

dou. Bylo třeba nakrmiti psy. Ve stodole není dosti sena pro koně a krávu. Nenakrmí-li slepic, jakpak budou klást vejce? Nebude-li mít vajec na prodej, jak dostane ve městě to, čeho potřebuje, aby udržela život na farmě? Bohudík, nemusila krmiti manžela — do jisté míry. Trvalo to jen krátce po svatbě a když dostali děti. Nevěděla, kam odchází na dlouhé cesty. Někdy býval z domu týdny a když hoch dorostl, odcházivali spolu.

Nechávali jí doma vše na starosti a neměla peněz. Neznala nikoho. Ve městě s ní nikdo nikdy nemluvil. Když byla zima, musila sbírat na oheň klestí, musila se snažit vykrmovati dobytek troškou obilí.

Dobytěk ve stáji hladově na ni bučel, psi chodili za ní. V zimě snášely slepice dosti málo vajec. Choulily se v koutech stáje a ustavičně dávala na ně pozor. Snese-li slepice v zimě vejce ve stáji a nenajdeš-li je, zmrzne a pukne.

Jednoho dne v zimě odešla stařena do města s několika vejci a psi šli za ní. Vyšla už skoro o třech hodinách a pořádně se chumelilo. Nebylo jí několik dní dobře a šla tedy mumlajíc, chatrně oděná s ohnutými rameny. Měla vzadu uvázaný starý pytel na obilí, v němž nesla vejce. Nebylo jich mnoho, ale v zimě jsou vejce drahá. Dostane za vejce trochu masa, trochu nasoleného vepřového, trochu cukru a snad trochu kávy. Možná, že jí dá řezník kus jater. Když došla do města a prodávala vejce, psi leželi venku u dveří. Dosti se jí vše podařilo, dostala, co potřebovala, více, než doufala. Pak zašla k řezníkovi a řezník jí dal trochu jater a trochu drobu.

Po prvé s ní někdo za dlouhou dobu přátelsky promluvil. Rezník byl v krámě sám, když k němu vstoupila, a znepokojila ho myšlenka, že taková churavá stařena je za takového dne venku. Byla krutá zima a sníh, který odpoledne přestal, padal znovu. Rezník řekl něco o jejím muži a synu, nadával na ně a stařena hleděla ztrnule na něho, když mluvil, s výrazem milého překvapení. Pravit, že kdyby si přišel její muž anebo syn pro nějaká játra nebo těžké kosti s ulpělými chuchvalci masa, které vložil do pytle na obilí, raději by ho nechal umřít hlady.

Nechat umřít hlady, jakže? Ano, je třeba krmit. Je třeba krmit muže, je třeba krmit také koně, kteří nejsou k ničemu, ale které bude snad možno prodat, i hubenou kravičku, která už tři měsíce vůbec nedojí.

Koně, krávy, prasata, psy, muže.

III.

Bylo třeba, aby se stařena vrátila, bude-li možno, před soumrakem. V patách jí šli psi, očenichávající těžký pytel na obilí, který si připevnila na zádech. Když došla na kraj města, zastavila se u plotu a uvázala si na záda pytel kusem provazu, který právě na to si nesla v kapse. Tak se jí to neslo lépe. Bolela ji ramena. Bylo to těžké, když musela přelézati ploty, a jednou při tom upadla a uvázla ve sněhu. Psi dováděli kolem ní. Stálo ji námahu povstati, ale přece povstala. Přelézala ploty jen proto, že přes kopec lesem

byla kratší cesta. Byla by mohla obejít po silnici, ale tamtudy to bylo o míli dále. Bála se, že to nedokáže, a ostatně je třeba nakrmiti dobytek. Zbylo trochu sena, trochu zrní. Snad muž se synem, až se vrátí, něco přinesou. Odjeli v jediné bryčce, kterou ještě měli, chatrné bryčce, do níž byl zapřažen chatrný kůň a dva jiné chatrné koně vedli na ohlávce. Jeli prodat koně, aby dostali, bude-li možno, trochu peněz. Možná, že přijdou domů opilí. Sluší se, aby doma něco měla, až se vrátí.

Syn měl pletku s nějakou ženskou v okresním městě, vzdáleném patnáct mil. Byla to špatná ženská a hrubá. Jednou v létě si ji syn přivedl do domu. Syn i ona předtím pili. Jake Grimes byl pryč a syn a ta ženská nakládali se stařenou jako se služkou. Nevadilo jí to příliš, byla na to zvyklá. Ať se stalo cokoliv, nikdy nic neříkala. Takto trávila život. Počínala si tak už jako mladá dívka, když byla u Němce, a od té doby, co si vzala Jakea. Tehdáž, když si přivedl její syn tu ženskou domů, zůstali celou noc a spali spolu, tak jako by byli ženati. Stařenu to nepolekalo, aspoň ne hrubě. Už v útlém mládí si to odbyla.

Šla namáhavě s rancem na zádech přímo přes pole, brodic se ve sněhu, a došla do lesa.

Byla tam stezka, ale bylo těžko držeti se jí. Právě za vrškem kopce, kde byl les nejhustší, byla malá mýtina. Zamýšlel někdy někdo vystavěti si tam dům? Mýtina byla veliká jako stavební pozemek ve městě, dosti veliká na dům a zahradu. Stezka běžela po straně mýtiny a když tam stařena došla, usedla pod stromem, aby si odpočinula.

Bylo to pošetilé, co udělala. Když se usadila a opřela ranec o kmen stromu, bylo to hezké, ale jak zase povstati? Chvíli se tím trápila a pak zavřela klidně oči.

Nějakou dobu asi spala. Když je ti asi tak zima, nemůže ti být více. Odpoledne se poněkud oteplilo a chumelilo se ještě hustěji než předtím. Pak po chvíli se vyjasnilo. Ba i měsíc vyšel.

Všichni čtyři Grimesovi psi, kteří šli s Grimesovou do města, byli velcí a hubení. Lidé jako Jake Grimes a jeho syn chovají vždycky právě takové psy. Kopou je a týrají, ale psi u nich zůstanou. Grimesovi psi, aby hladem nechcípli, musili si sami hodně nashánět potravy a právě si ji sháněli, když stařena na kraji mýtiny spala opřena o strom. Honili v lese a v sousedních polích králíky a na té potulce přibrali další tři farmářské psy.

Po nějaké době všichni psi se vrátili na mýtinu. Byli něčím vzrušení. Takové noci studené a chladné, když svítí měsíc, působí velmi na psy. Snad se jim vrací nějaký starý pud, zděděný z doby, dokud byli vlky a potulovali se za zimních nocí ve smečkách po lesích.

Psi na mýtině před stařenou chytili dva tři králíky a utišili tak zhruba hlad. Začali dovádět, obíhajíce v kruzích po mýtině. Pobíhali kolem dokola a každý pes měl čenich u ohonu druhého. Byl to zvláštní obraz, jak tak tiše pobíhali po mýtině pod zasněženými stromy a pod zimním měsícem, jejich běh v kruhu tepal hebký sníh. Psi nevydávali ani zvuku. Pobíhali v kruhu kolem dokola.

Možná, že je tak stařena viděla, než zemřela. Možná,

že jednou, dvakrát procitla a matnými očima se dívala na ten zvláštní výjev.

Zdalo se jí, že jí teď není příliš zima, že je jen ospalá. Život má dlouhé trvání. Snad pozbyla stařena smyslu. Možná, že snila o svých dívčích letech, když byla u Němce, a o době předtím, když byla děckem a její matka dosud neutekla a a neopustila jí.

Jistě neměla příliš příjemných snů. Nezažila mnoho příjemného. Chvílemi některý z Grimesových psů odběhl z kruhu a stanul před ní. Přistrčil čenich těsně k její tváři. Měl vyplazený rudý jazyk. Možná, že pobíhání psů bylo nějakým obřadem při smrti. Možná, že když se v psech působením noci a pobíhání probudil primitivní vlčí pud, nějak je postrašil.

„Nyní už nejsme vlci. Jsme psi, sluhové člověka. Buď na stráž, člověče! Když zemře člověk, stáváme se opět vlky.“

Když pes přišel na místo, kde seděla stařena opřena zády o strom, a přistrčil čumák těsně k její tváři, zdálo se, že mu to stačí, a vrátil se a běžel se smečkou. Všichni Grimesovi psi to někdy navečer, před její smrtí, dělávali. Poznal jsem to později, když jsem dospěl v muže, neboť jednou jindy za zimní noci viděl jsem, jak si počínala smečka psů právě tak. Psi čekali, že zemru, jako čekali oné noci za mého dětství, že zemře ta stařena, ale když se to přihodilo mně, byl jsem mladíkem a neměl jsem vůbec chuti umřít.

Stařena zemřela lehce a klidně. Když umřela a jeden z Grimesových psů přišel k ní a uviděl, že je mrtva, všichni psi přestali pobíhat.

Shromáždili se kolem ní.

Nu, je teď mrtva. Dokud žila, krmila Grimesovy psy, co počít teď?

Měla na zádech ranec, pytel na obilí, s kusem vepřového, játra od řezníka, drob, kosti na polévku. Řezník ve městě byl náhle přemožen soucitem a naložil jí těžce pytel na obilí. Byl to veliký náklad pro stařenu.

Nyní však veliký náklad pro psy.

IV.

Jeden Grimesův pes náhle vyskočil z řady ostatních a začal rvát stařeně pytel na zádech. Což byli ti psi opravdu vlci a jeden z nich vůdcem smečky? Dělali vše po něm.

Všichni se zahryzli do pytle na obilí, který si stařena přivázala provazy na záda.

Vyvlekli stařenino tělo na širou mýtinu. Sešlé šaty byly jí brzy strženy s ramen. Když ji za den či za dva na to našli, měla šaty sedrány s těla až k bokům, ale psi se jejího těla nedotkli. Dostali z pytle na obilí maso, toť vše. Její tělo bylo nalezeno ztuhlé mrazem a měla tak úzká ramena a tak útlé tělo, že vypadalo ve smrti jako tělo nějaké půvabné mladé dívky.

Za mého dětství přiházely se takové věci ve městech Středního Západu, na farmách u měst. Nějaký lovec králíků našel stařenino tělo a nedotkl se ho. Něco ho zarazilo, totiž ušlapaná kruhovitá stezka na zasněžené mýtině, ticho toho

místa, kde smýkali psi tělem, snažíce se odtáhnouti pytel na obilí anebo jej roztrhnouti — a odkvapil do města.

Byl jsem na Hlavní ulici s bratrem, jenž roznášel po krámech odpolední noviny. Byla už skoro noc.

Lovec přišel do hospody a vyprávěl, co viděl. Pak zašel do obchodu s železným zbožím a do drogerie. Lidé se začali shromažďovat na chodnících. Pak se vydali po silnici na to místo v lese.

Můj bratr byl by měl jít po svých a roznášet noviny, avšak nešel. Kdekdo šel do lesa. Šel tam pohřební obstaravatel a městský maršál. Několik mužů vsedlo na saně a jeli po stezce, jež se odchylovala od silnice do lesa, ale koně nebyli ostře okovaní a klouzali po kluzkých cestách. Nedostali se tam dříve než my, kteří jsme šli pěšky.

Městský maršál byl vysoký muž a za občanské války mu poranili nohu. Opíral se o těžkou hůl a kulhal rychle po silnici. Šel jsem mu s bratrem v patách a jak jsme šli, připojili se k zástupu i jiní muži a hoši.

Bylo už tma, když jsme došli tam, kde odbočila stařena ze silnice, ale vyšel měsíc. Maršál měl za to, že to snad byla vražda.

Ustavičně se vyptával lovce. Lovec šel s ručnicí přes ramena a pes mu šel v patách. Lovec králíků nemívá často možnost tak vyniknout. Plně toho využíval, zatím co vedl průvod s městským maršálem. „Neviděl jsem ran, byla to krásná, mladá dívka. Tvář měla zabořenu ve sněhu. Ne, nepoznal sem ji.“ Lovec se ovšem nepodíval zblízka na její tělo. Byl postrašen. Možná, že byla zavražděna, a někdo

třeba vyskočí zpoza stromu a také ho zavraždí. Pozdě odpoledne, když jsou v lesích všechny stromy holé a na zemi leží bílý sníh, když je vše tiché, vkrádá se do duše i do těla jakési mrazení. Kdyby se stalo blízko tebe něco zvláštního nebo příšerného! A tak myslíš jen na to, aby ses odtud dostal co nejrychleji.

Zástup mužů a hochů došel na místo, kde přešla žena pole, a stoupal za maršálem a lovcem po mírném svahu do lesa.

Oba jsme s bratrem mlčeli. Bratr měl přehozen v pytli přes ramena svazek novin. Až se vrátí do města, bude muset dále roznášet noviny, než půjde domů k večeři. Půjdu-li s ním, což bezpochyby už uznal za vhodné, přijdeme oba pozdě. Buďto matka nebo mladší sestra budou nám muset ohřívat večeři.

Nu, budeme mít co povídat. Hoch nemívá často takové příležitosti. Bylo štěstím, že jsme právě zašli do hospody, když tam vstoupil lovec. Lovec byl venkovan. Nikdo jsme ho předtím neviděli.

Tu se octl zástup mužů a hochů na mýtině. Za takových zimních večerů se rychle stmívá, ale úplněk vše jasně osvětloval. Stál jsem s bratrem u stromů, pod nimiž zemřela stařena.

Nevypadala staře, jak tam v tom světle ležela zmrzlá. Jeden muž ji ve sněhu obrátil a viděl jsem vše. Zachvěl jsem se po celém těle jakýmsi zvláštním tajemným pocitem a můj bratr též. Možná, že to bylo zimou.

Ani on, ani já jsme neviděli nikdy předtím ženského těla. Možná, že sněhem, lpějícím na zmrzlém těle, vypadala tak

bílá a líbezná, tak mramorová. S tou společností z města nepřišla žádná žena, ale jeden muž, byl to městský kovář, svlékl zimník a ovinul jej kolem ní. Pak ji zdvihl do náručí a vydal se do města a všichni ostatní šli mlčky za ním. Tehdy nevěděl nikdo, kdo je to.

V.

Viděl jsem vše, viděl jsem ve sněhu oval jako drobňoučkou závodní dráhu, po níž pobíhali psi, viděl jsem, jak byli muži oblouzeni, viděl jsem bělostně nahá mladická ramena, slyšel jsem, co si šeptali muži.

Muži byli prostě oblouzeni. Odnесли tělo k obstaravateli pohřbů a když tam vstoupil kovář, lovec, maršál a několik jiných, zavřeli dveře. Kdyby tam byl otec, snad by byl směl dovnitř, ale my hoši jsme nesměli.

Šel jsem s bratrem roznést ostatek novin a když jsme přišli domů, bratr vyprávěl příběh.

Já jsem mlčel a šel jsem brzy spat. Možná, že jsem nebyl spokojen s tím, jak jej vyprávěl.

Později jsem ve městě asi slyšel jiné zlomky příběhu o té stařeně. Druhý den ji poznali a nastalo pátrání.

Někde našli jejího muže a syna a přivedli je do města a pokoušeli se dokázati jim souvislost se smrtí té ženy, ale nepovedlo se to. Prokázali dosti jasně alibi.

Město však bylo proti nim. Musili odejít. Nikdy jsem neslyšel, kam odešli.

Pamatuji se jen na ten obraz tam v lese, kde stáli dokola muži, na obnažené jakoby dívčí tělo, s tváří ve sněhu, na stopy obíhajících psů a na jasně studenou zimní oblohu nahoře. Po obloze pluly bílé útržky oblaků. Táhly přes malý otvor mezi stromy.

Lesní scéna se mi stala nevědomky základem skutečného příběhu, který se nyní snažím vyprávět. Bylo třeba, jak vidíte, dlouho potom sbírat zvolna zlomky.

Přiházely se různé věci. Pracoval jsem jako mladík na farmě u Němce. Najaté děvče se bálo svého zaměstnavatele. Farmářova žena jí nenáviděla.

Viděl jsem tam všelicos. Jednou později zažil jsem skoro příšerné, tajemné dobrodružství se psy za jasné, měsíčné zimní noci v lese. Když jsem chodil do školy, šel jsem s kamarádem za letního dne podél potůčku několik mil za město a došel jsem k domu, kde bydlívala stařena. Od její smrti v tom domě nikdo nebydlil. Dveře byly vypáčeny z veřejí a všechny tabulky v oknech byly rozbity. Jak jsem stál s tím chlapcem venku na silnici, přiběhli kolem rohu domu dva psi, bezpochyby potulní farmářští psi. Byla to velká, hubená psiska a sběhla až dolů k plotu a hleděla přes něj upřeně na nás, zatím co jsme stáli na silnici.

To vše, ten příběh o smrti staré ženy stal se mi, když jsem dospíval, hudbou, kterou je z daleka slyšet. Bylo třeba sbírat po chvílích každou notu zvlášť. Bylo třeba něčemu porozumět.

Žena, která zemřela, měla určeno krmit zvířata. Rozhodně dělávala jen to. Nasycovala zvířecí život, než se narodila,

jako děcko, jako mladá žena, zaměstnaná na Němcově farmě, po sňatku, i když zestárla a zemřela. Sytila zvířecí život v kravách, kuřatech, vepřích, koních, psech, mužích. Dcera jí zemřela jako dítě a k synu neměla zřetelného vztahu. V noci, kdy zemřela, chvátala k domovu, nesouc na těle potravu pro zvířecí život.

Zemřela v lese na mýtině a ještě i po smrti živila dále zvířecí život.

Chápete, když můj bratr oné noci, co jsme přišli domů, vyprávěl svůj příběh a matka se sestrou seděly a poslouchaly, že jsem si asi myslil, že neřekl to pravé. Byl na to příliš mlád a já také. Tak dokonalá věc má svou krásu. Nepokusím se to příliš zdůrazňovat. Vysvětluji jen, proč jsem byl tehdy nespokojen a proč jsem od té doby stále. Mluvím o tom jen, abyste pochopili, proč jsem se musil pokusit vyprávěti ten prostý příběh znovu.

Přeložil Alois Skoumal.

J a n Č e p :

K Ř Í Ž E U C E S T

Měsíc ještě nevyšel, ale na hrbolcích hrud a v obloucích holých větví mihne se už chvílemi jakési modravé zachvění jako předtucha jeho záře. Potok se vrývá čerstvou rýhou do předjarní choulostivé hlíny, po západu vždycky tuhnoucí jako pokožka příliš jemná, a jeho zvuk se odráží od průhledného soumraku zvláštní kovovou čistotou. Třpyt hvězd kmitá tichým souzvukem nad pupenci užuž prorážejícími a na cestách mezi černými poli stíny se ještě neprobudily.

To je má chvíle, teď, když okna v chalupách už zhasla a nikdo neuvidí tuláka, potloukajícího se okolo zahrad. Dnes ani psi se neozývají. Měkké ticho, prosypané tlumeným mihotáním neznámé touhy, nechává bez hluku prýštit krev z obnažených ran. Ne, nemusím se dnes bát, že mi psi rozederou bosé nohy. Ani mých směšných šatů nikdo neuvidí, příliš krátkých pro mé ruce a nohy, jež z nich trčí s podivným sirotčím smutkem. Jejich rezavá barva je barva zaječí a jsem jí tak připodobněn této štvané zvěři, již mám rád. Ale všechno mé tělo dere se z toho nedostatečného příkrovu na ostrý vzduch, jímž se mi roz-

pukává kůže, a svírá mne jakási tesknost, jako by mne byli vyhnali z rodného domu.

Ti, kteří mne s sebou zvali do širého světa, neotáleli dlouho na křižovatce. Když jsem se příliš rozmýšlel a nemohl se odtrhnout od známých obzorů, vzali hole a odešli, neohlížeje se. A tak jsem zůstal sám na mezi v těchto chlapeckých šatech, z nichž jsem už vyrostl, a styděl jsem se vrátit se mezi své, mezi nimiž už pro mne nebylo místa. Zůstal jsem sedět a plakal jsem usedavě až do večera, utíraje si slzy drsným rukávem, až mne tváře pálily. Byl jsem vyhnancem, nepatřil jsem nikam. Jen za noci, když spali ti, kteří se domnívali, že jsem na míle daleko, a skládali si oslnivé dohady o mé kariéře, směl jsem se plížit okolo jejich humen, směl jsem přeskočit zídku a jít po zápraží a sáhnout na kliku, směl jsem položit ucho na puklinu dveří a naslouchat tikání jejich hodin a oddechování jejich spánku. A když se ráno probudili a s ranní modlitbou posílali za mnou své vzpomínky do dalekých zemí, netušili, že na jejich prahu nezchladl ještě dotek mých bosých nohou a že u kříže pod lesem zavanulo až na mne šumotem bílých křídel jejich „Anděl Páně“.

Ale má trýzeň byla den ode dne větší. Byl jsem krutě trestán za to, že jsem neměl síly rozloučiti se. Nebyl jsem zde ani tam. K hrajícím si dětem jsem se styděl přiblížit, a míjel-li mne hoch s děvčetem, cítil

jsem lítost v nehtech i v tváři, neboť ze všeho jsem se vydědil tím, že jsem se neodhodlal.

Tak jsem bloudil noc co noc okolo našich plotů a za dne jsem se skrýval po roklinách. S počátku jsem se styděl žebrať a byl jsem rozhodnut, že raději umru hladem. Ale pak jsem jednou vstal a šel jsem do dědiny za kopcem a natáhl jsem ruku u prvních dveří a teprve když jsem byl zase sám v lese s krajícem chleba, uvědomil jsem si, že jsem žebřal. Ale bylo mi tak, jako bych ten chléb byl dostal od kohosi až v lese, jako by někdo jiný byl za mne šel ke dveřím a natáhl ruku. Pak už jsem chodil častěji a měl jsem ku podivu štěstí, že mne málo vyháněli. Ovšem, jedl jsem celkem velmi málo a ví Bůh, z čeho jsem byl vlastně živ.

Jednou jsem šel po opuštěné lesní cestě a byl jsem tak pohroužen do šumícího ticha, že jsem se velmi ulekl, když jsem najednou stál tváří v tvář člověku z naší vsi. Ale ulekl jsem se ještě víc, když jsem zpozoroval, že mne ten člověk nepoznal. Jak jsem se asi změnil od té doby, co žiji v svém rodném kraji na zapřenou! Z úleku a lítosti zůstalo mně jakési hořké štěstí a cítil jsem, jak se mně jím zkřivily a zledověly rty. Cosi mě nutkalo, abych šel a zkusil žebrať u dveří rodného domu, poznají-li mě. Ale pak jsem šel a lehl si v houštině do mechu a ležel jsem tam tváří k zemi až do večera.

Pak přišla zima a bylo by se mnou bývalo zle, kdyby mne nebyl našel hajný z dědiny za kopcem a nebyl mě vzal s sebou. Byl to náramný podivín, který skoro nic nemluvil, sám žil ve své hájovně, sám si vařil i pral, vyřezával do dřeva lidi a stromy a četl dějiny křížáckých výprav. Někdy jsem mu četl nahlas a zdá se, že se mu to líbilo. Učil mě také vyřezávat a půjčil mně vysoké boty a kožich a chodili jsme spolu večer do lesa, když na sněhu svítil měsíc a z houští vycházely srnky. Hajný nepromluvil ani slova, ale cítil jsem, jak se z něho line jakési měkké světlo, jako nějaká skrytá bolest, a bylo mi s ním velice dobře.

Z jara jsem se pustil dolů, vyčkav zase noci. Bylo právě jako dnes, hvězdnatá noc bez měsíce, ale pupeny už bylo cítit ve vzduchu a potok hlasitě bublal. Zastavil jsem se na cestě za potokem a naslouchal do ticha naší zahrady. A cosi se ve mně sevřelo. Nevím, jak jsem poznal, že ticho, které leží na našem domě, je ticho neobydlené, ticho mrtvých míst. Přelezl jsem plot a vplížil se na dvůr. Dveře ke chlévu byly dokořán a u koryta visely prázdné řetězy. Nahlédl jsem oknem do světnice a viděl jsem opuštěná kamna a holé stěny. Hodiny na stěně zůstaly, ale kyvadlo stálo nehnutě. Znenadání na mne padl strach a jakási podivná úzkost, takže jsem se dal na útěk a nezastavil jsem se až na cestě za potokem. Nad ces-

tou byl vysoký břeh a za ním pole až ke mlýnu s rybníkem, i svalil jsem se do loňské trávy, páchnoucí syrovostí a ztuchlinou, a svíjeje se palčivostí němé bolesti chňapal jsem pysky po zduřelinách zčernalého drnu a zarýval jsem prsty v zoufalství do země. Co já tu sám, co já tu sám! Jak strašné jsou ty zdi, ta střecha, ty stromy, když tu není těch, kteří jim dávali život! Hle, nemohl jsem odejít, nemohl jsem se s nimi rozloučit, dokud byli živi, a teď, a teď . . . Bože můj, proč nejsem raději mrtev!

Zahnaly mě odtud teprve těžké kroky panského krmiče, který šel před svítáním do blízkého dvora krmit voly.

Pak jsem se vyhýbal těmto místům a potloukal jsem se po cestách jako pomatenec. Cesty jsem si zamiloval pro ně samy, pro jejich poutnickou podobu, pro jejich pokoru a trpělivost. Co lidí po nich přejde, co šlépějí je poznamenaná, oh, kdo by chtěl luštit to písmo, vyryté do cest šlépějemi lidských nohou! Jaký obraz lidského bloudění, tápání slepců a posedlých, a cíl je mívá, cíl je mívá . . .

A tu jsem cítil, jak se ve mně cosi zdvihá, cosi temného a nejasného, ale cítil jsem, že tu by se měla nasadit páka, že tu by byl pramen nekonečných pověstí. Ale nevěděl jsem, odkud začít, a mučil jsem se tímto neukojeným nutkáním . . .

Šel jsem po cestách porobených a zneuctěných, ly-

sých, odřených, plných prachu a nečistých ran, vle-
koucích se uprostřed krajiny pusté a vyprahlé, jen
zaprášený stvol čekanky nebo jitrocele jim byl teskli-
vým společníkem. Tyto cesty jsem měl vlastně nej-
raději, s jejich zákruty a s jejich puklinami, s tichý-
mi žhoucími západy nad obzorem. Byli jsme si tak
podobni, já ve svých rezavých šatech, všecek pokryt
jejich prachem, všecek zahalen do jejich barvy, vše-
cek prosáknut jejich bolestí a jejich poutnickou tou-
hou – a ony tak utýrané, tak pokojné, a zvláště na
sklonku dne tak důvěrně se vinoucí k duši . . .

A na těch cestách, když den se nachyloval a stíny
ožívaly, zmocňoval se mne pocit jakési svaté přítom-
nosti. Míjel jsem kříže na rozcestích, kříže železné a
pokryté rzí, vysoké dřevěné kříže s pažema prudce
rozpjatýma, trčící do mračen, plné bolesti a hrůzy,
kříže zkroucené a zpřerážené, poházené blátem, ově-
šené cáry uschlých věnců. S počátku jsem je míjel
plaše a nezastavoval jsem se, ale pak jsem se jednou
přece odvážil a zahleděl jsem se do zmučené tváře,
na zkroucené a trhající se tělo, a v sladkém večerním
vzduchu, který balzamoval mé vyschlé plíce, zdálo
se mi, že cítím chuť teplé krve a jakýsi veliký mír
bolesti . . . Ale pak jsem se čehosi ulekl a dal jsem
se do běhu a tma se na mě valila hustší a hustší.

Ty chvíle divného ticha, kdy mi bylo, že užuž na
mě cosi sáhne z prázdna nebo že užuž se otevrou čísi

neviditelné rty – ty chvíle mě potom přepadaly stále častěji a utíkal jsem před nimi zrovna tak, jako jsem po nich toužil. A najednou jsem si uvědomil, že nosím sebou jakýsi blahý cit, jakési vědomí, že se mi nemůže nic stát . . . A tu jsem poznal, že teprve teď jsem se doopravdy rozloučil.

Však opět tu byl smutek a opuštěnost a v zoufalé malomoci jsem usedal na hromadu šterku nebo do trnitého křoví a kladl jsem čelo do pěstí. Taková hluchota byla ve mně, že jsem si přál zavřít oči a nevědět o ničem.

Tak mi uplynula zima. Ztrávil jsem ji většinou u svého hajného, který byl ke mně tentokrát ještě laskavější, což jsem si nijak neuměl vysvětlit. Veliké bílé spousty sněhu ležely okolo chalupy jako závěje ticha a jako tajemství hmotně přítomné. Hlavy kopců byly zachumlány v těžké závoje a pohrouženy v dřimotu a v naslouchání hlasům z vnitra, hovořícím hluboko pod sněhem zurčením potůčků a oddechováním spícího kořání. Toto ticho bylo tak mocné a tak oprádkalo duši, že by se byl člověk střemhlav do něho vrhl, kdyby předem nebylo bolestného vědomí, že je nemožno dopadnout až na dno . . .

A pak přišlo jaro s hukotem lesů a vod, vzduch změkkl a nová tesknost se probudila. Bloudil jsem nějaký čas po lesích a přeskakoval potoky, ale pak jsem už neodolal a pustil jsem se znovu na drahá místa.

A tak dnes večer stojím zase nad touto dolinou, k níž jsem připoután nadosmrti. Chumáč střech choulí se v holém stromoví, jež jich nemůže ještě skrýt. Ani jedno okno nesvítí.

A přece vím, že jsi to ty, místo tajemné, kde mi bylo souzeno, abych se narodil, k němuž se vracím v snách a s nímž si sdružuji všechny pohádky svého života, místo, které nemůže být nahrazeno ani vyměněno žádným jiným, místo na světě jediné, můj domove! Proč jsi to právě ty a proč to není místo jiné?

Zde je ta hluboká cesta, na níž se v létě tlumil dupot mých bosých nohou, když mezi vysokým obilím se klikatila křivá mátoha klekánice, zde trčí k nebi vysoký topol, jehož výška mě jímala podivnou úzkostí, když jsem měřil očima vzdálenost mezi jeho vrcholkem a modrým klenutím nebes. A pod ním prohnutá střecha starého mlýna, v kterém už nikdo nemele, a voda v strouze, odbočujíc od potoka v olšovém houští, hrčí a šumí, propadajíc se mezi shnilými prkny. A vedle rybník, tenkrát plný tajemného šera, obydlí hastrmanovo, změnil se teď žalostně a zúžil v ubohou louži, zoufale černou a zlověstnou uprostřed vykotlaných vrb, nevrlých a ošklivých stárén, z jejichž klína dávno jsou už poklady vyloupeny.

Louko plná kvítí před Božím tělem, jak jsi osiřela! Okna prastaré hospody, kdysi slavné bláznivými posvícenskými muzikami, pod jejímž stropem se opíjeli

naši pradědové a juchaly naše prababičky, když jim zahráli babské sólo – ó, vždyť jsme jen jednou na světě! – truchlivá okna, jste teď zatažena pavučinami a není už posvícenských muzik, při nichž pásávali je-lito na požaté louce a vozili po vsi ověnceného kozla!

Všecko pominulo, jiná hospoda stojí u silnice, ve-dle níž trčí červené zdi nedostavěných domků. Jen hrčení vody na potoce je stále totéž a ty jsi to, poto-ku za naší zahrádkou, za jehož hlasem jdu jako ten, komu bylo učarováno, a stanuv na cestě pod vyso-kým břehem, zakrývám si oči.

Je tu ticho jako na hřbitově. V doškové střeše je vidět díry. Zahrádka divoce zarostla a u zídky stojí opuštěný, vyhlodaný brus, hluboko zabořený do ze-mě. Nemám odvahy přeskóčit potok a jít na dvůr.

Když umíral někdo z naší rodiny, bylo prý na zá-praží slýchat spěšný a lehký dupot a podivný šum, jako by někdo mával křídly. A smrt se vám ohlašo-vala ve spaní, moji pradědové, stanula ve dveřích sladká a strašná a věděli jste, že není pomoci. A u-mírali jste všichni na téže posteli a upírali jste mrz-noucí pohled na tentýž kříž. Vy všichni, kteří jste mne předešli, zde stojím a bojím se odclonit oči . . . Ne-vím, jak dlouho se ještě budu potloukat po vypráhlých cestách, hluboce pokořených lomozem strojové osvě-ty. Ale neslyším toho hluku, mé ucho je napjato do ticha pod břesknými hlasy, a když stanu za šera na

křižovatce ve stínu lesního koutu, naslouchám bázlivě, chvěji se a přece toužím, a zdá se mi, že ticho se staví okolo mne jako zeď a užuž jako by se čímsi rozpukávalo. A když se ohlédnu, jako by se kmitl nad tmavou cestou cíp bílého roucha . . .

Budu věčně mučen tímto čekáním či zaslechnu někdy skutečný hlas? Neboť jdu jako poloslepý a nedbám, že mám nohy celé zkrvavělé, jen po onom hlasu toužím – a přece vím, že bych umřel hrůzou, kdybych ho jednou uslyšel . . .

Jsem bídny, ale bídnější jsem byl tenkrát, když jsem se nemohl rozloučit. Domove, nosím tě všude s sebou, všude tě hledám, a nejsi to už jenom ty, dědino zakrvácená na lůžku z roztlučených cihel, prahnoucí v žhoucím mihotání poledního písku . . .

Ale teď už musím jít, měsíc vychází, šíře okolo sebe bílý vymřelý prostor. Tiše a tesklivě položil se přede mne na holou zemi můj nekonečný stín. Pod vrátky poslední chalupy protáhl se pes a rozběhnuv se kousek za mnou, zastavil se uprostřed cesty a zdlouha zavyl. Klopýtám přes meze, abych co nejdříve dostihl lesa. Snad můj hajný v dědině za kopcem ještě nespí.

ZDENĚK KALISTA

O „DVOJÍM DOMOVĚ“

Jan Čep je opravdu radostným objevem v mladé próze. Kde jste četli toto jméno? Při nejlepší vůli nelze se upamatovat: přišlo-li, přišlo snad tak řídce, že docela lehounce pak mohlo proklouznouti síti vaší paměti, mizíc v řadě častěji se opakujících jmen mladých prozatérů. Jan Čep tiskl patrně málo – anebo snad někde v nějakých zapadlých časopisech či novinách. A právě proto je tím příjemnější překvapení, jež prožíváte, čtouce jednotlivé prózy jeho drobné knížky.

A ještě s jiné stránky útočí na vás mile a mate vás mimo vaše očekávání: Jan Čep, jak poznáte konečně po několika stránkách četby, hledá své těžiště mimo rušný život velkoměsta, uvádí vás do prostředí vonícího těžkou hlinou, do prostředí svalnatě nesmlouvavé práce, mezi bohatstvím mlčelivosti a mužného odříkání – krátce na tvrdou půdu venkova. Ale ah – pro mladého literáta skýtá tato půda dnes bohužel daleko větší pokušení a nebezpečí než ono mravně tak prononcované milieu velkoměstských barů, povídek z periferie atd. Neboť není nic snazšího, než dopustit se právě zde jediné nemravnosti, jíž se literát může dopustit – stát se špatným literátem, kýčařem, jemuž venkov bude jen a jen svárem všelijakými neřestmi naplněných těl, sedlák jen a jen schematem obvyklých selských vášní, selka nenasytným mlokem sexu atd.: v tradicích bohobojných naturalistických šablon, jichž se užívalo tak před třiceti a čtyřiceti lety v slušné společnosti.

Jan Čep – bohudík – nemá pranic společného s „mladou“ tvorbou, která se honosí tímto starozákonným podáním. Rozhodně není naturalista a i obvyklé vignety „realismu“, k níž by – z těch obvyklých – měl přeci jen ještě nejbliž, třeba u něho užívati

opatrně : třeba hned s počátku zdůraznit, že je to autor, jemuž jde o duchovou společnost v první řadě a který tuto duchovou realitu dovede nadřadit realitě fysické. Všimněte si jeho „Domku“ : měli byste snad námitky, pokud jde o věrnost genu, vytýkali byste, že ona poesie, již mluví dětská ústa Jeníkova, je příliš poesii, než aby ji mohly tyto rty zřetelně vyslovit – ale jde tu přeci jen o básnickou pravdu ! A kam s těmito námitkami při črtě, jež končí tak krásně jako tato : „Pak její (matčiny) ruce spadly do klína a celá její bytost vzňala se modlitbou, aby Bůh neopouštěl jejího dítěte, až nebude stačit k jeho utišení příklad její důvěry.“ – ? Znímám jen jednu povídku – z mnoha kreslených na pozadí dětského života ! – jež mne dovedla podobně vzrušit a jež konečně metafysickým thematem i tvrdou půdou svého děje je poněkud příbuzna Čepovu „Domku“ : je to „Thron“ Björnsonův.

—

Milý příteli,

děkuji Vám za vzpomínku a nic se nebojte ! Vaši knížku jsem dostal v Praze od Scheinosta a přečetl jsem si ji hned ve vlaku ; budu ji číst ještě jednou. Chválil jsem ji už několika lidem ústně, což ode mne znamená více, než když něco chválím písemně, neboť písemně bývám jako kritik poněkud měkko srdcí, zvláště k mladším nebo slabším. Máte tam krásné věci a vzbuzujete závist svým mládím a svěžestí. V mnohých prózách se forma i nazírání Vaše zdá už býti definitivní, což může ale nemusí býti nebezpečno – v tak mladém věku a v počátcích. Poznávejte všechno a nevzdávejte se sebe ! Jakob zápasil s Hospodinem a byl za to nazván Izrael. Budte zdrav !

Váš oddaný

JAROSLAV DURYCH

M a x i m e F o r m o n t

P R A M E N Y P O E S I E

D Í L O B Á S N Í K Ů

Zdá se snad na první pohled paradoxní, že počítám mezi hlavní prameny poesie dílo básníků, kteří byli před námi, zatím co většina básníků si zakládá zejména na své originalitě, ať už skutečné nebo domnělé, a zatím co se jim dostává pochvaly hlavně za to, že nejsou nic dlužni jiným. Ale každá námitka se rozplyne, přihlédneme-li blíže ke způsobu, jak se děje toto oplodnění jedné duše básnické mnohonásobnou duší veškeré poesie, rozptýlené v knihách.

Nejde tu zajisté o žádné napodobení ani o doslovné vypůjčování, ba ani o vyhledávání a přijímání nějakého omezeného pravidla. Nezamýšlíme radit básníkům, aby se dali do školy k svým starším předchůdcům, byť i ta škola jim byla nejednou k užitku. Předpokládáme, že naši básníci už mají maturitu za sebou, a není zde tedy řeč o žádném učednictví.

Chceme tím jenom říci, a to tvrzení nemá do sebe nic zvláště odvážného, že tisícileté dílo našich předchůdců, od Homera až k Viktoru Hugovi, může být pro nás plno podnětů a inspirace, jež mohou probudit v nejspodnější hloubce naší básnické citlivosti tajemné ozvěny, stejně jako to mohou učinit emoce, jež

nám přináší láska, příroda, božský živel obsažený v ní i v nás, a konečně umění. Omezovali bychom způsobem věru příliš úzkým působení starších mistrů na rozvoj naší schopnosti básnické, kdybychom z něho dělali jenom jakési názorné vyučování pomocí příkladů a kdybychom v něm hledali jenom odhalení jistých procesů a receptů, třebaš sebe cennějších.

Vykonávají pro nás mnohem víc: otvírají nám hluboké průlomy do světa snů; osvětlují zázračným světlem perspektivy viditelného vesmíru a totéž světlo vrhají i do záhybů nás samých, kde nám odhalují skryté poklady. Zvyšují v nás do ohromných rozměrů naši schopnost citovou a představovou, neboť znásobují před našima očima do nekonečna formy pojetelné a uskutečnitelné krásy. Ukazujíce nám, co zmůže tvůrčí myšlenka, rozprostírají před námi pole možného až do neomezena.

Četba skutečných básníků nás obohacuje a opájí. Je nám náhradou za umělé ráje; uvádí nás do dionyského stavu duše. Pudí nás k výšinám. Ba co dím – unáší nás k nim jediným vzmachem křídel!

To je první z jejích dobrodiní a to řádu nejobecnějšího. Jest však ještě nekonečně mnoho jiných. Psaná Poesie, veliký Sen, který zásluhou genia básníků přešel do slov, plodí v nás tajemným působením vztahů, hrou asociací představ a prchavým zrcadlením analogií skvoucí i mlhovité preludy, které vystupují na každé stránce v houfech mezi verši. Vnikají do nás,

usídlují se v naší vědomé paměti anebo se přikrčí v hloubi našeho podvědomí, vždy však jsou smíšeny s životem naší obraznosti jako atomy prachu, které do nás vstupují při každém vdechnutí. Žijí v nás, přetvářejí se v nás a s námi. Když jsme si je po svém přizpůsobili a znovustvořili, promítáme je mimo sebe polovědomou prací tvůrčí. Najdou se opět v tomto díle nově vytvořeném; objeví se tam změněné, takřka k nepoznání, a přece to budou ony a stále tytéž.

Básník se tedy inspihuje poesíí vytvořenou už jinými, a to způsobem tak přirozeným a zákonným, jako oni se inspirovali světem vnějším a duší lidskou. Neboť básník nic docela nevynalézá: přetváří sice, idealisuje, ale netvoří něco z *ničeho*, neboť není Bůh, nanejvýš jakýsi polobůh. Nikterak nezáleží na tom, vypůjčuje-li si prvky k své ideální stavbě od přírody, od umění nebo od psané poesie. Umění, poesie i příroda mu stejným způsobem poskytují daná fakta; on se jich zmocňuje a zachází s nimi po svém způsobu, a v tom, jedině však v tom, se projevuje jeho originalita.

Můžeme dokonce říci, že poetické prvky takto vědomě či nevědomě vypůjčené od poesie už vytvořené představují jakýsi výběr, poněvadž byly už přezkoušeny obrazností a pudem prvních básníků, a že kromě toho tím, že přešly do jejich díla, podrobily se jakési první přeměně, která je zidealisovala. Když se jich pak chopí jiní básníci, nastává jakási spolupráce jejich estetického smyslu s estetickým smyslem jejich

předchůdců. Nebudeme se tedy po tom všem divit, že poesie, která pramení v poesii jiných, je často vzácnější, vybranější, jedním slovem poetičtější než poesie ryze spontánní. Jest tak říkajíc poesii v druhém stupni.

Hle, proč doporučuji básníkům, aby čtli jiné básníky! Ze srážky jejich citlivosti a jejich obraznosti s citlivostí a obrazností cizí mohou vytrysknout nevšední krásy. Obraz, který do nás tajemnými stezkami pronikl a který tam sám uvízl z celé četby, aniž jsme si toho vědomi, může se rozvít v květenství jiných obrazů, často velmi odlišných, ale přece zavázaných za svůj život jemu. Krásná věc, říkal Keats, jest radostí navěky. Rozuměl tomu ve smyslu statickém, že totiž tato radost, jednou stvořená, trvá navždy a pro všechny lidi. Zde však jest tomu třeba rozuměti ve smyslu dynamickém. Krásný verš, rozkošný obraz nejsou pouze příčinou trvalé radosti samy o sobě, nýbrž jsou také trvalým pramenem radostí stále nových, které se rozplozují rozrůžňujíce se v obraznostech básníků jiných, přítomných i budoucích.

Dnešní móda chce mít tyto básníky nevědomé, aby byli upřímnější. Jaká ubohá pošetilost! Na zplození takových básníků, jako jsou někteří z těch, které nám cpou do očí, bylo by stačilo praplození. Dante však jest synem Vergilovým.

Přeložil Jan Čep.

PAUL BAY

ORCHESTRACE SNŮ

(Vyšlo u Messeina v Paříži)

Podivný svazek! Nevíte hned, kam jej zařaditi: nesrovnává se ani se zvyky těch, kdož opovrhují modernitou (kteří se od ní alespoň odvracejí, zakusivše na sobě její škodlivost a hrůzu), ani se nehodí do krámku těch, kteří se jí honosí vychvalující její ozdůbky a její mechanické strojní harampátíčko. Zabývá se prostě *Orchestrací snů* nikoliv jako varhanář výrobce, nýbrž jako ten, jenž byl pozván, aby nový nástroj ozkoušel a jenž se zapomene a pustí úzdu svému hudebnímu snění. Slyšel jsem jednou takového na polo slepého virtuosa, jenž vydržel u této vyšší orchestrace od večera do půlnoci: hrál asi andělům, na lidi nadobro zapomněl, pranic nedbaje, když se mu připletla do jeho osobitého snění věta toho neb onoho genia nebo některá prostá melodie národní písně. U Baye jen v pohybu, častěji v základním tónu téže básně, a to vždy jen letmo pronikne cizí živel, buď z Baudelaira, Verlaina nebo Villona, ale není to nikdy napodobení, ani formální opakování. Jest to básník hořkých hodin bídy jak fysické tak morální, nikoliv však

ponurý, dřepící v morálovém škarohlídství nebo vzdávající se neblahému osudu, nýbrž číhající a pohotový ke skoku; jeho rozhořčení nevybízí se vzteklými slovy, nýbrž prohlubuje se v stinná pozadí slibné plodnosti. Jakákoliv póza romantická, jakékoliv herecké postoje jsou mu naprosto neznámy. Mužně přijímá strážně životní, nikoliv v nějaké pokrytecké vděčnosti bohům nebo lidem, kteří mu tyto bědy připravují, ale zcela prostě, u vědomí, že deklamace na nesnáze doby a její třídní boje k ničemu nevedou, leda že přitěžují jejímu zoufalství. Básník Bay miluje život a jest k němu plný obdivu; proč by odvracel od něho pokrytecky oči a nebral lačně, co mu nabízí k udržení orchestrační rovnováhy? Všechna skrytá hořkost a pomíjející radosti byly předem vědomě vzaty v souhru, člověk napřed s nimi zúčtoval, než básník z nich čerpal opojení: z rmutu země vyvoditi květ útěšlivý pohledu duše může jen opravdový tvůrce.

Při tomto však těžení z nepatrných okolností neulpívá na těchto drobtech, (jež jsou ubohé samy o sobě) jako většina nynějších labužníků nicoty. Řeč jeho jest učená, má mnoho podivných Baysmů, přesto však pevná, bujará a zvláště honosící se kázní a nejušlechtlejší prostotou. Verše a sloky dobře zpívají. Obrazy, dokonalé ryzosti, přiléhají správně k myšlence a citu. Některé básně vás rozesmějí, některé udeří, jiné vám rozevrou netušené obzory. Ale v jejich smělém vzle-

tu, vášnivém lyrismu, vždy slyšíte tlukot křídel, jistých ve své výši, a když už jich neslyšíte – jako u ptáků vyšších oblastí, vznášejících se v pokojné rovnováze – tím větší jistota, že kořist jest na blízku, a že vnitřní oko záhy uvidí ty skryté drahocennosti „čirých konů duše,“ jež by v hluku a zmítání vnějšího dění ušly naší pozornosti.

V Ě C S P O R N Á

Kdosi mi řekl včera : „Celkem jsem velmi bohat; nežádám si ničeho, své paláce chovám ve svém nitru. Mám ve svém duchu všechnu nádheru Říma a též Karthaga, jež teď už, myslím, ničím není.

Opovrhují penězi, okázalostmi a přepychem, jež možno za ně pořídit. Nepotřebuji ničeho, můj sen jest prostý a nahý. Bohatství jest zlo; jest záhodno přemoci tuto chobotnici s jejími chapadly a učiniti člověku srdce větší, ryzejší.“

Odpověděl jsem zcela dobrácky tomuto filosofu : „Já zase chci sto milionů, vinice, zahrady, zlaté lustry, koberce, mramory, purpury, samety, damašky a bez počtu koní, buvolů a daňků.

Chci celé hrabství, širé landy s kručinkou a stepi do nedohledna, smečky psů, zámek a nesmírné lesy, též jachtu, abych se pustil po mořích Írských a pohledět mohl zblízka na zmírající slunce Isoldino, protknuté šípy.

Chci též naploditi bastardů do chuti a velmi bohatě je vybavit, k plné jejich i své spokojenosti, chci míti mnoho besídek, skrytých pod modříny, a kurviti se tam ve volných chvílích s nymfami . . .“

Na tato slova kyník ten spěšně vstává a šine se ode mne jako

od Věčného Žida. Sedá si opodál, mezi jiné žáky Marxovy a Proudhonovy, pokojné přežvýkavce.

Toť roztržka. Vyhánějí mne ze shromáždění. Opouštějí mne jako starou kostru a vydávají řeckému ohni, hořím na rejdě a loďstvo odplulo. Hniju v bahně (společenském), křičím, jsem mrzký buržoa.

Co s nimi, když jim chybí duše satrapy, těmto špinavým vyprazdňovačům měkkýšů, těmto ucpavačům, pracujícím koudelí u lodních děr! Chce-li se jim hodovati bez křišťálů a bez ubrousku, ať si hodují, já mám rád (při hostinách) ohňostroje a velkou úpravnost a nádheru.

Ořezávati lidstvo jako tis na vsi a dávati mu profil napoleonský, oklešťovati a probírat krásný divoký strom a vésti jej se zahradnickou žabkou a tužkou.

Toť sen pedagogův nebo poustevníkův! Na štěstí i asketa bere břemeno a hledá jako jiný dříví pod svůj hrnec. Od toho dne jest majetníkem a tráví jako buržoa.

(Báseň ze sbírky „Orchestrace snů“.)

ZDENĚK ŠMÍD

DURYCHOVA KOUZELNÁ LAMPA.

(Jaroslav Durych: *Kouzelná lampa*. Básně v prose. Vydala nakladatelská společnost Rozmach — Praha II.)

V blízkém časovém sousedství se sladkým románovým příběhem Sedmikrása, v sousedství osobitě vyprávěných feuilletonů ze zájezdu do Německa, napsal Jaroslav Durych sbírku lyrických meditací, nálad a básní v prose, vhodně nazvaných Kouzelnou lampou. Kdežto řada literátů pokládá za báseň v prose neukázněnou tříšť drobných nápadů, nedozrálých k obšírnějšímu prosaickému projevu a propletených líbivě rýmy a assonancemi, obsahuje přítomná kniha, která je duchovějším a nejsvětějším pendantem k Durychovým Hadím Květům, komposičně, myšlenkově i vyprávěčsky, skutečné prosy, nesené však silou vskutku básnickou. Myšlenkovým středem knihy, podávajícím klíč k metodě příběhů v ní uložených, je prosa vyprávějící o nálezci kouzelné lampy, jejíž třpytivé a jedovaté záření mělo účinek jako hašiš, hudba, pohled na tanec. „Chudé a opovržené věci v přísvitu jejím zjevovaly mi svou tajnou slávu a vznešenost.“ Ve světle této lampy zjevují se věci ve své plnosti, ve všech proměnách své existence. Světlo kouzelné lampy způsobuje nálezci rozkoš z krásy věcí, také však neukojení a krutou zavrať z pohledu na krásu. Nuže, v Durychových příbězích tušíte ustavičně a zřetelně přítomnost podobné

„kouzelné lampy“. V jejím světle zjevuje se všední den ozářen rajským svitem, zjevuje se zakletá krása věcí, prostor tone v nebeském a tajemném světle, ustavičně se ukazuje skrytá a mystická souvislost mezi předměty. Tušíte též zřetelně, jak často se obrátí rafinovaná a citlivá vnímavost proti autorovi, přinášejíc mu nervosu a umdlení.

V Kouzelné lampě vrací se Durych s obvyklou svou vyprávěčskou i citovou jemností ke svému oblíbenému tématu o dívkách, které nacházejí rozluštění a vrchol svého erotického osudu v jediném samozřejmém setkání s cizincem, který odcházejí dává jim poznati hloubku, krutost i sladkost čekání a touhy. Jemný milostný illusionismus, toužící po smrti ve chvíli, „kdy touha je nejkrásnější“, snoubí se v erotických prosách Durychových s hluboce a ryze prožitým vztahem k milostnému životu. Stejně se vrací do nové Durychovy prosy známý durychovský motiv o vlastní nečasovosti, jímž se Durych, vášnivý ctitel štíhlé a přísné gotiky, neustává zaměstnávat, a tyto středověké reminiscence autorovy vrhají na některé příběhy „kouzelné lampy“ zvláštní reflex, který obestírá moderní skutečnost změněnou a vnořenou v příšeří. Několikrát však autorův symbolismus nebezpečně zhoustl a ztemněl a zabránil přímo porozumění některým autorovým prosám. (Především Prašivý pes.) K nejlepším prosám sbírky je třeba řaditi dva temné dřevoryty: teskný Smutek odcházejících, líčící zmírání myší a hnusnou a groteskní prosu „Májový večer“, popisující noční hubení švábů (prosaický pendant k známé Durycho-

vě básni ze Žebráckých písní. Šváby jsem tloukl . . .). Tyto dvě prosy, připomínající zhuštěností a podivným kouzlem pokojové a krajinné interviewy Poeovy, činí z všedních zmíněných faktů jadrný a hluboký symbol a protějšek k tiché melancholii básníkově a k zprahlé a znavené letní náladě z Uher. Stejně vysoko jako zmíněné dvě prosy stojí několik líbezných, milostných písní a legend v prose. (Okno hotelu. Zaslíbení.)

Sonja Špálová: *Bludiště lásky* (nakladatelství A. Král, Smíchov).

V básnickém sešitku S. Špálové právem upoutaly některé piecy, jež žily skutečnou dívčí něhou a byly črtány jemnou pastelovou tužkou. Na druhé straně nepříjemně zarážela ona čísla sbírky, v nichž se projevoval autorčin zálibný vztah k ztrnulým a vystydlým rokokovým vášním a k citové zdobnělině. V tomto dnešním prosaickém pokusu, s naivně hyperbolickým podtitulem (román), v němž není ani stopy po prosaické kázni a epické vloze, rozbujely se nebezpečně autorčiny vetešnické záliby pro cítě a vášně obnošené, vyčichlé a vyrudlé. Na vstupních partiích prosy, jediný cit není správně pochopen, jediná myšlenka jasně vyslovena, jediná věta lidské řeči pronesena přirozeně. Jakýkoliv tvořivý poměr k životu chybí autorce prosy, jejíž víse světa je tak sentimentální a staromódní, že by dělala čest předsedkyni nějakého kávového sdružení českých žen z let 80. Střezme se vyprávěti děj *Bludiště lásky*, střezme se para-

fráze, jež by nás seznámila s nejbanálnějším barvotiskem, přeslazeným rührstückem a s několika voskovými figurami! Průběh románu S. Špálové dělal by čest nejzapadlejším a nejnečitelnějším břídilům, kteří tvořili přítěž francouzského romantismu. Chvilími dostala autorka románu nechutné záchvaty sociální hysterie, chudoba má, bohudíky, v sobě majestát a cudnost, jež by dovedly důkladně klepnouti přes prsty lidumilné žvanily našeho románu. Úhrnem: nač vydávati první prosaické rozběhy, jež poškodí nakladatele, smrtelně znudí čtenáře a po počátečním opojení z vydané knížky způsobí snad i vystřízlivěvšímu autoru těžkou literární kocovinu.

R e n é G r o o s

B E R N A R D S H A W

K slávě George Bernarda Shawa nebude záhy chybět ani puntík. Po značně obtížných začátcích dožívá se světové proslulosti – a co nevidět bude i v samé Anglii jeho prazvláštní sláva hlásána na nárožích.

Ode dne, kdy za přítomnosti Jeho Milostivého Veličenstva krále Eduarda VII. byla hrána jedna Shawova komedie, stal se modlou velkosvětského obecnstva, módním spisovatelem, věstcem kuřáckých klubů, ložnicovým mazánkem. Salony se po něm pídí tím více, čím více předstírá, že jimi pohrdá. Poučil obě polokoule, „že velkosvětského života nemůže ani cítit“ a že jej jímá posvátná hrůza před frakem. Je nad to počítán k onomu „malému počtu lidí, jejichž důležitost má ráz mezinárodní“: má proto méně pokdy, než nějaká korunovaná hlava nebo nějaký přednosta vlády, aby se sháněl po vznešených společnostech. Nicméně nepěčuje se přijímati novináře, před nimiž na sebe bere „mefistofelský postoj“ a jimž prohlašuje věci vysoce závažné: že na příklad má raději petrolej než koňak a jinak že nepije, že jest vegetarián, že jest nekuřák, že by měl sto chutí reformovati zákony, mravy a pra-

vopis, že se děsí sportu a vivisekce, a posléze, že zasluhuje odvar bolehlavu. Je-li zapotřebí, vytasí se se svými chybami; dovedl by si je i vymysleti. Jest ostatně dle vlastního odhadu „nejvýznačnějším mužem doby . . . osobou tak legendární jako Bludný Holanďan.“ To vše není nikterak nešikovné. Jeho krajané jej nazývají zkrátka G. B. S. Tato tři začáteční písmena postačí, aby jej označila davům: vždyť jakýsi pan Marius Nixon vydal dokonce *Kalendář G. B. S.*, kde na každé stránce se skvěje některá myšlenka mistrova.

Pokud běží o francouzské obecenstvo, jest mu Bernard Shaw „Molièrem dvacátého století“. Jeho zruční vykladači nám to aspoň tvrdí. Shawův překladatel pan Augustin Hamon mu věnoval malý osmerkový svazek s takovýmto názvem. Není pochyby, že Angličanům, kteří někdy rozumějí šprýmu a mají pochopení pro směšnost, chybí ona bystrost v postihování komična, tvořící základní podmínku kritického smyslu. Leč Shaw jest Ir: není „Molièrem anglickým“, jest „Molièrem světovým“... Jest sdružován s Beaumarchaism i Voltairem. Pročpak ne? Jest synem Sternovým, ovšemže – synem Swiftovým, Sheridanovým; synovcem Jean-Jacquesovým; bratrancem Lesageovým. Rabelais jest jeho pradědem, Renan jeho starším bratrem. Jest přirovnáván k Pinarovi, k Jonesovi, k Sudermannovi a ke všem ostatním, aby se dalo doktorský prokázati, že „ti tam jsou dramatiky talentovanými,

snad velmi talentovanými, on však, že jest dramatikem geniálním“. Nepovažuje-liž on, jenž se dovede ušklíbatí Shakespearovi, za věc své cti, aby se zval páté přes deváté ratolestí Blaka, Bunyana, Goetha, Hogartha, Ibsena, Morrise, Nietzscheho, Schopenhauera, Shelleye, Tolstojе, Turnera a posléze Wagnera! Pročez nutno činiti uzávěr, že „osudem“ jeho divadla jest, aby si „ve Francii dobylo popularity a klasické slávy“. Jinak nezbyvá, než máchnout nade vším rukou.

Pan Bernard Shaw jest rozhodně šikovný člověk. Hrozilo nebezpečí, že válka otřese jeho „popularitou“. Autor *Nepříjemných komedií* marně rozmnožoval počet výzev k pěšákům, nedbalo se jich: byly věci ještě nepříjemnější. Nejparadoxnější domysly byly předstíženy! Nejpitvornější obrazotvornost byla překonána. Ani on sám si již neříkal, že jest nejvýznačnějším mužem *in the world*; smekl svůj plstěný klobouk před „geniem“ ještě úžasnějším, než byl on sám a jenž byl „jediným diplomatem v Evropě“: před Leninem. Není pochyby, že v očích všech Lunačarských světa zůstal „světlem“ a „prorokem hlásajícím brzký východ slunce“; mohl přitakati ke zpusťování remešské katedrály a označiti je jako „energickou připomínku Prozřetelnosti“; mohl žasnouti, že tomu přikládáno více váhy nežli zničení *Little Theatre*; a mohl konečně dáti černé na bílém vytisknouti, že „jediným prostředkem ke zdolání nepřítele jest — zabíjeti ženy“: leč s těmito

krásnými čertovinkami daleko nedostřelil. Ani opětné provozování kusu *Hrdina a voják*, jenž byl překvapením za blahých dob před rokem 1914, nevyvolalo žádného pohoršení: tato vojančina, kde není ani slůvka o zákopech ani o truňku, připadala neškodnou a bezvýznamnou. Tu pan Shaw napsal svoji *Svatou Johannu*. Odvaha dvojnásobná: úštěpky na Shakespeara — a ta dobrá Lotrinčanka, kterou Angličané upálili v Rouenu, opěvovaná Břitem! Tentokrát šikovný ten muž překvapil poznovu obecnost, které se nechá rádo překvapovati. Mimo jednu nebo dvě kritiky hýřil tisk podivem . . . A nastojte — dnes jest vyznamenán Nobelovou cenou, tváře se, že se jí prstem nedotkne. Zdá se, že tato záliba v povyku, která dobyla hrám Bernarda Shawa časného úspěchu, jest také jejich kamenem úrazu. Na každý způsob se zdá, že jest to jejich slabá stránka.

Poznamenáváme hned s počátku, že pan George Bernard Shaw jest tak málo umělcem, jak jen si možno mysliti. Jeho literární vkus je vkusem pana Clémenta Vautela: je-li — jak se podobá — jeho pohrdání Shakespearem přemrštěným naparováním, jest příznačno, že obdivuje takřka nade vše ostatní jak dílo Zolova, tak dílo pana Brioux. Pravdou jest, že pan Shaw, jenž začal jako žurnalista a mohl si tak vysloužiti nejvýnosnější kariéru, nemá ani lásky ani hlubokého pochopení pro literaturu. Toť dostatečně patrné, neboť

se ohání zvoláním Malebrancheovým: „Co se tím dokazuje?“ Byl by z něho býval skvostný kronikář, obávaný polemik. Jest to rozený kantor; vydává se za filosofa; a zrovna si tak říká – kejklíř. Podívejme se na to poněkud z blízka.

Romány pana Bernarda Shawa, „díla jeho nezletilých let“, nejsou ničím více než orámováním jeho sociálních thesů; rovněž tak jsou dle vyjádření kritika Walkeye všechny jeho hry udělány „ideologem, jenž se pokouší vměstnati násilím svoje ideje do dramatického kadlubu“. Jest to „boj proti našim starým řádům“, pravil pan Augustin Filon. Skutečnost jest taková, že pan George Bernard Shaw řečňoval ve svých dvaceti letech na veřejných místech dle anglického způsobu s nějaké lávky v městských sadech nebo s nějakého nárožního kamene na křižovatce a přetrásal sociální these. Jsa členem Fabiánské Společnosti věří v „rovnost jakožto jedinou trvalou základnu společenské organisace“. Uveřejňuje četné brožury o *Fabiánské Společnosti a jejím díle*, o *Hospodářských základech socialismu*, o *Vývoji soudobé společnosti k socialismu*, o *Osmihodinovém dnu pracovním*, o *Fabianismu a otázce sociální*, o *Fabianismu a vládě* atd. atd. V novinách rozmnožuje články a dělá manifesty. Jest zvolen – takť jest, medle – obecním radním v jedné londýnské čtvrti. Výše jsme již připomenuli, co psával v době války: onehdy podepsal jakýsi manifest proti

tvrdostem versaillského míru, sjednaného v duchu staré diplomacie. Stále týž bojovně se tvářící mastičkář revoluce.

Ani nám nenapadá míti mu za zlé, „napere-li si nácka touto kaší“. Cituji Rabelaise, poněvadž jest „jeho pradědem“. Jeho revolucionářské příručky zasluhují, aby byly čteny se zájmem, a neostýchejme se prohlásiti, že jim dáváme přednost před jeho hrami. „Socialism,“ píše Hamon, „jest cílem jeho života.“ Přednost Shawova socialismu tkví v tom, že opíraje se o Jevonse rozrušuje ideologickou soustavu marxismu. „Marx,“ píše Bernard Shaw, „není již neomylným, právě jako Aristoteles nebo Bacon, Ricardo nebo Buckle.“ Fabi-ovci si podrželi z marxismu výkřik, jímž von Schweitzer přivítal *Kapitál*: „Socialism jest věda.“ Jak vzdálen jest jim nový Jerusalems saint-simonský, vzdušné zámky Fourierovy a ikarské vidinky Cabetovy. Jaké to okázalé dětinskosti! Leč jak jest jim rovněž vzdálena ona teorie hodnoty, v níž spatřoval Marx jednu ze stěžejních opor „socialistické vědy“. Přidržují se „materialistického pojetí dějin“. Věří s trevírským prorokem, že změny materiální mají nutně za následek změny hospodářské a politik že je závislý na ekonomii. Leč oni znají jeho hlavní blud: totiž, že tak pošetile mísí stránku morální s politickou ekonomikou a že na příklad posuzuje práci s takového hlediska, jako by dělníci byli účelem. Zdá se, jako by Shaw oproti

talmudskému strůjci *Kapitálu* správně postřehl, že cena předmětu netkví v jeho minulosti, nýbrž v jeho budoucnosti, nikoliv v *množství* lidského úsilí, jehož bylo zapotřebí k jeho zhotovení, nýbrž v množství lidského úsilí, jež z něho bude vydobyto. A dá se strhnouti tak daleko, že dokonce napíše, že „*Kapitál* jest pouhou jeremiádou“.

Nutno ovšem býti nedůvěřivým. Nepřijímá-li pisatel *Příručky dokonalého socialisty* hypotesu o „nadhodnotě“, zdá se nicméně, že ji aspoň jedinkrát promrskal na jevišti. Skutečný význam Shawova díla nespočívá ani tak v jeho skvělé kritice, jíž podrobil marxism, jako snad spíše v některých postřezích jeho pojednání o *Dokonalém Wagneriánu*.

Celá smůla pana Shawa pochází z jeho metody. Oddán tělem i duší jakési mystické politice, zamlnul si sloužití jí zbraní jemu vlastní: rámusením, kraválem. Toť počínání hodící se výtečně na novináře, jímž – jak jsme řekli – měl pan Shaw raději zůstat, leč žalostné pro dramatického autora.

Zdůrazněmež, že nikterak neběží o to, abychom činili irskému dramaturgovi výtku, že uvedl na scénu politické ideje. Byli bychom velmi zpozdlými: *Mračna* jsou komedie politická a pro satiru jest nejlepším rámcem forma dramatu „netoliko proto, že dialog jí získává více rozmanitosti, nýbrž proto, že nikdo nemůže mluvit úspěšněji proti neřesti nežli svědomí

člověka neřestného, a poněvadž směšno nezasáhne nikdy účinněji, nežli když jest uvedeno v činnost“. (Cituji La Harpe-a, jakož i dále.) Proč vyřazovati satiru sociální?

Čeho želíme, toť to, že se počínání páně Shawovo nijak nezlepšilo při přechodu z novin na jeviště. Denní listy, rodící se a uvažující téhož dne, libují si ve vyvolávání silných dojmů a v drsných tazích pera, což špatně ob stojí ve světle rampy. Pro svůj divadelní debut zvolil si náš autor „název přitažený za vlasy“ a „biblicky nesprávný“. To říká on: *Widowers' Houses (Non olet)*. Kus byl sehrán „se všemi svými volovinami“, praví: proto autor „propadl ctí jako dramaturg“. Při premiéře vznikla rvačka, konservativci proti socialistům; chyběly jedině rudé vesty z *Hernaniho*. Shaw „podnítl vřavu“: a „rozhodl se v ní pokračovati“. Nuže, co jest děláno pro povyk, jest děláno do větru.

Vřavu? Vizme jak!

Nelze pochybovati, že jsou ideje, které vždy vybouří davy, vztyčí zafaté pěstě, postaví levici proti pravici, rudé proti bílým; idejí těch není tolik! Rudé vesty se brzy ošoupají. Aby se udržela agitace v běhu, bylo třeba ustavičných překvapení. Shaw se domníval, že našel svůj žádoucí universální lék, převrátil-li vše na ruby.

Úskalí klamu otevírá perspektivy tomu, kdo nemá

genia, jenž uchvátí zduchovněním pravdy: od prosté burlesknosti a pitvornosti k čirému blábolení ukazuje se mu celá řada stupňů. V tom spočívá nebezpečí. Tyto stupně jsou srázné. D'Assoucy, onen d'Assoucy, jehož si vážil Moréas,

Grrand merci, M. d'Assoucy
M. d'Assoucy, grrand merci!¹

jenž byl svého času vladařem frašky, prohlásil moudře, že „neudělá dobrou frašku každý, kdokoliv si usmyslí“. Bernard Shaw mu nestrhne jeho koruny. Svě dny bude trávití zobrazováním světa vzhůru nohama: překrucovati, toť práce snadná a skoro geometricky jednoduchá, a kdo zabočí na tuto kluzkou cestu, ten těžko překoná pokušení, aby na ní nesetrval nenávratně. Pan Shaw neodolal. A to tím méně. poněvadž rozpoutal vřavu i pochvalu obecenstva sice puritánského, leč laciného. Láce, láce: jak v metodě, tak v obecenstvu; je-li musa páně Shawova musou povyku, není třeba se nad tím pozastavovati; laciný skandál, to není nic tragického. Po řadu let dával pan Shaw připsaní pouze nový nátěr svým starým návykům. Tovární seriová výroba.

Mělkost, dětinskost. Pohoršení, které, než se naděješ,

¹ díííky ti, pane d'Assoucy,
pane d'Assoucy, díííky ti!

již nepohoršuje. Vilém, jedna osoba ze Shawovy hry *Nelze nikdy říci*, činí nepatrnou poznámku, která by se hodila na celé toto divadlo; „Vždycky přijde to, čeho jsme se nenadáli“, praví.

Ajta, to, čeho jsme se nenadáli? Vždycky? Nuže, nadáli jsme se toho a již nás to nepřekvapí. Vezmete-li kteroukoliv osobu dramatu, buďte ujištěni, že každá bude v posledním dějství jednati proti své povaze. Život bývá stíhán ranami osudu a Sarcey mluvil o „brknutí“: avšak pan Shaw, jehož poznámka si zasluhuje zcela právem lásky Chamfortovy a nevniká pod povrch, má spadeno jen na výstřednosti; jestliže dění brkne, upadne na hlavu. A teprve v této chvíli, kdy se zmítá ze všech sil, třepotajíc nohama ve vzduchu, začne se pan Shaw o ně zajímati; to jest, zdá se, bašta jeho důvtipu: hle, v čem se umí důvtip uhnízdit!

Je-li pan Shaw nejvýznačnějším mužem dneška, včerejška i zítřka, to proto, že on jediný má „normální zrak“. Tak, jak vám to říkám! Jeden oční lékař mu to potvrdil. „Jednou večer,“ praví pan Shaw, „zkoumal můj zrak a prohlásil, že postrádá jakékoliv zajímavosti, poněvadž jest *normální*. Pochopil jsem přirozeně, že to má znamenati, že jest podoben zraku všech lidí. On však ihned odmítl tento výklad podle něho paradoxní a horempádem mi vysvětloval, že, co se týče mého zraku, jsem osobou výjimečnou a vsutku zrozenou na šťastné planetě. Byl jsem skutečně obdařen *nor-*

málním zrakem, který propůjčuje sílu viděti do věcí naveskrz . . . Oko mého ducha jest podobno mému oku tělesnému: jest *normální*. Vidí věci jinak, než je vidí ostatní lidé, a vidí je lépe.“ Pan Bernard Shaw není již pouze člověkem pozoruhodným, jest fenoménem: člověk – rys. Dělá mu to „náramně dobře“, „shlíží se ve své normálnosti“. Není-liž poté pro něho jediný způsob, jak si „vydělávati *svůj*ездеjší chléb *svým* perem“, ten totiž, když se stane „čtveráckým kritikem, neboť každý despota potřebuje nějakého věrně oddaného poddaného, jenž jej udržuje při zdravém rozumu – a tím věrně oddaným poddaným jsi ty s tím svým *normálním* okem a despotou jest obecenstvo se svým zrakem abnormálním“.

Jak ubohé! Jak se plahočí, aby udělal z černého bílé! A jak jeho nápady, zpracovány byvše i tímto hanebně vyděračným způsobem, klesají pod průměr. Jak ten náš pan K. O. Uzelník¹ je všecek zoufalý, že byl prokouknut.

„Myslím,“ praví, „že to, co se v mých hrách nelíbí, to jsem já sám.“ A jinde: „Můj způsob žertovati, toť říkáti pravdu – a nad to není na světě žertování šprýmovnějšího.“ Tento druh počouchlosti byl v módě před dvaceti lety.

¹ Kouzelník, jenž by rád: šanše pašé! spleťtosti věcí rozřešil, jemuž se však dělají samé uzly!

Slyším dobře omluvu pana Bernarda Shawa. Mohl se mýlit. Poddávaje se oné choutce povyku a „vřavy“, mohl si s dobrým svědomím namlouvati, že se tím poddává zejména své vášni politické. Marx to vyjádřil kdysi náhodou, jakoby nedopatřením, ve svých *Thésích o Feuerbachovi*: „Neběží o to pochopiti svět, nýbrž změniti jej.“ Která zbraň jest pro změnění světa, pro potření společnosti vhodnější nežli směšno? Směšno zabíjí.

Kulka z revolveru rovněž. Jest jen zapotřebí, aby trefila. Hlavním nedostatkem shawovského paradoxu jest, že nezasáhne terče: nestihne cíle, poněvadž přestřeluje. První, kdo byl shawismem napálen, toť asi sám Shaw.

Chcete příklady? Uvedli jsme *Hrdinu a vojáka*. Tam se dovídáme, že útok jízdy jest nejzábavnější věcí na světě, že umění válečnické spočívá v tom, vezmeme-li do zaječích, kdykoliv nestojíme dva proti jednomu, že pravým vojákem jest ten, kdo si svoje nábojnice místo náboji nacvekne čokoládou, a že skutečnými hrdiny jsou správcové domů. Správcové domů jsou ostatně autorovým koníčkem. V *Manželství* je to správce domu, jenž zastupuje typ dokonalého filosofa.

Pan Bernard Shaw byl ještě pouhým romanopiscem, když už těžil z tohoto rozkošného pramene: inženýr Conolly, hrdina *Svazku bez rozumu*, dověděl se, že

jeho žena má milence, nevymyslí nic chytřejšího, než že mu ji svěří; skladatel Jack z *Lásky mezi umělci*, *Nesociální socialista* Trefusis jsou živoucími paradoxy; a květinářka z *Pygmaliona* stane se velkou dámou pro svůj dar fonetiky. V jeho veselohrách děti poučují své rodiče (*Nelze nikdy říci*), obžalování soudce (*Dáblův žák*) a lokajové učí své pány způsobům (*První Fannino místo*) atd. atd. Nikoliv snad náhodou: vědomě, naukově. Všichni tito otcové a matky (mimo paní Clandonovou a sira Patricka) jsou směšní, „ve skutečnosti bez autority a poslušní“. Zobrazuje bandity kající se a ctnostné, Grandissona a Dobrotisko Richarda. Nejlepšími filozofy jsou u něho lidé negramotní nebo nanejmeně muži z lidu, jimž chybí vzdělání. Stará matrona bude hovořiti o svém „kšeftu“ s větší *respectability*, než s jakou pojednává Napoleon o válce a o ovládání národů; žení-li se některá osoba, děje se tak proti její vůli; nařiká-li si ničema na soudce, to proto, že jej „nespravedlivě osvobodil“; uvažuje-li kterási osoba po celé noci, jak by ušetřila pět krejcarů, jest to dozajista bohatý nabob vládnoucí miliony; kdos jiný zase, jde-li na večírek, obleče se po arabsku; prohlašuje-li se velký Dubedat za „žáka Bernarda Shawa“, tu jistě bude bigamistou, drzounem, dlouhoprsfákem a zlodějem.

Již nelze dál, omdlévám, zemru rozkoší.

Co chcete ještě? Dejme tomu, že nějaký voják přijde z války na dovolenou. U všech všudy! Francouzská vesnice, kde bojoval, jest „pokojnější“ nežli jeho irský zastánce, „ticho jest tam sotva rušeno křikem kachen a bučením krávy, šrapnely kouzlí na nebi drobné obláčky, zahvízdne granát a sem tam ozve se snad volání nějakého raněného“.

Vezměme *Svatou Johannu*. Nestihne mne výtká ne-spravedlivosti pro tento kus. Pomineme-li zbytečný a roztodivný epilog, jsou zde opravdu krásná místa, vypilovaná, výmluvná, jakás výzva velmi pohnutá, tóny vznešené prostoty, jež si autor nevymyslí, nýbrž které podává – začez mu jsme povděční – bez vy-umělkovanosti. Leč jaká to zpronevěra, jaká to kaš-paráda, jaká to pitomost, již sluší věru pojmenovati, jak zasluhuje, kdyžtě do toho míchá neodpustitelně samé kejklování: toho šílenství, že Jana jest „jednou z prvních protestantských mučednic“¹ „jednou z prvních apoštolů nacionalismu“: Luther křížený s Napoleonem III.; a toho šílenství s arcibiskupem volno-myšlenkářem a protiklerikálem, jenž dává přednost Aristotelovi před světcí a Pythagorovi před anděly, jenž označuje církev za „modlu“ a zázraky za jakási „šibalstva“ – ostatně „poetická“. La Trémouille, jaký

¹ „Nestvůrnost“, volá pan Pavel Claudel v jednom svém soukromém dopise, který mám po ruce: „Ona, která se chtěla ozbrojit, aby bojovala proti Janu Husovi.“

to holoubek! Modrovous – „věrný beránek“. Král – „ubohé stvoření“, „ubohý pitomeček“, „ubohý chlapec“. Po dobu obléhání Orléansu nemá Dunois nic lepšího na práci, než aby smolil unylé verše. Jediný sympatický figurant: Cauchon. Jistěže. Má duši apoštolu . . .

Loutky retoriky! Tak na přivábení nějakého politického přítele autora. Tato sociální kritika jest kritikou ničeho. Což nepostřehl pan Gustav Lanson, že si ona dodává zdání „láhve vitriolu vchrstnutého ve tvář cudné Anglii“? Pan Bernard Shaw se cení výše, namítáť jedna jeho postava: „Jsme v Anglii anebo v blázinci?“ A jedna stará služebná slovy otevřenými ještě přesněji: „To tak připadá lidem, kteří neznají zvyků v naší domácnosti.“ Smůla, a pořádná, je v tom, že tyto „zvyky“ poznáme naráz: tento Melhuba, tento chvastavý Lamželezo bere stále z jedné kapsy.

Jest zajímavá a pro naše ubohé století nikterak povzbuzující, jestliže může kritika vystavovati tak hrubou a mělkou karikaturu za obraz občanské společnosti. A ještě více zarazí, že toto divadlo bylo uvítáno jako reakce proti romantismu. Jestliže romantismus přestřeluje, připustíte, že tato satira nedonáší.

Přistupme k podstatě věci. Shaw jest nakvašen na to, co nazývá romantismem, a také na to, co jest prostou romaneskností, a tím na samo srdce lidské.

Zivotopiscové nám vypravují, že autor *Non olet* se

chlubí, jak se bohatě oženil. Zdá se, že jest to řečeno nepřesně, že pomlouvá sám sebe a že paní Shawová tomu velmi dobře rozumí: „Bav se, příteli, bav, když ti to dělá dobře.“¹ Touto schloubností myslí pan Shaw, že dává na jevo svůj odpor k sentimentalitě.

Jest to možná nějaká marxistická vlastnost. *Komunistický manifest* vyjadřuje nutnost „vytlačení vši sentimentality“. Byla jím živena reakce proti lyrismu generace let třicátých: realismus, naturalismus, Parnass. To nejslabší, co možno říci, toť to, že pan Shaw se opožďuje. Leda, že bychom v něm spatřovali puritána, jenž sám o sobě neví a jemuž láska znamená zatracení: „Abych spasila svoji duši,“ praví jedna hrdinka z *Hradu srdcí*, „provádala jsem se bohatě.“

Ano, v panu Bernardu Shawovi jest kus puritána. Nadarmo se všemožně vykrucuje – vězí v něm starý člověk. Old England. England mu již nestačí: „Až najdete nějaký ostrov, kde štěstí sídlí a kde není žen, napište mi jeho zeměpisnou šířku a délku a já tam popluji.“ (*Hrad srdcí*.) Tak vyhlíží podle jeho názoru typ *Nadčlověka*. „Muž nepotřebuje ženy.“ Eva jest Satan. „Unáší muže nad pojmy cti a nečestnosti.“ Jest bez srdce: v mysli se obírá jedině vdavádlem, třebas i s prvním mužem, který jí vstoupí do cesty: hledá pouze toho, „kdo se o ni bude starati“. A když jej nalezne, stává se muž „otrokem . . . Jest nad to co

¹ Slova Anny v *Člověku a nadčlověku*.

odpornějšího?“ *Člověkem* jest ten, kdo má za to, že žena jest kořistí výboje, třebaže si s mužem pohrává. *Nadčlověk* ví, že statečnějším činem jest prchnouti.

Shaw se vrací dvacetkrát k tomuto námětu. Přirostl mu k srdci. Toť jeden z jeho nedostatků: všechny tyto hry, které přežvykují poslání žen, jejich význam a jejich vliv, nepodávají nám ženských portrétů dokonale charakteristických. Pomineme-li rozkošnou Candidu, která jest perlou a která nezapadá do systému, všechny ženy Bernarda Shawa se sobě podobají. Zrcadlo, do něhož dává světu nahlédnouti, komole každý jeho odraz, div že vše nesetře a nezjednoduší na jeden jediný obraz.

Jest zapotřebí ještě ukazovati, jak toto vše jest na hony vzdáleno Molièra? On také nám líčil věčnou Evu, onen hlas sirény, slabost mužovu, jeho srdce a jeho směšnost. Shaw – ještě jeden sek na dodatek – neříká nic nového. Leč shledáme u něho něco, co by se vyrovnalo onomu jedinému místu, onomu slovu Alkesta k Célimeně, onomu prostému lidskému výkřiku: „Oh! zrádkyně!“ plnému náповědí doznaných porážek? ...

Není pochyby, že Shaw pod šklebem a plochostí projeví mnohdy sílu opravdovou. Má často živý spád. Jeho tatrmani jsou obratně podání, popotahování na drátku. Vyzná se v tom. Některé jeho karikatury, třebaže

bas i přehnány, působí dojmem epinalských obrázků.

Rozesměje. Při divadle asi jde o více druhů smíchu. Nevyhledávající Bergsona a nezatahující jej tam, kde nemá co dělati, citujeme La Harpe-a, který rozeznává: smích radosti, „jejž podnítí nedorozumění, čtveráctví, šaškovina“; smích frašky, smích burlesknosti; úsměv, „jejž kouzlí na okraj rtů jemnost drobných postřehů“; posléze smích „vyvolaný onou výbornou komikou, ukazující nám směšnou stránku našich slabostí a vrtochů, jenž nás přiměje říci si stranou: Jak jest to pravdivé!“

A toto poslední chybí Bernardu Shawovi.

Z frančtiny přeložil Lad. Řezníček.

DEFINITIVNÍ ROZHODNUTÍ

Shaw v Synthese má místo, pokud bude jen o něm zmínka u dobrých spisovatelů (jako na příklad v tomto článku), a to zmínka ve smyslu zavrhovacím. My už dávno jsme ho přestali viděti jako osobitého spisovatele a již jsme na to několikrát upozornili, že jest to tuctový packal. Arci packal vyššího druhu, jako Anatol France; takovými velikáši začlání se vlastní úrodě věků. Jsou rubem historie, „proroky běhajícími, jichž nikdo neposlal“ (Jeremiáš), svévolnou překážkou, aby velké věci, jichž se zastávají v pravdě velicí jejich vrstevníci (Leon Bloy, Barbey d'Aurevilly, Verlaine, Hello, Chesterton, Belloc atd.) nalézaly vždy veliké odporování podle slova zázračného Otce Pavla Františka Luyckxe (1824—1896): „Les grandes choses doivent subir de grandes contradictions, sans quoi elles n'aboutissent pas“¹ Proto také jsme ani jednoho díla Shawova nezařadili, ponechavše toto potěšení těm, kdož jsou rádi pitomci. Shaw sám o sobě cítí, že umělcem není. Když se mu tu a tam podaří onačejší místo, jsou to barvičky povrchových vrstev. Rád by tedy zůstal aspoň *myslitelem*. Ale myslí mu to o překot nesmysl za nesmyslem. Četby zábavné neposkytuje, ke studiu se nehodí, rozmazlené vzdělance hýčká, pustoší mysle nezkušeného lidu falešnými sociálními přísliby, a jelikož mu to stačí, že píše jen pro vařbuchty, je odporně domýšlivý, a ke všemu, znaje nedostatečnost všech intelektuálních kejklů, pokradmo se šplhá do „hnízdečka“ buržoasního blahobytu (Groethuysen). — To asi je v krátkosti obsah našeho článku: popelnice Shawovy literatury s hrstkou jeho popela na dně. A to nám úplně stačí, abychom aspoň *věděli*, kdo to Shaw *byl*, když pro nás vlastně už dávno *není*.

¹ Velké věci musejí přemoci velké překážky, jinak by neuzrály (nepřinesly žádoucího ovoce).

ZAGENDY J. F.

(5. Archy o Letnicích 1927.)

Nápis.

V Neapoli na náměstí Trinita Maggiore, nad jedním knihkupectvím na bílém plátně možno čísti velikými písmeny vymalovaný takovýto nápis:

*DŮM BEŽ KNIH JEŠTĚ PŘEDHISTORICKOU
JEŠKYNÍ.*

Soukromá věc osobnosti...

Veliký spisovatel španělské Ameriky, José Enrique Rodo, praví ve svém posmrtném díle *El Camino de Paros*:

„Národům třeba především vštěpiti a v nich tak rozšířiti, aby se to stalo obecným přesvědčením, že nic jim nepomohou ani bohatství, ani intelektualita, ani kultura, ani síla zbraní, budou-li jednotlivcové (jejich) postrádati této nezbytné vlastnosti, této základní, svrchované hodnoty: *Býti někým*, míti *osobní* charakter (ráz).“ — Jenže, ó běda, z pravdy takové nauky čerpají u nás zatím jen Le-ciáni k svému obveselení, pak několik umělců a básníků k své strážni. Neboť nastala likvidace lidské Osobnosti, humanita, humus.

Čína.

Pierre Daye: *La Chine est un pays charmant*; Edit. de France, Paris, 1927. — „Čína, jež byla říší moudrosti, stala se zemí

bláznovství. Snad se jen tak zatím zmítá, aby si připravila dni jasnější pohody. Sociální revoluce mají často příčiny, jež se zdají pravdě nepodobnými, kdo ví, zda čínská revoluce nevznikla tím, že vláda potlačila opium, tuto zázračnou drogu, která intelektualisovala a uspávala snění lidu? Snad se také pochopí až později, že car Mikuláš sama sebe zabíjel, když zakázal ve své říši vodku. Nadšení z alkoholu bylo nahrazeno prvotními idejemi spravedlnosti, rovnosti, pozemského ráje. Takže Rusko se naráz proměnilo v peklo.“ — Tak přivítal toto dílo p. R. de Bury. Z četby knihy Dayeovy vidíme přelom od Číny patriarchální k Číně modernisující se revolucemi. Nové příznaky blízké Potopy a Převratu pevnin a moří . . .

Albert Londres: *La Chine en folie*. Albin Michel, 1926. — Jiný pramen, arcí jen od žurnalisty, o soudobé Číně, jež jest rozdělena ve dvě republiky: jižní s hl. městem Kantonem a severní s Pekingem. V Pekingu jest president, ale jediný tvor, který ho poslouchá, toť jeho pes. Místo něho vládnou dva generálové. Jeden z hlavních vůdců této chvíle byl kdysi lupičem. Chce-li teď na ulici, čtyři pancéřová auta vyjíždějí zároveň, a neví se, v kterém sedí. Ze všech stran číhají atentáty.

V y k l i z e n o :

Louis Guilloux, *Le souvenir de Georges Palante au lycée de Saint-Brieuc et la vraie cause au suicide de Palante*. — Revue *La Ligne du coeur* (1. novembre 1926).

Ernst Toller, *Hinkemann*. Tragedie, napsaná ve vězení 1921 a 1922, v pevnosti Niederschoenenfeld. — Nechutné řešení války; mudráci a mrzáci „proklínají ohavnou tu metlu.“ Kdyby se raději pomodlili, aby nabyli trochu rovnováhy a aby duše jejich poněkud se z prachu pozdvihly.

H. G. Wells, *Mr. Belloc objects to „The Outline of History“*, Watts. — Proti „Obrysu Historie“ Wellsovy vystoupil Hilaire Belloc řadou článků a dokázal Wellsovi, že se pustil do něčeho, čemu ani za mák nerozumí. Wells chtěje uhájit svou dobrou pověst, dožadoval se v různých redakcích, aby rozhlásily do světa, že on, Wells, jest „myslitel, spisovatel, nestranný historik a člověk dobře vychovaný“. Redakce mu to odepřely. Bály se ostudy a směšna. A tak Wells vydal sám sobě vysvědčení v tomto svazku, který my arci snadno vyklízujeme.

Arnaud Dandieu, *Wells et Diderot*. Zbytečný článek. Wells je „věřící vědy“ a prorok jejích budoucích divů. Až se probudí více lidí na způsob Marinky Edgleyovy („Zvláštní“ u Sherwooda Andersona), bude se jim jevit spisovatel Wells nesmírně nudným a prázdným.

„Taky jim tam trošku...“

Ž dopisu přítelova, v dubnu 1927: — Poslední „Archy“ (Velikonoční) se mi velmi líbily. Každý článek pravá duchovní kraslice . . . V Lidových listech asi před třemi nedělemi psal cosi pan Benetka o posledních novinkách Dobrého Díla, ale tak, že jsem si při čtení vybavil anekdotu o kanovníku Hamplovi, jak kropil na hřbitově i místo pro oběšence a nekřtěňátka: „Taky jim tam trošku.“ Byla to zmínka jakoby z útrpnosti a se stanoviska povýšeného. Každý článek o Vašem Díle si uschovávám, ale článek Benetkův jsem zahodil, jak mne pobouřil. Měl jsem tisíc chutí sám mu dopsati a vyčiniti. Ale neznal jsem adresy. A možná, že je to nějaký z těch novinářských pseudonymů, kteří se přes noc lihnou a přes noc zanikají a na takové škoda každého slova . . .

Vykli z e n o :

***, *L' Église et l' Intelligence*; revue *Mercure de France*, 1. Avril 1927. — Církev a její náboženství jest toliko pro dav. Papež svým vystoupením proti francouzské lidové akci si zadal, tak myslí tyto tři hvězdičky. Autor tohoto zatuchlého článku věší nad tímto autoritativním činem přismutněle hlavu jako ovce, nadutá čerstvým jetelem. Nakonec praví, že se přidrží raději Minervy než Církve. Chudák Minerva, má-li jen teď takovéto oškapy ve svém dvoranstvu!—

Jean Marnold, *Beethoven*. — V posouzení a ocenění hudby Beethovenovy přidržíme se Leona Bloy, Lacuriy, Vincenta d' Indého, a ne Marnolda. Proč? Protože se nám tak líbí.

Charles Rappoport, *La Philosophie de l' Histoire comme science de l' Evolution*; Marcel Rivière édit. — Karl Marx jest jeho pánbíček. Historie pracuje k socialismu. Že socialismus jest zplodina mašinismu. jenž jest v Historii zjevem zcela podružným, jenž vlastně s ní nic nemá, toho autor nevidí. Věřící vědy! My už máme tyto třídy „Bloudění“ dávno vychoděné. Tehdy do toho národ zaučoval prof. Masaryk. Teď už to kde koho zomrzelo. I my tyto nauky vracíme.

Vojta Holman, *Kalendář astrologický na rok 1927*. Osud československé republiky. Dny šťastné i kritické pro praktický život. Nakladatel *Reklama, Grafika, Papír*, Praha II, Sokolská 26

„Nepochybné, vědecky správné předpovědi světových událostí katastrofálních, zemětřesení, výbuchů sopek, poruch povětrnostních, pronikavých událostí politických na celé zeměkouli, zprávy o míru i válkách, bouřích, počasí, úrodě, stavu a zdaru obchodu, průmyslu i dopravy. Nezbytný doplněk osobního horoskopu každého jednotlivce, který chce v životě na vše dobré i zlé být

připraven a informován předem s matematickou jistotou a astronomickou přesností."

Takový jest titul, velkohubý, jak už tomu u dryáčníků bývá. Mám jednu zkušenost s těmito papírovými („*Reklama, Grafika, Papír*“, jest jejich nakladatel!!) hvězdopravci. Svede-li Osud něčí ráznější pracku na jejich hubu, běží fňukající k obyčejnému okresnímu soudci a tam vymáhají jakousi spravedlnost proti tomu, co přec od věků bylo pro jejich osvícení („facka, až se mu v očích *zajiskřilo*“, dí národní rčení) napsáno ve hvězdách. — Vracím nakladateli, jenž jest plně podepsán: „*Reklama, Grafika, Papír*.“

Jean de Pierrefeu, *De l'impérialisme littéraire*, v revue Les Nouvelles Littéraires, 12. Mars 1927.

Jarl Prier (realistická povídkaz bolševického Ruska, celkem nic).

Pierre Mac Orlan, *Žlutý smích*. Sklad F. Svoboda, Nusle 1925. Přeložil Jaroslav Jan Paulík. — Fraškovitá, smýšlená dobrodružství. Místy je to zelené, ve smyslu vyzáblosti. Mac Orlan neváží si vždy svého talentu a dělá s ním všelijaké hokusypokusy. Vraceno.

Vsevolod Ivanov.

Partyzáni. — Nakladatelství Pokrok v Praze 1926. Přeložil Bohumil Mathesius. — Tento autor dřepí v sociálním usmívání. Spisuje, jako když vylizuje hrnec od povídlí, jako když vylupuje melouny. Snaží se býti ke všem stranám neutrální. Poněvadž miluje jen sebe, jest pak neutrální i k svým „hrdinám“. Jakoby mu bylo dopřáno seděti v útulné chaloupce v Sibiři, kolem jejichž oken sunou se pomalu všechny strašné filmy revoluce. Vše venku zuří a soptí, ale on má pěkný čistounký sešitek a kreslicí náčiní od dobré firmy, sedí si u okna v suchu a teple, a kreslí a maluje „panáky“ podle těchto krvavých výjevů bolesti a zmaru. Nic ho

nevyrušuje z jeho spisovatelského úsměvného klidu, jakoby všechny pozemské hrůzy byly pouhou legrací, pouhými natrženinami šatu, na něž stačí záplaty kdekteré švadleny. Kdybyste se ho zeptali s Groethuysenem: Kde jsi ty sám v hrůzách těchto bojů a v pustotě této země? odpovídá vám nohama i rukama, celou svou figurou: Jsem tady a nikde jinde, tady ve svém „pelíšku“, a dobře si sedím, tady odtud vidím vesmír. — Nejvíce však máme proti němu, že po delší chvíli četby nudí. To u spisovatele cizího, jenž dovoluje býti překládán do jiného jazyka, jest hřích neodpustitelný. Neboť každý národ má dosti *svých* nudných spisovatelů!

„G o t i c k é s n y.“

Na památku putování za Místrem 1916—1926 vděčný Poutník. Vydala Žofie Harbichová v Nové Říši na Moravě.

Mistr pravil: Teď, když je to už napsáno, učínte toto: Máte snad doma nějakou truhlici, a nemáte-li, řemeslníci ji udělají, s důkladnými zámky, nejlépe sedmero zámků! Tyto Gotické sny do ní uložte, zamkněte pak na těchto sedmero zámků, klíče hodte do nějaké hluboké hradní studně, truhlici zazděte, a vůbec vynaložte veškerou péči, ať nikdy takové sny nespatri světlo světa . . .“

T h e o r i e a p r a k s e .

Ž dopisu přítele z Prahy: „ . . . Před chvílí jsem se hádal s jedním inženýrem o tom, zdali půst a po případě život nějaké Karmelitky je sebevražda nebo ne. Že prý je lépe, než to *tak dlouho táhnout*, dostat se k Pánu Bohu rovnou, a to ranou z revolveru! . . . Takové jsou nějaké truchlivé časy. Nedaleko nás bydlí rodina S. Tuhle v noci se jim zastřelil ani ne šestnáctiletý syn. Dnes měl pohřeb. Chodil do reálky. Na tom ústavě v několika letech se již čtyři zabili.“

Vyklizeno:

Bedřich Václavek, *Poutník Absolutna*. Studie o básnickém díle Jar. Durycha. „Host“ VI, 5, str. 117—122, řádky 13 cm dlouhé, a — hú hú! — 22 cm, měřeny do výšky na stránce. Takže jest zde 1365 cm² plochy nabito hustým petitem šaldovské hantýrky, Einšpíglovské balancovitosti a „znecenění.“ Toť opravdu „nejsilnější nápor vezdejšnosti“ (str. 119). Vzdáváme se. Zmohlo nás to.

Též jest A. B. Böhnel vyklizován.

A. C. Nor, *Mužství a mládí* (vyd. Aventinum). — Kdyby bylo možno, tuto studii bychom si vyňali a uschovali. Střídmě psaná, pevně logická, podává v několika odstavcích mnoho důvodů, proč Böhnela vykliditi.

A. M. Píša o J. Seifertovi v *Hostu* VI, 5, str. 113—116: Praví, že ve sbírkách předchozích Seifert byl „obrazový verbalista“. Ted' prý je „básník“. Vítězslav Nezval, byť „básník složitého a tajemného obsahu vnitřního, metafysik, čaroděj“ atd., jest ted' proti Seifertovi nudný, hluchý, plytký, marný a marnivý atd. Seifert proti Nezvalovi „*n e n í n a p l n ě n s l o ž i t ý m v n i t ř n í m ž i v o t e m , n e z n á h l o u b e k a n í v í r ů , h l o u b ě j í p o d h l a d i n o u s v ě t a p o z b ý v á d e c h u , n e m i l u j e d u c h o v n í c h o z v ě ň a n í p ř í l í š h l u b o k ý c h , a n í p ř í l í š d l o u h ý c h*“. Má kromě jiných nectnot „touhu po klidu a teple, po opulentní (hojné) tabuli, po námořnickém limci, . . . miluje pohodlí spacích vagonů, . . . požívá na lodi blahobytu cestujícího v první třídě a venkoncem překypuje upřímnou radostí parvenuho nad komfortem, elegancí, duchaplností, galantními dobrodružstvími a apartními hříčkami velkého světa“. Zkrátka, prostě pověděno obecnou řečí českou: Nezval má všechny klady do hloubky a šířky, aby, když chce, byl dobrým básníkem, *proto* jest nudný, plytký, nula, kdežto Seifert má všechny zápory a neřestné sklony, *proto* jest „nejpozoruhodnějším a nejkladnějším zjevem české literatury“. Fučík s tím

svým doslovem prý na konci Seifertovy knížky visí jako infantilní přílepek na rozvoře. Tedy přímo z jejich spisů jest velmi ospravedlněno, proč vyklízujeme Seiferta, Fučíka, i tohoto Píšu.

Charles-Louis Philippe, *Matka a dítě*. Přeložil Jar. Zaorálek. Odeon, 1927. — Jest zde přízvuk, který bolí, naříkavý přízvuk chasníka, který vystudoval a rád by práci, místo. A tohoto místa mu nikdo nedává, což je teď zjev velmi častý. Kdežto však v jiných rodinách se hubuje a vrčí na nespravedlivé rozdělení statků pozemských, a děti již záhy bývají zaučovány do třídních bojů stran, synek z této rodiny dělníků passivních jest nemocný, lokty má slabounké, a „hlásek jako panímámy vlásek“. Nejvíce vadí, že všechny životodárné energie jsou utopeny v sentimentech, a pak, že se zde nemodlí, čímž se stává, že podle autora vším lidským neštěstím je vinen Bůh.

Je hříšný večer, večer mdlý,
u nás se nikdo nemodlí.

Tak to tam kvílí . . . Jako větry v místech pustých, kde si lišky dávají dobrou noc . . . Ale to cítíte až na konci knihy. Zpředu je to nudné, nikoliv dítětem, jež jsouc velmi citlivé, má správné dojmy ze školy, ale tím, že je to všechno příliš stonavé, že chlapec není uličník, že není ve zpouře proti odporným dresurám ve škamnách, a hlavně že víte, že nikdo již Spasitele neočekává. Jak jest vše marné o tom psáti, tak rozvláčně psáti . . . „pod smutným nebem, nebem nízkým, nebem bez tepla, že marno vše, že nevzroste nic, že nic nevzeplá.“

PÁNŮM PŘEKLADATELŮM, NAKLADATELŮM A KNIHKUPCŮM VEŘEJNÝM, JAKOŽ I VŠEM SOUKROMÝM PODNIKATELŮM V OBORU PRACÍ DUCHOVNÍCH:

Sami spisovati neumíme, a jelikož naše původní československá literatura jest na skladech a v rukou jiných podnikatelů, s jejichž kapitály my marně bychom se pokoušeli závoditi, věnujeme pozornost, jak z dosavadní naší práce patrno, Studiu vůbec a tím překládání dobrých děl z cizích jazyků. Překládání jest práce velmi důležitá, ale též velmi obtížná. Nestačí k tomu jen znalost cizího jazyka, jest třeba především uměti česky a překládaným *věcem rozuměti*; jsa si vědom důležitosti této, Maeterlinck zašel až tak daleko, že dobrého překladatele staví zcela na roveň autoru, o čemž my přec jen pochybujeme, neboť žádný reproduker malby není roven malíři. Umělec původní tvoří, znakem jeho jsou křídla, kdežto tlumočník pracuje s vědeckou přípravou, s těžkým nákladem slovniků, mozolným přičiněním rukou dělnických.

Proto jest velmi trapná podívaná, když v malém národě nějaké větší prosaické dílo překládají dva nevědouce o sobě; jest bolestno viděti, jak jeden z nich to obyčejně odstůně tím, že mu rukopis zůstane ležet. A tak často práce několika měsíců, opravdová dřina v potu tváře nebo s kručícím žaludkem konaná, vyjde na plano. Víme, že v obchodech není možného dorozumění nějakým mírumilovným způsobem, obchodní komory jsou vždy komorami, čímž jest naznačena vláda tmy a zápas vášní po tmě, a že tedy jen výjimkou můžeme čekati odezvu i od knihkupců. Proto se nejprve obracíme k vlastním překladatelům, zda by jim nebylo milo věděti, co jiní překládají, nebo zda by si sami nepřáli oznámiti, o čem právě pracují nebo nač se chystají.

My můžeme sami o svých snahách prozatím říci toto:

Pomalu dotiskujeme tato díla:

LISTY SVATÉ KATEŘINY SIENSKÉ, svazeček asi 150 str., podle jakosti papíru 30 + 50 + 300 exemplářů;

POSLEDNÍ DNOVÉ CTIHODNÉ ANNY KATEŘINY EMMERICHOVÉ, svazek asi o 160ti stranách, v těchže jakostech papírů, formátech i počtu jako dva svazky jejího díla, jež jsme nedávno vydali;

SMUTNÍ TRUBAČI a jiné povídky od Sherwooda Andersona, anglo-amerického spisovatele-umělce v překladu Jana Čepa. Povídky zde obsažené jsou tyto: *Chicagský Hamlet – Láhve s mlékem – „Zvláštní“ – Triumf vejce – Smutní trubači*.

ŽIVOT SVATÉHO OTCE ANTONÍNA, kterýž napsal a mnichům v cizině poslal svatý Otec Athanáš, arcibiskup Alexandrijský. Z řečtiny přeložil František Pastor. Iniciálky do dřeva ryl Jaroslav Benda.

Začínáme tisknout autorisovaný překlad dnes již slavného díla Bernanosova:

POD SLUNCEM SATANOVÝM; papír a počet výtisků jako u Anny Kateřiny Emmerichové, ale novým krásným typem Garamondem.

Zároveň chystáme do tisku Syngeho (Aranské Ostrovy), Romány „Stolového Kola“ Artušova, Katechismus Katolický, nevydaná díla Leona Bloy, Kosmovu Kroniku, Dalimilovu Kroniku, Ludvíka z Pernštýna Naučení rodičům, některá díla A. Arnoux-a, Jouhan-deau-a, Honnerta, Porché-a, Jamesa Joyce, Sheily Kaye-Smithové, Villiers de l' Isle-Adama, Hella a j.

PÁNŮM KNIHKUPCŮM:

S některými pp. knihkupci dožili jsme se trpkých zkušeností. Stalo se totiž, že jsme vyhověli některým žádostem o více knih. Když jsme pak chtěli nějaké vyúčtování, byly nám neprodané zbytky vráceny až hanba umouněné, oválené, do našeho skladu nemožné, přišly už jen na půdu mezi odpadky, z nichž si pak nešťastní amatéři-sběratelé s láteřením vybírají, když už jiných není.

Proto knihkupcům dosud jen *za hotové* jsme posílali, požadující zaplacení předem, což arci jest v knižních obchodech nezpůsob.

Jsme tedy ochotni knihkupcům posílati jen pod výslovným závazkem, že nám neprodané exempláře budou vráceny zachovalé, čisté a nepomačkané, aspoň v takovém stavu, aby je bylo možno ještě dát do skladu.

Vrcholem luxu by arci bylo, kdyby i oni nás poctili svými prospekty a vydavatelskými bulletiny, aby se naše snahy zbůhdarma nekřížily. Arci právě *nesjednocenost* má pro obchodníky asi týž půvab jako rub karet pro hráče, tato stěna osudu, jeho záskoků a výhod. Ale nechť si uvědomí, že

(následuje odstaveček o knize)

kniha není jen pouhým obchodním artiklem, nýbrž dílem Umění a činné lásky blíženské. Za stolem hostinského besedování nechť si tedy každá osobnost úzkostlivě schraňuje své kartové trumfy jako zástěnu vějíře k chlazení tváří, rozpálených vášní, a na cestách veřejných nechť si „každá svou rozžatou svítilnu při setkání cloní, nedůvěřivá“, — ale nechť se nezapomíná, že povždy trvá, a naléhavě trvá žádost pravého obcování lásky, jehož v dobách tak barbarských a tak zmotaných jako naše vznešené duše právem hledají jen na výšinách Slova v kráse a slávě, v těch místech, „jež v tohoto

života zakletí zbyla nám jako dědictví knížecí z tajuplného pádu...“
Dědictví knížecí! A proto takováto budiž ku konci naše

MODLITBA K „PŘÍSNÉMU“:

„Učiň svatým náš přízrak! A tam, kde umdlení přináší v zápase,
a zmatek vojů v den rozhodující, oblakem černým ho postří!
A tam, kde nepřítel mystický do plášťů světla skrývá se,
suggesci pohledů našich září svých paprsků zostří!

